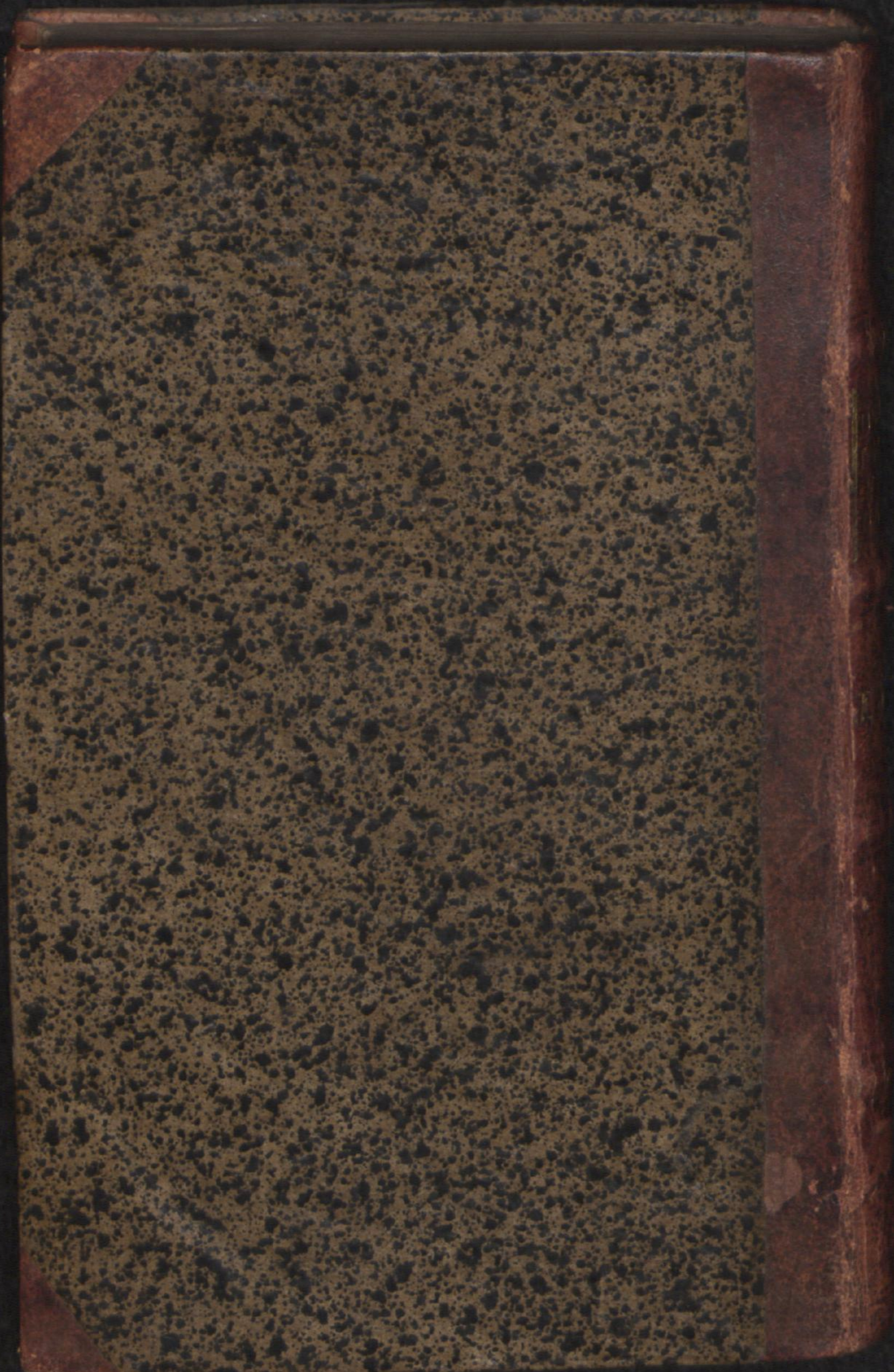
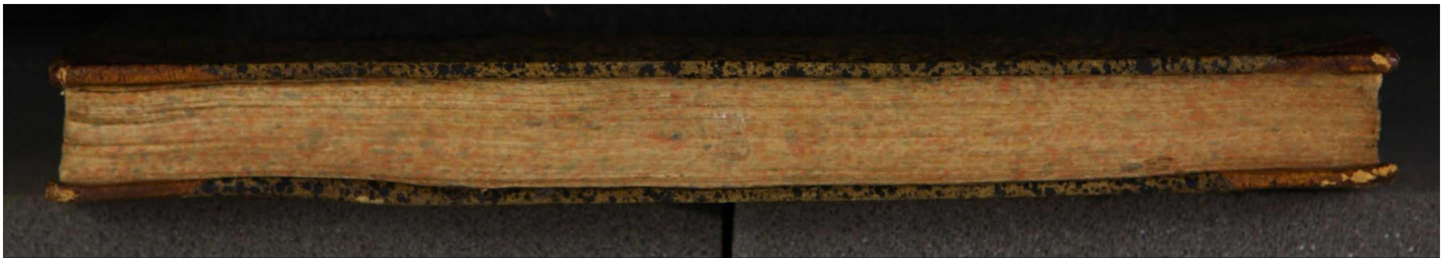

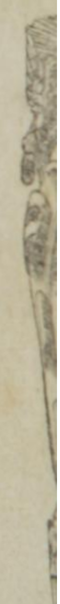

M. Tucker fecit

IN
TÆ
DOMI
& vero
a
PROPI
LATI
Autore

Hæc est vi
esse,
AN

N=107

Demonstratio INDVBITATÆ VERITATIS DE DOMINO IESV, VERO DEO & vero homine, vno Christo, mediatore atq; redemtore nostro vnico, EX PROPHETIARVM COLLATIONE AD EVENTVM extructa.

Autore Nicolao Hemmingio.

Possessor hujus libri Severinus Jani: Hafniensis.

Iohan. 17.

Hæc est vita æterna, vt te cognoscant DEVM verum esse, & quem misisti Iesum Christum.

ANNO M. D. LXXI.

3 f

REVERENDO VIRO, PIETATE, VIRTVTE, ERVDITIONE, ET SApientia excellenti, D. Olao Offonio, liberalium artium Magiſtro, Cantori primario & Canonico venerandi collegij Roſchildenſis dignißimo, veteri amico ac collegæ chariſsimo.

Nicolaus Hemmingius.

QVAM fuerit nobis ante triginta annos, venerãde vir, conuictus iucundus (cum ego quidem Profeſſor græcæ linguæ in academia Hafnienſi, tu vero moderator iuuentutis in ſchola triuiali, σύσσιτοι eramus,) ſæpius cum ſumma animi voluptate recordor. Reddidit autem nobis conuictum ſuauiorem, non chartarum Luſus, non alea, μὴ τῶν ἀλείσων συμπεριφορὰ, non potandi certamen, non vllæ res ludicræ, (Hæc enim omnia tanquam Muſis indigna contemſimus) ſed dulciſſimum cum ſanctiſſimo rege Dauide

colloquium: cuius Pſalmi, & in prandio, & in cœna, noſtræ erant deliciæ, noſtra ambroſia, noſtrum nectar, vicem enim τῶν πραγμάτων ſupplebant. In hoc dulciſſimo colloquio experti ſumus veriſſimum eſſe, quod de laudibus Pſalmorum ſcribit Gregorius Nyſſenus in hanc ſententiam. Quàm ſuauis & iucundus eſt humanæ vitæ comes Propheta Dauid, in omnibus itineribus vitæ ſeſe offerens, & omnibus ætatibus ſpiritualibus commode ſeſe adiungens, & omnem ordinem progredientiũ ſubleuat: cum ijs qui iuxta deum infantes ſunt, colludit: cum viris, vnà certat: iuuentutem moderatur: ſenectutem ſubleuat, atque ſuſtentat: omnibus omnia fit, militum telum, athletarum inſtitutor, exercentium ſe palæſtra: vincentium corona, in menſa oblectatio: in luctu & funere conſolatio. Nihil eſt in vita noſtra quod huius officij expers eſt. Hactenus Gregorius. Verum quoniam in quotidiana iſta Pſalmo-

rum

rum recitatione multa occurrebant, quæ prudenti attentione opus habebant, tu cum conuictoribus noſtris alijs (ex quibus nobiſcum hodie ſunt ſuperſtites duo præſtantes viri Doctor Iohannes Scheldrupius, Bergenſis dioeceſeos in Noruegia Epiſcopus, & M. Laurentius Barptolemæi Arhuſienſis in Cymbrica Cherſoneſo Epiſcopus, vterq; fidelis ſtrenuus & vigilans in ſuo officio) mihi, vt recens redeunti, tãquam ex officina D. Philippi Melanchthonis præceptoris mei chariſſimi, onus hoc graue impoſuiſtis, vt ego Pſalmorum recitationem penitius præuiderem, ſingulos veluti in breuem ſummam contraherem, genera cauſſarum monſtrarem, ordinem indicarem, partes diſtinguerem, argumenta eruerem, eruta ad leges dialecticas reuocarem, phraſes explicarem, ac deniq; vſum indicarem & πρᾶξιν. Nihil enim iuuat γνῶσις nuda, niſi accedat πρᾶξις, quam Paulus αἴσθησιν vocat, videlicet, cum verè

ſentitur in corde, quod mente conceptum eſt. Etſi autem huic tanto labori impar fui, vicit tamen petitio veſtra. Onus ergo hoc mihi à te alijſque noſtris conuictoribus imponi ideo libentius ſum paſſus, quia ſperabam aliquid eruditionis mihi acceſſurum tanquam ἀντιμισθίαν laboris ſuſcepti, præſertim cum ad imitationem diuini illius viri piæ memoriæ Philippi Melanchthonis præceptoris mei chariſſimi ἐξήγησιν ſuſceptā formare inſtituerem. Multum enim refert quem in docendo tibi imitandum proponis. Solebat fideliſſimus ille formator ſtudiorum in enarratione inſtitutionum Dialecticarum ſubinde Pſalmos adiungere, vt vſum artis certius monſtraret. Quod profecto ea dexteritate fecit, vt ipſius breues ὑπομνήσεις ingentibus plauſtris commentariorum veterum meritò anteponantur. Huius ergo viri cum haberem ἀπηχήματα quædam manu mea excepta, non prorſus deſperabam de imitatione.

Et ta-

Et tametſi nulla ſpes erat aſſequendi præeuntem : tamen vel à longe ſequi, notatis veſtigijs, laudem eſſe duxi. Id quód eò maiori contentione feci, quia me veſtra auſcultãdi promtitudine alacriorem feciſtis : Atque adeo incitaſtis, vt ab eo tempore totum me Theologico ſtudio conſecrauerim. Iſta noſtra conuerſatio, venerande vir, & ψαλμοχαρὲς ſtudium fuit quidem tum temporis nobis iucundum, at nunc multo iucundius: quoniam lectione Pſalmorum ſenes magis quàm iuuenes delectari ſolemus. Quod autem huius veteris noſtræ cõſuetudinis mentionem faciam, frater dilecte, eo pertinet, vt eius commemoratione iuuenes ad ſimile in menſa certandi ſtudium excitem, in quo certamine non minus victus quàm victor gaudet. Nam vtriq; dulce præmium proponitur. Siquidem vterq; ſpiritualibus delicijs fruitur, & nectare cœleſti inebriatur. Porrò vt huius dulciſſimæ noſtræ conſuetudinis me-

moria, & tuorum beneficiorum erga me testimonium aliquod extaret, placuit hoc breue scriptum sub auspicio tui nominis in lucem edere. Quod sane scriptum eo consilio à me congestum putes, vt multorum mores, quos parum respondere Christianismo (quem Nyssenus doctissimè definit imitationem Dei) animaduerti, quantum in me est corrigerem. Nam quod homines multi, qui Christiani audiunt, viuant Epicuros, Sardanapalos, Nerones, aliunde proficisci nõ arbitror, quàm quod occultum sub pallio Christiani nominis epicurismũ tegant: quem epicurismum excuti melius non putabam, quam si demonstrarem iusta methodo, quam indubitata sit Christianæ religionis veritas: quam tametsi multi verbis profitentur, factis tamen negant. Deinde volui etiam hoc scripto ostendere meam sententiam de quibusdam cõtrouersijs horum temporum, quo intelligant fratres, cum quibus colloqui mihi

mihi non datur, quantum abhorream ab Arrij, Sabellij, Nestorei, Eutychetis & alioru͂ olim damnatis furoribus, qui hodie reuocari à nonnullis videntur. Quod autem illorum nominibus parcam, qui mihi cum veteribus hæresiarchis quodammodo, (etsi non verbis, consecutionis tamen necessitate) colludere videntur, pacis studio facio: sperans fore, vt citius amicè & ἀνώνυμοι admoniti in viam redeant, illi præsertim qui incauti se in istos præcipitarunt laqueos. Hic dies, proh dolor, satis docet, quantum scripta asperiora in fratres noceant ædificationi & concordiæ Ecclesiæ Dei. Doleo ex animo, quoties audio eos, qui vnà bella susceperunt aduersus Antichristi regnum pro Christi gloria vindicanda, se mutuis & venenatis telis confodere. Quid hic, quæso, sperandum? profectò nihil aliud, quàm vt Principum animi paulatim rixis Theologorum fatigati alienentur ab Euangelio, & hostes doctrinæ

purioris triumphent tandem, vt interim taceam Turcico tyranno istis cõcertationibus viam aperiri ad inuadendum Christianũ orbem, ad quod classicum canunt multi sub specie defendendæ veritatis. Verũ si hic præceptorem suum Philippum sibi imitandum proponerent, melius consulerent tranquillitati Ecclesiæ. Quoties, quæso, lacessitus erat sanctus ille vir mordaciorib. scriptis? sed quid fecit? pacem Ecclesiæ prætulit priuatæ iniuriæ. Nam cum præuideret certamina domestica allatura esse Ecclesiæ & regnis ingentia pericula, maluit domi orare, quàm foris tonare. Potius voluit tacitus à suis hostibus contemni, quàm victor cum periculo Ecclesiæ gloriari. Fertur hæc Dauidis verba frequenter in ore habuisse: illi detrahebant mihi, ego autem orabam. Hoc si hodie quidam facerent, tranquillior sperandus esset Ecclesiæ status, & felicior cursus Euangelij, quem nunc zelo quodam impedi-

pediunt. Sed his triſtiſſimis Eccleſiæ vulneribus ſolus Deus mederi poteſt, quem oro toto pectore vt docentium & diſcentium in Eccleſia corda vniat in vero timore nominis ſui, tollat ſcandala, impediat hæreſes, amoueat ſchiſmata, vt ipſius nomen à nobis omnibus ὁμοθυμαδὸν prædicetur ac celebretur per Dominum noſtrum IESVM CHRISTVM, mediatorem & redemtorem noſtrum vnicū. Huic æterno Deo, qui eſt Pater & Filius & Spiritus ſanctus, ſit honor laus & gloria in ſecula ſeculorum, & in omnem æternitatem, Amen. Vale reuerende vir ac frater in Chriſto dilecte. Boni conſule hoc chartaceum munus, illudq; grata manu accipe. Quod etſi perexiguum eſt: tamen eius lectionē tibi gratam fore mihi polliceor. Ex muſæo noſtro, ipſo die caſtiſſimorum angelorum, quorum dux eſt magnus ille Michaël filius Dei, in quo noſtra victoria ſuper diabolo mundo & peccato poſita eſt. Anno 1571.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ.

IMPRIMIS & ante omnia tenendum eſt, quo fundamento doctrina Eccleſiæ in libris Propheticis & Apoſtolicis tradita nitatur. Hoc enim bene iacto, demonſtratio certitudinis Meſsiæ olim promiſsi & ante annum 1571. exhibiti & dulcior & charior erit. Nam vt armabit nos aduerſus Mahometicos & Epicureos furores : ita introducet nos in pulcerrimum Dei ſanctuarium, in quo ſumma læticia perfundantur corda eorum qui adhærent Deo, & collocant in Domino Ieſu Chriſto ſpem ſuam. Ne igitur extra ſanctuarium Dei ſanctum, opinionibus cum bona mundi parte fluctuemus, fundamentum doctrinæ Eccleſiæ firmiſsimum & immotum teneamus. Sunt autem huius fundamenti duæ partes adeo euidentes & firmæ vt cum illis nulla philoſophica certitudo conferri poſsit, videlicet teſtimonium externum & interna certificatio per Spiritũ ſanctum. His enim Deus doctrinam Propheticam & Apoſtolicam tanquam maieſtatis ſuæ ſigillo confirmat. De his ergo ordine dicemus.

Externum voco teſtimonium quod in

ſenſus hominum incurrit, vt veritatis cœleſtis ſplendorem ad mentem tranſmittat. Huius externi teſtimonij partes ſunt plures, vt ſunt patefactio diuina, miraculorum excellentia, certiſsima prophetiarũ completio, conſenſus in doctrina & cultu, tanti temporis duratio, ac cruenta plurimorum Martyrum confeſsio.

Etſi autem ſingulæ harum partium per ſe ſufficerent ad euincendam doctrinæ Eccleſiæ infallibilem certitudinem: tamen optimo Deo placuit tot modis noſtræ infirmitati ſuccurrere.

Prima igitur pars externi teſtimonij eſt patefactio diuina, per quam Deus ipſe de ſua arcana ſede procedens, ſe olim ſanctis patribus patefecit: Quibus ſuum verbum, quod ſolum Eccleſia DEI amplectitur, commendauit de ſui noticia, de vero cultu, de reparatione imaginis Dei in homine, per naturalem & eſſentialem imaginem Dei, Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum, de præmijs obœdientiæ erga Deum & pœnis contumaciæ. In omnibus hiſce apparitionibus diuinis, eadem doctrina alijs atq; alijs verbis inculcatur.

Tametſi autem Dominus ſæpiſsime apparuiſſe legitur, nos tamen paucas eius apparitiones recitabimus: in quibus ſummam

mam

mam doctrinæ Ecclesiæ proponit, inculcat, illustrat.

Primum itaq; Adamo post lapsum apparuit Gene. 3. & doctrinam Legis & Euangelij primus sua voce tradidit. Quod enim pœnas inflixit ob contumaciam primis parentibus nostris, in perpetuũ testimonium iræ suæ aduersus peccatores, ad legem pertinet. Quod autem promisit semen mulieris contriturum caput serpentis, vox Euangelij est. quæ fidem requirit. Omnis enim promissio fide accipitur. Ex hac fide nouam obœdientiam Adam, Eua & Abel præstiterunt. In hac doctrina tradita primis parentibus semper acquiescit Ecclesia Dei. Hanc perpetuò amat, retinet, tuetur. Et sicut eam à maioribus accepit, ita transmittit ad posteros.

Deinde Deus apparuit Nohe, Gene. 6. 7. 9. ac facto stupendo vtramq; doctrinã Legis & Euangelij confirmauit. Nam cum impœnitentes diluuio perdidit, legis suæ sententiam executus est: At cum Nohe credentem verbo suo, & obœdientem sibi fide, liberat, testimonium edidit seruatæ promissionis gratiæ, quæ est Euangelij.

Post diluuium, vt doctrinam, hominum malicia quæ inundauerat iam super terram, ferè collapsam instauraret, appa-

ruit Abrahamo decies, eius filio Isaac bis, Nepoti Iacob septies. In quibus apparitionibus eadem doctrina est proposita, & promissionis verbum clarius illustratum est, iustificationis gratuitæ ratio in Abrahamo proposita est, & obœdiendi necessitas monstrata.

Post hæc, in Aegypto Mosi apparuit Dominus, eãdemq; doctrinam repetit, & confirmat, facto declarans discrimen inter cœtum hominum verbum suum amplectentium, & reliquum mundum perseuerantem in sua aduersus Deum contumacia. Præterea multis Prophetis idem verbum Dominus in visionibus & in somnijs apparens commendauit.

In nouo quoq; Testamento idem Deus suum verbũ sonuit de cœlo, & proprio ore nobis Christum doctorem commendauit, dicens: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacuit, hunc audite. ac si diceret: Olim promisi semen mulieris destructurum caput serpentis, & reparaturum imaginem meam in homine, sublata legis maledictione, Ecce hic adest, eum audite, quibus vita & salus cordi est. In hoc enim mihi complacui, hoc est, per hunc reconciliatus sum mundo, id est omnibus ijs, qui ipsum fide receperint.

Ad

Ad hanc patefactionem diuinam pertinet dictum Iohannis. Iohan. 5. Tres ſunt qui teſtimonium perhibent in cœlo, pater λόγος & Spiritus ſanctus. & hi tres vnum ſunt. Pater enim ſonabat de cœlo hanc vocem: Hic eſt Filius meus dilectus, idque bis ſcilicet in baptiſmo & in transfiguratione. Filius aſcendens viſibiliter in cœlum, & ſedens ad dexteram patris, teſtatus eſt de Euangelio, non ſolum dum in terris ageret viſibiliter diuinis operibus: ſed etiam cum Eccleſiam mirabiliter conſeruat. Spiritus ſanctus in baptiſmo Chriſti in ſpecie columbæ teſtatus eſt de Chriſto & eius Euangelio, & viſibiliter illapſus in Apoſtolos ipſo die Pentecoſtis, hoc eſt, quinquageſimo à reſurrectione Domini die, ſua apparitione Euangelium obſignauit.

Hæ omnes apparitiones cum multis alijs, vnà cum angelorum concionibus & reuelationibus noſtræ infirmitati inſeruire debent, vt confirment animos noſtros, ne cedamus impoſturis diaboli, qui cum omnib. Sophiſtis, Mahometiſtis, incredulis Iudæis, prophaniſque gentibus in hoc totus incumbit, vt nos ab iſto verbo tot apparitionibus Dei nobis commendato abſtrahat: Quemadmodum noſtros pri-

mos parentes, à verbo vitæ quod acceperant, abstraxit insidiosis suis imposturis verbum Dei corrumpens.

SECVNDA pars externi testimonij est varietas miraculorum, hoc est, peculiarium & extraordinariorum operũ Dei: quibus diuinæ clementiæ placuit verbum suum consignare. Sunt autem miracula, quæ vltra virtutem creatam, supra naturam, contra consuetudinem, obijciunt aliquid sensibus, quod in admirationem diuinæ maiestatis adducit. Huiusmodi miraculis & diuinis operibus Deus Legem & Euangelium quatuor annorum millibus confirmauit. Etsi autem alia sunt veteris, alia noui Testamenti miracula: Tamen omnium vnus est scopus, vnus finis, nempe vt confirment veritatem Dei, hoc est, doctrinam Legis & Euangelij, atq; adeo veri cultus Dei.

In veteri testamento ante diluuiũ, duo insignia miracula occurrunt. Primum, in oblatione Abel & Cain, quo Legem & Euangelium, diuinitus confirmauit Deus. Non respexit Deus ad Cain sed ad Abel. Ille enim hypocrita fuit lege damnatus, hic pius, per fidem in promissum semen, declaratus est. Sed quomodo Dominus respexit? miraculò ignis, quo accende-

batur hoſtia Abelis, declarauit iſtum cultum ſibi placere. Legimus autem quater igni cœleſti accenſas eſſe victimas in confirmationem doctrinæ, & veri cultus Dei. Primum, (de quo iam diximus) ſacrificium Abelis igni de cœlo demiſſo abſumtum eſt, quod cùm videret Cain, concidit vultus eius, & cogitauit de nece fratris: quem poſtea imitati hypocritæ pios extremo proſequuntur odio.

Secundo Leuit. 9. ignis cœlitus demiſſus conſumſit ſuper altare holocauſtum & adipes: Quod videns vniuerſus populus laudauerunt Dominum. Hic ignis è cœlo demiſſus in ſacrificium Aaronis durauit vſque ad conſtructionem templi Salomonis: Quo tempore rurſus renouatus fuit de cœlis, & durauit vſque ad tempora Manaſſe, vt Hebræi ſentiunt.

Tertio in dedicatione templi Salomonis ignis deſcendit de cœlo, & abſumſit holocauſta & victimas, & maieſtas Domini impleuit domum, 2. Paral. 7.

Quarto Eliæ ſacrificium abſumtum eſt igne è cœlo miſſo, quo confirmabatur doctrina Eliæ, qui cum Domino locutus eſt in monte. Hic ignis cœleſtis, quo accenſa fuerunt ſacrificia patrum, pertinet & ad ſignificandam efficaciam ſacrificij

Chriſti, & ad obſignationem doctrinæ & cultus eorum, qui offerebant. Secundum in Enoch, quem virum Dominus è conſortio hominum ſuſtulit in cœlum, quo facto Deus doctrinam Euangelij confirmat, & ſignum edidit de futura vita, quæ credentibus eſt promiſſa.

Prætereo miracula Diluuij, confuſionis linguarum, Partus aniculæ Saræ, Ardentis rubi in Aegypto, virgæ in colubrũ verſæ, decem mirabilium per Moſen editorum ante exitum de Aegypto, exiccati maris rubri & Iordanis, euerſionis Iericho, legis datæ in monte Sinai, ieiunij Moſis, colloquij Moſis cum Deo, Miraculoſæ pœnæ Choræ Datan & Abiron, percuſſorum à ſerpentibus, ſanatorum ex intuitu ſuſpenſi ſerpentis æneï, Aquæ manantis de petra, populi diuinitus ſuſtentati per Manna cibum cœleſtem in deſerto 40. annis, vbi nec veſtes, nec calcei detriti ſunt. Prætereo, quæ ſub Ioſua, ſub iudicibus, ſub regibus, & ducibus contigêre diuina miracula vſque ad aduentum Domini.

Noui teſtamenti miracula non ſunt minus ſtupenda. Primum occurrit ſterilis aniculæ Elizabetæ partus. Deinde virginis Mariæ: vterq; ab angelo annunciatus, non ſine perpetuæ doctrinæ eccleſiæ commendatione

datione & confirmatione. Sequuntur & Angelorum conciones, Magorum ſtella, facta Chriſti diuina, eaque plurima, vt ſanationes ægrotorum, ſuſcitationes mortuorum, apparitiones in monte, reſurrectio Domini, viſibilis Spiritus ſancti donatio, quinquageſimo die poſt reſurrectionem Domini, & multa per Apoſtolos, eorumque ſucceſſores in nomine Chriſti ædita miracula.

Hæc omnia cum veteris, tũ noui Teſtamenti miracula ſunt teſtimonia veritatis Dei. Ita enim ait Moſes, Exo. 13. Erit quaſi ſignũ in manu tua, & quaſi monumentum in oculis tuis, vt lex Domini ſemper ſit in ore tuo. Num. 14. vſquequo non credent mihi in cũctis ſignis quæ feci in medio eorum. Iohan. 8. Si mihi non creditis, credite operibus meis. Vidua 3. Reg. 17. excitato filio ſuo dixit: Nũc ſcio quod vir Dei es tu & verbum Domini in ore tuo verum eſt.

Tertia pars externi teſtimonij eſt certiſſima Prophetarũ cõpletio. vnde in Apocalypſi ſcribitur: Teſtimoniũ Ieſu, eſt ſpiritus prophetiæ. Et Iere: 28. Propheta, qui vaticinatus eſt de pace, cum euenerit verbũ Prophetæ cognoſcetur Propheta, quod miſerit eum Dominus in veritate. Iacob de regno Iuda, & aduentu Chriſti

vaticinatur, & euentus Prophetiæ respon dit: Balaam de Christo sub imagine stellæ prædixit, cuius vaticinij veritatem euentus comprobauit, vt testatur magorum historia apud Mattheum. Esaias prædixit virgineum partum, quem completum testatur Euangelica historia. Danielis de quatuor Monarchijs prædictio completa est. Hic Propheta annum passionis Christi, & incoandi æterni regni quasi digito monstrauit. Dauid, Esaias, Oseas, & multi alij Prophetæ de vocatione gẽtium prædixerunt. Hic cum euentus, qui à nulla creatura prospici poterãt, vaticinijs propheticis respondeant, manifestũ est à Deo monstratos esse, & vocem Prophetarum, quæ in ecclesijs nostris hodie sonat, diuinã esse. Hac igitur congruentia prædictionum & euentuum confirmati, firmissime statuamus, doctrinam ecclesiæ à Deo traditam esse. Augustinus ait firmitas fidei in eo est, quia omnia, quæ euenerunt in Christo, prædicta sunt.

QVARTA pars externi testimonij, est consensus Mosis, prophetarũ, Christi, Apostolorũ ac catholicæ totius ecclesiæ in doctrina & cultu. Nã hi omnes vnanimi consensu eandem legis & Euangelij doctrinã eandẽq; colẽdi Deũ rationem tenuerunt.

Neque

Neque hunc consensum diuersitas ceremoniarum turbat, quæ prò temporis ratione mutatæ sunt, neque subinde subortæ hæreses. Nam qui verè pij fuerunt mãserunt semper in fundamento.

QVINTA pars externi testimonij, est duratio & cõseruatio ecclesiæ, quæ ꝓmissioni ac prædictioni Christi respõdet. Nã si hæc ab hominibus fuisset, vel à Diabolo, nequaquã tot annis perdurasset, aduersus tot tyrannorũ insultus, contra tot Hæreticorum sectas, & in tantis Sophistarum insidijs, quibus mũdus & Diabolus se opposuerũt ecclesiæ, & doctrinæ cœlesti. Huc dictum senis Gamalielis, Act. 5. pertinet: Si ex hominib. est opus hoc, dissoluetur. &c.

SEXTA pars externi testimonij est cruẽta cõfessio tot Martyrũ inde vsq; ab Abel ad Christũ Dominum, Et ab hoc in hunc vsq; diem. Nequaquam enim tam atrocia supplicia subijssent, pro incerta & erronea doctrina. Neq; hoc testimonij genus ex eo infringitur, quod Enthusiasmis nescio quibus multi impulsi nõ dubitarũt pro erroribus suis confirmãdis mortẽ oppetere. Nã defuerũt illis supiora testimonia, quæ veluti regula sunt ad quam probãda sunt martyria. hactenus de externis testimõijs.

Interna certificatio nõ est exposita ocu-

 lis

lis hominum, ſed cordibus hominum impreſſa, certificat homines de firmitate doctrinæ Eccleſiæ, multò efficacius quàm omnia ſuperiora. Hæc certificatio eſt arrhabo ſeu pignus Spiritus ſancti, quo obſignantur corda fidelium de veritate Euangelij. Huc illud Iohannis, 1. Ioh. 5. pertinet: Tres ſunt qui teſtificantur in terra: ſpiritus, aqua, & ſanguis. Et hi tres vnum ſunt. Spiritus eſt credentium perſuaſio, qua conuincuntur in ſuis cordibus de veritate Euangelij Chriſti & certitudine. Aqua eſt ipſa regeneratio & ſanctificatio, qua ſentitur præſentia ſpiritus Chriſti. Sãguis eſt iuſticia, id eſt, expiatio peccati per ſanguinem Chriſti, & iuſticiæ Chriſti imputatio. Hinc naſcitur ineffabile gaudium in cordibus piorum, & guſtus quidam æternæ vitæ ſentitur, quem præferunt pij omnibus mundi delicijs & diuitijs.

Hoc duplici teſtimoniorũ genere confirmati ſancti, laudant DEVM & prædicant ipſius miſericordiam & veritatem, quæ tam multis diuinis teſtimonijs ipſis confirmata eſt, vt amplius vacillare non poſsint, & ſimul precantur Deũ, vt opus quod operatus eſt in ipſis confirmet, vtq; abundent indies magis magiſque in omni cognitione & ſenſu. Hoc iacto fundamento

mento veritatis doctrinæ Propheticæ & Apoſtolicæ, ἀπόδειξιν certitudinis de Ieſu Chriſto, qui eſt verus & vnicus Meſsias olim promiſſus, & natus Bethlehem ex caſtiſsima virgine, ante annum 1571. imperante Auguſto concludamus.

ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ.

Is ſolus abſq; omni dubio eſt verus & vnicus Meſsias & Saluator mundi, in quẽ ſolum congruit quicquid prædictum eſt de Meſsia à Moſe & omnibus alijs Prophetis Dei.

In ſolum Ieſum Mariæ virginis filium natum Bethlehem in Iuda ante annum 1571. congruit quicquid prædictum eſt de Meſsia à Moſe & omnibus alijs Prophetis Dei.

Igitur ſolus Ieſus Mariæ virginis filius natus Bethlehem in Iudæa ante annum 1571. eſt ſolus abſq; omni dubio verus & vnicus Meſsias & Saluator mundi.

Propoſitionem recipiunt omnes qui Deum & ſcripturam non negant. Nititur enim immoto fundamẽto quod iecimus.

Aſſumtio eſt κρινόμενον, de ea enim controuertitur inter Iudæos & Chriſtianos. Illi enim Aſſumtionem impudenter con-

tra conſcientiam propriam negãt.hi,modo vere ſunt quod audiunt, firmiſsimum eſſe norunt, ea demonſtratione nitentes quæ ſequitur.

ΚΡΙΣΙΣ.

Demonſtratio quã poſuimus, vt ab vna parte fulcitur certitudine verbi Dei, quod in Moſe, pſalmis & Prophetis traditũ eſt: ex qua certitudine ipſa demonſtrationis propoſitio pendet: ita ab altera parte firmiſsimo conſenſu Moſis, pſalmorum & Prophetiarum de Chriſto cum eiuſdem hiſtoria roboratur, adeo vt ne diaboli quidem poſsint hunc conſenſum negare, quo conſenſu, demonſtrationis quam poſuimus, aſſumtio nititur. Quoniam ergo Moſes, Pſalmi, Prophetæ, atque adeo vniuerſa ſcriptura, vnum & eundem ſcopum, nempe Chriſtum habent, de quo nõ vno modo ſed varijs tractant: & firmitas fidei noſtræ, vt iam diximus, ex eo dependet, quod omnia in Ieſum quẽ Chriſtum agnoſcimus & confitemur, quadrant, quæ ſcripturæ de Chriſto prædixerunt: operæ precium me facturũ puto, ſi monſtrauero methodum ſaltem informandæ tabulæ, in quã omnia, quæ de Chriſto paſsim in ſcripturis occurrunt, cũ in veteri teſtamento,

tum in nouo, (quod nihil aliud quam veteris complementum eſt) referri poterunt: ex quorum conſenſu concluditur doctrinæ eccleſiæ firmitas. ita enim Auguſtinus dicit: firmitas fidei in eo eſt, quia omnia quæ euenerunt in Chriſto prædicta ſunt.

Vt autē hunc conſenſum videlicet prædictionum de Chriſto & euentuū habeamus in conſpectu, primum omnium duo ſumma capita conſtituamus: ſub quibus omnia quæ de Chriſto in ſcripturis referuntur, ſubijciantur: Deinde hæc capita quaſi ἀναλογίᾳ quadam in ſuas partiamur partes maiores minores atque minimas, vt ita tanquam intra certos limites contineamur, cogitātes de Chriſto: extra quos limites nihil de Chriſto quærendū ſit reliquum. Hæc cum videmus habere Moſis, Prophetarū omniū ſummū cōſenſum, atq; omnia cōgruere cū hiſtoria Chriſti, mirabilē lucē in mentibus noſtris accendent, fidē confirmabunt, ſpem augebunt, atq; adeo nos, aduerſus omnes hoſtes Chriſti diabolos & homines, Iudæos incredulos, mahometiſtas, atq; adeo aduerſus omnes prophanas gentes armabūt, vt intrepide & cōſtanter hūc vnū Ieſum Mariæ virginis filium agnoſcamus Chriſtum Saluatorē &

redem-

redemtorem à patre nobis donatum, & certo tempore ſecundum ſcripturas exhibitum. Quando enim, vt ait Paulus venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum natum de muliere, factum ſub lege, vt eos qui ſub lege erant redimeret.

Capita illa duo ſub quibus diximus omnia contineri, quæ ſcripturæ habent de Chriſto, ſunt SIGNA & VERBA. Per ſigna repræſentat dominus externis ſenſibus, quæ verbis ad animum tranſmittit, vt ita noſtræ infirmitati conſulat, quo plenius erudiamur, & perfectius cognoſcamus, quæ & ſenſibus & mente apprehendimus. Signa docent, vt rerum ſymbola: verba, vt ſymbolorum interpretes. Nam ſi ſignis tantum nobiſcum egiſſet Dominus, obſcurior fuiſſet cognitio. Si verbis ſolummodo, obliuionis periculum fuiſſet. Quare coniunxit & ſigna & verba, vt mutuis auxilijs noſtram infirmitatem ſubleuarent, & memoriam iuuarent. Pythagorici qui ſymbolis ſolummodo contenti erant à paucis ſunt intellecti. Alij qui verbis ſolummodo egerunt in obliuionem venerunt: ideo Deus, in ſcripturis & ſymbola & verba coniunxit, vt mutuis ſtent auxilijs, veritaſqꝫ manifeſtior in vtriſqꝫ eluceat.

De

DE PRIMO CAPITE.

PRIMVM caput ſignorum facio, quibus ſenſus inſtruuntur, vt ipſi viciſsim quod perceperunt ad mentem transferant. Subijcio autem huic capiti quatuor, videlicet,

Sacrificia.
Sacramenta.
Typos.
Miracula.

De hiſce quatuor breuiſsimè dicemus, & oſtendemus, quomodo hæc nobis Chriſtum exhibeant, & commonſtrent, & tanquam inuolucris quibuſdam tectũ: quem poſtea verba clarius exhibebunt.

DE SACRIFICIIS.

Porphyrius, Iulianus & alij ſapientes mundi, intuentes ſacrificia, & victimas Iudæorum, & non intelligentes myſterium, quod ſub illis latebat, iudicarunt crudelem lanienam eſſe, Deo optimo minimè gratam. Quomodo enim, inquiunt, fieri poteſt, vt clementiſsimus crudelitate delectetur & colatur. Ob hãc cauſſam & Moſen & Prophetas atq; adeo vniuerſam religionem deriſerunt vt ſtultam, quam ſana ratio

ratio improbet atq; execretur. Verum si penitius mysteria ex verbo Dei rimati fuissent, summam sapientiam Dei, in istis externis elementis, deprehendissent, & cortice detracto, nucleum Christum inuenissent in propriã salutem, sine quo vana sunt sacrificia. Neq; brutorũ animalium mactatio & combustio, dicenda est crudelis laniena, cum hominibus in salutem & commodũ seruit. Sunt enim bruta propter homines, vt res omnes huius mũdi. Nos ergo, vt Christũ sub his sacrificijs tectũ inueniamus, Duo considerabimus in sacrificijs, nempe Analogiam & vsum.

Analogia seu symbolica significatio sacrificiorum veteris testamenti duplex in genere fuit. Prior (quæ ad conditionem omnium hominum pertinet) Mactatio & occisio bruti animalis, significabat naturã humanã, & iumentis brutis per peccatum similem factam esse: Iuxta psalmum: Homo cum in honore esset non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. & morti propter peccatum destinatum fuisse, & inde non potuisse liberari, nisi per victimam aliquam expiatoriã, qua iusticiæ diuinæ satis fieret, atq; ita Deus placaretur. Posterior (Christi beneficiũ spectans) Oblatio animalis

malis

malis in ara, ſignificabat & Chriſtũ veram hoſtiam leuandum eſſe in aram crucis, & moriturũ pro peccatis noſtris, cuius morte placaretur pater tanquã precioſiſsimo λύτρῳ pro peccatis ſoluto. Ignis adumbrabat, & puritatem ſacrificij Chriſti, & æternum Spiritum Chriſti, per quem ſe obtulit, & efficaciam Chriſti, qua corpora noſtra, abſorpta morte, in victoriam, induent incorruptionem & cœleſtem puritatẽ. Flammæ ſubleuatio ſurſum, victoriã Chriſti ſuper morte & diabolo, & eiuſdem in cœlum aſcenſum, figurabat, cum perpetua efficacia. Quod hoſtia mouebatur ad quatuor mundi cardines, ſignificabat, ꝙ Chriſti victima, pro toto mundo eſſet futura ſufficiens, iuxta Iohannis interpretationem, qui ait: Agnus Dei tollit peccatum mundi.

Sed hic quæritur. cum ſignificabatur vnum Chriſti ſacrificium, cur non vnũ tantum ſacrificij genus erat diuinitus inſtitutum? Ad hanc quæſtionem in hanc ſententiam reſpondet Auguſtinus. Sicut res vna eadẽq;, varijs & diuerſis verbis inculcatur, vt magis cõmendetur, & audiatur ſine faſtidio: Ita vnum Chriſti ſacrificium multis commendatum erat in veteri teſtamento, vt ſine faſtidio, & intelligentes magis ma-

giſq;

giſque venturi Chriſti admonerentur, & rudes in tanto ſacrificiorum numero vnum ſaltem innenirent, quo, quod futurum promitteretur, intelligerent. Vſus ſacrificiorum veterum, in hominibus qui offerebant, hic erat legitimus & verus. PRIMVM, offerentes, & intuentes cruorem ſuorum ſacrificiorum admonebantur, cùm ſuorum peccatorum, tum reatus coram Deo: iuxtà dictum Apoſtoli ad Hebræos. In ipſis, ſcilicet ſacrificijs, commemoratio peccatorum ſingulis annis fiebat. Per ſanguinem enim reatus ſui, per mortem victimarum, pœnæ admonebantur. DEINDE animam leuabant ad cogitandam promiſsionem victimæ Chriſti olim futuræ, quæ non figura, ſed veritate eſſet expiatoria & ſatisfactoria pro omnibus peccatis, vt poſtea non eſſet locus alij hoſtiæ, ſed illa vna ſanctificarentur omnes in perpetuum. TVM ex huius futuræ victimæ cogitatione accendebatur fides in mediatorem, offerētem ſe pro peccatis mundi, qua fide iuſtificati ſunt legitimè ſacrificantes. POSTREMO cum hac fide coniuncta erat nouitas vitæ, gratiarum actio, & aliæ virtutes, Vt in Abele, Abrahamo, & alijs ſanctis. Verum Hypocritæ, legitimo vſu omiſſo, hærebant

rebant

rebant in externo opere: in quo cultum Dei collocabant, & se Deo probari propter opus suum somniabant. Hi ergo, quia hærebant in externo cortice, instar locustarum, nucleum Christum non inueniebant, quem inprimis quæsiuisse oportuit. Atque ita clare videmus sacrificia vetera pædagogica fuisse ad Christum. Plura de sacrificijs veterum Lege in enarratione Psalm. 84.

DE SACRAMENTIS.

Etsi sacrificia vetera, quandam etiam sacramentorum rationem habuere, quatenus videlicet testimonia externa fuerũt promissionum diuinarum, quas fide sibi applicabant legitimè sacrificantes: tamen distinguendum est inter ea, quæ re ipsa & secundum principalem finem, sacrificia erant, & ea, quæ sacramenta proprio nomine dicuntur. Discrimen ergo præcipuum principalis finis faciebat. Deinde etiam in plerisq; ignis. Nam quæ igni cremabantur, sacrificia proprio nomine dicebantur, vt quæ vnum sacrificium Christi adumbrarent. Quæ verò vel comedebantur, vt agnus pascha: vel carni imprimebantur, vt circumcisio: vel corpori ap-

plicabantur, vt vnctiones & lotiones: vel ſuper populum, aram, & librum aſpergebantur, vt ſanguis vitulæ: vel ſpectabantur, vt panes propoſitionis: Breuiter quæ in externo vſu verſabantur, ſacramenta fuere proprie dicta. Quæ ſacramenta cum precibus & gratiarum actione legitime vſurpata, ratione quadam ſacrificia dicebantur. Omitto donaria, quæ δίδακτρα fuere.

In ſacramentis ſpectanda ſunt generatim quatuor, ſpeciatim duo. Quatuor illa in omni ſacramento ſpectanda ſunt: mādatum Dei, Res externa, promiſsio annexa, fides vtentium reb. externis ex mandato Dei. Horum tria, videlicet mandatum, res externa, promiſsio ad ſubſtantiam ſacramentorum pertinēt. Quorum trium ſi vna defuerit, ſacramenti ratio non eſt plena: Quartum videlicet fides, niſi aſsit in vtentibus, plane ocioſa ceremonia & litera occidens fit ſacramentum, idq; nō cōſilio inſtituentis ſed peruerſitate vtentis tanta re indigne. Mandatum obligat, res externa figurat, Promiſsio offert, fides accipit. Primum debitores facit, poſtremum poſſeſſores earum rerum quæ promittuntur, & tegūtur illis externis tegumētis. Etſi aūt ſacramēta illa vetera ſunt diuerſa propter

vbe-

vberiorē populi Dei inſtructionem, quantum q̃dem ad externa ſigna attinet: tamen res eadem eſt quæ omnibus offerebatur, nempe Chriſtus, etſi non eodem modo. Speciatim in ſacramentis ſpectanda ſunt ἀναλογία & vſus. Primum oportet analogiā conſiderare, hoc eſt, ſymbolicam ſignificationem, quam niſi haberent ſacramenta, non eſſent, teſte Auguſtino, ſacramenta. In agno paſcha analogia ſigni ad rem promiſſam hæc fuit. Agnus abſq; macula, Chriſti puri, & ſine peccato adumbratio fuit. Separatio agni è grege reliquo, Chriſtum ſeparatum à peccatoribus figurabat. Occiſio & aſſatio agni, mortis Chriſti fuere indicia. Comeſtio agni coniunctionis ſpiritualis Chriſti, & eorum, qui fide hunc agnum comederunt teſtificatio fuit. Hanc veram analogiā fuiſſe agni paſchæ, docet Chriſtus, Ioh. 6. & nouo ſacramento cœnæ dominicæ confirmat. Hinc facile eſt de vſu huius ſacramenti iudicare, qui fuit, fide intueri Chriſtum in agno phaſa, & eius participem fieri non minus, imo multo magis, quam efficimur participes panis quem comedimus, quiq; in noſtram ſubſtantiam conuertitur, vt vere ſit noſter.

Circumciſionis analogia triplex fuit. Prima, quod vetus noſtra natiuitas, quam

ab Adamo habemus, corrupta, rea, & destinata morti sit, propter peccatum naturæ, quod vocant originale. Secunda, quod semen aliquod esset venturum, quod naturam denuo instauraret humanam, hoc est, cuius virtute vetus natura in regeneratione resecãda esset per efficaciam mortis Christi. Tertia, quod noua natiuitas succederet veteris hominis abolitioni, quæ noua natiuitas à Paulo, veteris sacramenti interprete, spiritualis circumcisio dicitur. (vt appareat veritas vmbræ respondẽs) & cordis, (vt intelligatur principium nouæ huius natiuitatis) & spiritus (vt qua virtute fiat cognoscatur) Vnde Dominus: nisi quis natus fuerit ex aqua & spiritu, nõ potest introire in regnum Dei. Vsus verus & legitimus externæ & carnalis circumcisionis, ex analogia facile colligitur. Cogitabat Abrahã cum circumcideretur de natura corrupta, vnde in agnitionem peccati sui deductus est. Cogitabat de semine promisso, cuius fide iustificatus, & spiritu regeneratus, circumcisionem tanquam σφραγῖδα iusticiæ fidei aspiciebat. Cogitabat de noua noui hominis obœdientia, ex quo factum est, quod obœdientiam erga Deum vitæ filij vnigeniti anteposuerit, quo suo facto nos docet, qua

qua in re posita sit Christiana perfectio. Atque ita Christum in circumcisione oculis fidei vidit Abraham, vt ipse Dominus de eo testatur: Abraham vidit diem meum & gauisus est. Verum hypocritæ vt in externis sacrificijs hærebant: ita etiam in carnis circumcisione, non leuantes mentem ad Christum, qui in circumcisione erat promissus. De his Paulus ad Roma. 2. ita scribit: non ea quæ solum in propatulo fit circumcisio carnis, circumcisio est, Sed circumcisio cordis in spiritu non litera, cuius laus non est ex hominibus, sed ex Deo. Vnde Paulus: nos circumcisio sumus qui Deum colimus spiritu, & non in carne confidimus. Significans carnalem circumcisionem symbolum fuisse spiritualis, quæ est, iuxta Paulum, amputatio fiduciæ carnis, & gloriatio in solo Christo, cuius spiritu renascimur & per quẽ Deo spiritualem cultum reddimus.

Lotiones externæ, internas & spirituales purgationes figurabant, videlicet, ablutionem per sanguinem Christi, regenerationem & sanctificationem per Spiritum sanctum. De veritate huic vmbræ respondente ita Ioël prædixit: Effundam de spiritu meo super omnem carnem, & Dauid, cum ait: Asperges me DOMI-

NE Hyſopo & ſuper niuem dealbabor. Sacramentum aſperſionis ſanguinis vitulæ, etiam teſtamentum ſeu pactum diceba tur, idq; duplici reſpectu. Primũ enim fœ dus erat, quo Deus teſtabatur ſe iſtum populũ, & Remp. Moſis conſeruare velle, mo do ipſius legi, & mandatis obœdirent, atq; ita vetus teſtamentum dictum eſt. deinde fœdus dicebatur propter ſignificationem ſpiritualis fœderis. Sicuti Dominus ipſe interpretatur Matth. 26. Hoc eſt ſanguis meus, qui eſt noui teſtamenti, qui pro multis effunditur, in remiſsionem peccatorum. Ad hanc analogiam reſpexit Petrus, in primo prioris Epiſtolæ, vbi meminit aſperſionis ſanguinis Ieſu Chriſti. Vſus ex analogia quæ fidem requirebat, intelligitur.

Vnctiones, primum Chriſtum vnguendum in regem, ſacerdotem & Prophetam figurabant. Deinde efficaciam Spiritus ſancti in ſanctis ſignificabant, Spiritus, inquam, docentis, conſolantis & ſanctificantis. Atq; ita videmus quomodo Deus veteri populo viſibilibus ſymbolis ſe patefecerit, vt per gradus ad ſe fideles eueheret, & terrenis rudimentis ad ſpiritualem noticiam perduceret, infirmitatis & tarditatis noſtræ habita ratione, vnde eius

ſumma

summa φιλανθρωπία intelligitur.

DE TYPIS.

Etſi typi vocabulum interdum latius patet, vt ſæpe ſpecierum vocabula ad genera transferuntur: Tamen hic proprie typos nomino figuras, quæ nec ſacramenta ſunt, nec ſacrificia principaliter: Etſi his non raro typi vocabulum à ſacris ſcriptoribus accommodatur. Deinde typi quoq; diſtinguũtur à miraculis genere, eo quod multi ſunt typi qui non ſunt miracula, Etſi miracula pleraque ſunt typi. Sint ergo typi hoc loco figuræ Chriſti, quæ nec ſacrificia, nec ſacramenta, nec miracula ſunt proprie ſed notæ quædam externæ ſpiritualis regni Chriſti. Hac ratione videmus commodam & plenam ſtatui poſſe ſignorum enumerationem, quib. Chriſtus, cum ſuo regno in ſcripturis adumbratus eſt & ſignatus.

sit autem typorum differentia triplex, vt alij ſint perpetui, alij hiſtorici, ſed tranſeuntes, Alij ordinati, vt qui ad certum tempus ex ordinatione Dei durabant, videlicet vſque ad exhibitum meſsiam. De his ordine dicemus.

DE TYPIS PERPETVIS.

 Ante

Ante omnia, Hæc teneatur regula. Quod quicquid Deus vnquam fecerit, faciat, & facturus ſit, vnum finem propoſitum habeat videlicet gloriam Dei. Hæc autem gloria in ſolo Chriſto verè & efficaciter fundatur, cernitur & illuſtratur. Hac regula conſtituta omnium primum typũ Chriſti, qui eſt gloria patris in magno illo opere ac primo contemplemur. Condidit Deus hanc admirandam ſtructuram per filium, & hanc ſuſtentat per eundem vt perpetuum ſit Theatrum gloriæ ſuæ, iuxta Pſalmi dictum: cœli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annunciat firmamentum. Totus ergo hic mundus eſt typus regni Chriſti, in quo ſol hic aſpectabilis, Chriſtum ſolem iuſticiæ repræſentat, tanquam in ſpeculo quodam. Vt enim ſol hic viſibilis permeat cœlum, & ſuos radios mittit in omnes terræ partes, atque res varias è gremio terræ producit, naſcentes fouet & viuificat: Ita Chriſtus ſol iuſticiæ, vt hunc typum Malachias interpretatur, ſuos radios mittit in orbem vniuerſum, quibus Eccleſiam ſuam viuificat, vegetat, fouet, vt & ipſa ipſius virtute tempore oportuno fructus proferat. Luna & ſtellæ Apoſtolos ipſos, & alios doctores Eccleſiæ, eorumque pios diſcipu-

ſcipulos quoſq; ſuo ordine & gradu notant. Hunc typum intuens Apoſtolus Paulus, non dubitauit ex Pſalmo adducto teſtimonium depromere, quo confirmat Euangelium, latè per orbem ſparſum eſſe: ita enim ait ad Rom. 11. An non audiuerunt? vtiq; in omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terrarum verba eorum. Curſum huius ſeculi ſcriptura ſex diebus creationis rerum confert, vt ſeptimus dies ſit figura glorioſi regni Chriſti, in quo omnis labor & dolor electorum finem habebit. Taceo quietem creatoris in die Sabbathi fuiſſe typũ quietis redemtoris in ſepulcro. Paulus 2. Corinth. 4. docet tenebras, quæ ante lucis formationem extitere, fuiſſe typum tenebrarũ, id eſt, ignorantiæ, quæ erat ſecutura in hominibus poſt lapſum primorum parentum. Et lucem poſtea formatam fuiſſe typum ſpiritualis lucis, id eſt, cognitionis Chriſti, quæ futura erat per Euangelij prædicationem. Ita enim ait: Quoniam Deus qui dixit, id eſt, dicendo effecit, è tenebris lucem ſplendeſcere, ipſe illuxit in cordibus noſtris ad illuminationẽ cognitionis gloriæ Dei in facie Ieſu Chriſti. Hinc eſt quod B. Macharius ſcribat omnia creata & corporata habere quandam ad res

ſpirituales comparationem. Ex quo apparet, quod quemadmodum exẽplar, quod vidit Moſes in monte, ad ꝙ iuſſus eſt omnia facere, typus regni Chriſti fuerit: Ita etiam hic vaſtus orbis, theatrum ſit vniuerſale, in quo, veluti in pædagogio, erudire voluit Deus hominem, quem in hoc theatro principem collocauit, vt hinc perduceretur, veluti per gradus in admirationem ſpiritualis regni Chriſti. Taceo quod deus ſingulis rebus veſtigium quoddã ſuæ eſſentiæ & diſtinctionis perſonarũ impreſſerit. Verum hoc inter alia admirandum eſt, quod talem condiderit hominem Deus, qui eſſet aptus natus ad quærenda amanda, & tuẽda, quæ ſunt optima, vt ita, vel naturæ ductu, perduceretur homo ad finẽ bonorum, hoc eſt, ipſum Deum optimum maximum. In anima hominis tres facultates condidit Deus, tanquam gradus ad ſummum bonum, videlicet, ἡγεμονικὸν, quod & λογιστικὸν dicitur, quo & inquirere debeat homo, quod optimum eſt, & ad idem duci. ἐπιθυμητικὸν, quo cognitum appeteret, amaret, & amore ei iungeretur. Et θυμοειδὲς, quo inuentum bonum & amatum tueretur, & contrarijs ſeſe opponeret. An non hæc manifeſta ſunt opera Dei, quibus ipſe teſtatur ſe nos creaſſe, non ad interi-

tum

tum ſempiternum, ſed ad gloriam æternam, modo in bono, id eſt, Deo monſtrato acquieuerimus? Breuiter, Paulus teſtatur τὸ γνωςὸν τοῦ θεοῦ propoſitum eſſe in hac mundi fabrica. Et hæc breuiter ſint dicta de perpetuo typo regni Chriſti, De quo particulatim licet videre in Homelijs B. Macharij, qui plurima in natura transfert ad Chriſti regnum ſpirituale.

DE TYPIS HISTORICIS.

Typos hiſtoricos nomino non ſtatos & fixos, ſed tranſeuntes, quibus alij atq; alij ſucceſſere, cuiuſmodi typi ſubinde ſe offerebant in heroicis viris, qui typum Chriſti gerebant. Ex his paucos annotabo, vt ſtudioſi alios, qui fortè occurrent, in hanc tabellæ partem reponant. Hic Adam à quo nos homines propagati ſumus primum locum ſuo iure occupat. Quemadmodũ ergo Adam, primus homo ad imaginẽ Dei conditus, quod ad humanã hanc naturã & vitam attinet, ſic erat ſolus vt nemo reperiretur ex creaturis omnibus, cuius acceſſione, genus humanũ multiplicari poſset: ſic & Chriſtus, vera illa & eſſentialis imago Dei, quod ad cœleſtẽ vitam & felicitatem attinet æternam, ſolus erat, nec quiſquam ex to-

ex toto humano genere, imô nec ex angelorum quidem ordinibus erat, cuius conſortio pari & conformi filiorum Dei multitudo procrearetur. Quare ſicut Deus Adamũ noluit permanere ſolum, quem humani generis caput cõſtituerat: Ita nec filium ſuum Chriſtum ſolum eſſe voluit, quem ab æterno electis caput & principẽ deſtinauerat. Vt Adam ſponſam ſuam Euam, vinculo pacti firmiſsimo, ac amore caſtiſsimo, ſibi copulauit, vt ambo vna haberentur caro, non quidem ſubſtantia, quod manifeſtum eſt, ſed vinculo pacti & affectu amoris conſtantiſsimo: Ita Chriſtus ſponſam Eccleſiam ſibi pacto æterno, & vinculo amoris infrangibili copulauit, adeo arctè, vt Eccleſia ipſa dicatur caro de carne eius & os de oſsibus eius, in cuius rei teſtimonium firmiſsimum, Chriſtus vtrumq; ſacramentum inſtituit, Baptiſmum & cœnam Domini. Hunc typum Paulus intuens ad Epheſ. 5. nominat copulam Adæ & Euæ, myſterium magnum copulæ Chriſti & Eccleſiæ. Nam ſicut Adam dormiens Euam de latere ſuo formatam agnouit: ita Chriſtus à morte reſurgens ex vulnere lateris ſui ædificauit Eccleſiam. Prætereo quæ Paulus ad Roma. 5. commemorat de ſimilitudine Adami & Chri-

Christi, videlicet, vt Adam vnus suo reatu totam posteritatem coniecit in damnationem: ita Christus solus autor iustificationis & vitæ est. Non enim hîc tam typi quã iusticiæ diuinæ ratio cõsideranda est. Genes. 14. Insignis & valde memorabilis typus Christi proponitur, quem Dauid quidem vno signauit verbo Psal. 110. cum patrem alloquentem filium facit hisce verbis: Tu es Sacerdos in æternum secundũ ordinem Melchisedech. Epistola verò ad Hebræos fusè circumstantias omnes explicat, & Christo antitypo clarissimè accommodat. Summa omnium huc redit. Vt Melchisedech rex fuit & Sacerdos: ita & Christus in veritate rex summus, & Sacerdos summus fuit, qui solus placare patrem suo sacrificio potuit. Vt Melchisedech ἀπάτωρ & ἀμήτωρ, vtpote cuius Genealogia non texitur sub isto nomine in scripturis: ita Christus, si eius diuinam naturam respicis, ἀμήτωρ est, qui secundum humanitatem est ἀπάτωρ. Vt Melchisedech rex Salem id est pacis dicebatur: ita Christus veræ & nunquam interituræ pacis rex est. Non enim terrenam sed cœlestem pacem pijs & inter pios affert. Vt Melchisedech ex eo nomen habet quod sit rex iusticiæ: ita Christus autor est sempiternæ iu-

sticiæ

ſticiæ, qua veluti nuptiali quadam ſtola, ſuam ſponſam dilectam eccleſiā ornat. vt Melchiſedech regia liberalitate profert in occurſum Abrahami, redeuntis à pugna cum quinque regibus, panem & vinum, vt ipſe cum ſuo exercitu reficeretur: ita Chriſtus omnibus Abrahami filijs, in & poſt pugnam cum rege tenebrarum & tētationum, promit cœleſtem refocillationē, & fatigatos ſpirituali reficit alimento. Vt Melchiſedech ſacerdos dei altiſsimi Abrahamo benedixit: ita Chriſtus ſolus ille ſacerdos ſummus eſt, qui filijs Abrahæ, id eſt, omnibus credentibus benedicit, eoſque æternum beatos reddit.

Abraham quoq; in multis typus Chriſti fuit, ſed vnū ſolummodo in medium afferam. vt Abraham promtiſsima voluntate paratus erat ad immolandum filium: ita Deus pater promtiſsima voluntate tradidit filiū ſuum in mortem pro nobis. Vt Abraham in vna familia Iſmaël & Iſaac habuit, quorum Iſmael Iſaac perſequebatur: ita Deus in eadem familia eccleſiæ, habet hoſtes & filios.

Iſaac ſimiliter proponitur in ſcripturis Chriſti typus, idque multis modis, ex quibus paucos ſignabo. Primum, vt Iſaac natus eſt à matre non ſerua, ſed libera: ita

Chri-

Christus nō ex Hagar aut alia Ethnica fœmina, sed ex Sara libera secundum carnem natus est. Carnem .n. ex semine promissionis acccepit. SECVNDO, vt Isaac natus est per miraculum præter vires naturæ ex nonagenaria matre: ita Christus præter naturæ cursum è virgine miraculose natus est. TERTIO, vt Isaac post præcedentes promissiones multis annis expectatus, tandem in senectute parētum natus est: ita Christus diu antea ꝓmissus & expectatus in senectute Israëlis secundum carnem natus est. QVARTO, vt Isaac vnicus fuit Saræ liberæ filius, paternorum bonorum hæres solus: ita Christus vnigenitus tam patris secundum diuinitatem, quam matris secundum humanitatē à Deo hæres est cōstitutus omniū bonorū. QVINTO, vt Isaac cōmendatur & prædicatur à seruo Abrahæ ad hoc misso, vt nuptias illi conciliaret: ita Christus cōmendatur & prædicatur ab ipsis seruis Dei, in hoc missis, vt Dei filio Ecclesiam desponsent. SEXTO, vt Isaac, patri volenti se immolare fuit obœdiens: ita Christus suo æterno patri vsq; ad mortē crucis obœdiens fuit. SEPTIMO, vt Isaac impositus rogo vt immolaretur mactādus, incolumis euasit: ita Christus impositus aræ crucis, etsi vere mortuus est: tamē

tertio

tertio die reuixit, & mortem ita euasit, vt non moriatur vltra. OCTAVO, vt in Isaaco facta est Abrahamo seminis promissio: ita in Christo solo vis est generationis filiorum Dei. Breuiter, vt Ismaël & Hagar Iudaicam gentem figurant: ita Abraham, Isaac, & Sara mysticè regnum Christi adumbrant.

Iacob nepos Abrahæ, ac filius ipsius Isaac, cum sua familia multis varijsq; modis Christum ac ipsius Ecclesiam adumbrat. Quorum paucos signabo breuissimè. Vt Iacob iter ingreditur solus, relictis parentibus domo & amicis: ita Christus de cœlo descendit, & factus homo adeo pauper, vt non haberet quo caput suum reclinaret. Vt Iacob fatigatus ac præuentus tenebris, antequam ad amicos venit, ad quos iter instituerat in lapidem recumbit: ita fideles fatigati varijs tentationibus & in hac vita peregrinantes in Christum viuum lapidem recumbunt, in quo quiescentes à laboribus peregrinationis suæ suauiter recreantur. Officium quoq; mediatoris Christi pulcerrime depingitur in Iacob & in eius visione. Vidit scalam stantem super terram, cuius cacumen cœlũ attigit. Vidit angelos Dei ascédentes & descendentes per scalam. Vidit Domi-

Dominum innixum ſcalæ dicentem ſibi: ego ſum Deus Abrahã & Iſaac patris tui, benedicentur in te, & in ſemine tuo õnes tribus terræ. Hæc ſcala patriarchæ viſa Chriſtũ figurat. Vt ſcala ſuperne iungitur cœlo, & inferne cõiungitur cum terra: ita Chriſtus vera diuinitate Patri cœleſti iungitur, & vera humanitate homini iũgitur, cuius naturã aſſumſit. Vt hæc ſcala media inter cœlum & terram, attingens vtrunque coniungit locum infernum & ſupernum: ita Chriſtus ſolus mediator eſt qui coniungit Deum & homines. Et vt terram cœlo & cœlũ terræ quodãmodo coniungit ſcala: ita Chriſtus homines angelis & angelos hominibus conciliat. Vt vnus Dominus ſcalæ innixus erat: ita vnus Dominus in cœlum cõſcendit cum ſuis mẽbris. Ita enim Dominus ipſe hanc partẽ viſionis videtur interpretari cũ ait: nemo aſcẽdit in cœlum, niſi qui deſcendit de cœlo, filius hominis qui eſt in cœlo. Vt angeli per ſcalam hanc aſcendunt & deſcendunt: ita miniſtri verbi adducunt in cœlum inniten tes huic ſcalæ, id eſt credẽtes in Chriſtum, & qui facti ſunt vnũ cum Chriſto, & claudunt cœlũ ijs qui abſque ſcala hac, cœlum conſcendere moliuntur. Quod autem Iacob ſcribitur veniſſe ad Iordanem, & trãſ-

missis facultatibus solus remansisse, & luctatus esse cum viro, vsque dum veniret aurora, non caret mysterio. Iacob, inquit Augustinus, in illa lucta, Iudæorum populum figurauit: angelus vero qui cũ illo luctabatur typum Saluatoris Domini præferebat. Luctatur Iacob cũ angelo quia populus Iudæorũ luctaturus erat cum Christo. Vincebat Iacob angelũ, quia Iudæorum populus Christum vsque ad mortẽ persecuturus erat. Verũ quia non totus Iudæorum populus infidelis extitit Christo, sed multitudo non minima in nomen eius legitur credidisse: ideo angelus tetigit fœmur Iacob, & claudicare cœpit. Pes enim ille qui claudicabat, iudæos qui in Christũ non essent credituri figurabat, alter vero pes qui sanus remansit illorum Iudæorum typus erat, qui Christum vera fide erant recepturi. Benedictio quã petit Iacob ab angelo significabat Christum veris Israelitis benedictionem & salutem allaturum, qui sola fide retinetur ne à nobis discedat priusquam nos cœlestibus benedictionib. diuites & beatos reddiderit. Quod vnus idemque Patriarcha sit binominis, conditionem Christi & ecclesiæ haud obscure figurat. Vt .n. Iacob à fratre Esau est tanquã præuaricator & trãsplatator extreme cõtemtus:

temtus: ita Christus à fratribus suis Iudæis,& ecclesia à tyrannis mundi contemnitur. Vt Iacob ab angelo appellatus est Israel, id est, victor apud Deum: ita Christus victor est, & ecclesia eius victrix mūdi preciosa & clara habetur apud Deum, tametsi à mundo contemnitur.

Ioseph quoq;, vt alios eius fratres prætercam, typum Christi gessit. Ioseph accusat fratres suos propter impia illorum flagitia: Christus Iudæis fratribus suis suam impietatem exprobrat. Ioseph exponitur à fratribus & venditur, Christus à suo populo reijcitur & venditur à Iuda. Iosephi tunica preciosa tingitur in hœdi sanguine & mittitur patri: Christi castissimum corpus proprio sanguine tingitur, & fit patri hostia,qua expiatur mundi peccatum. Ioseph solicitatus ab impura fœmina castitatem tuetur suam: Christus tētatus à Sathana victor euasit. Ioseph innocens in carcerem conijcitur: Christus in mortis carcere inclusus triduum tenetur. Ioseph egreditur gloriose de carcere: Christus egreditur liber de sepulchro per gloriosam resurrectionē. Ioseph egressus à carcere, accipit à rege Aegypti totius Aegypti potestatē,vt ad os eius cibaretur omnis populus,essentq; ei omnia subiecta

tum in domo regia tum in vniuerſo Aegypto, ſolo Pharaone excepto, qui ipſi ſubiecit omnia: Chriſtus victor mortis accepit à Deo poteſtatem, vt ipſi omnia ſubiecta ſint, in cœlo & in terra. Ioſeph, annulo regio, veſte byſsina, torque aurea ornatus, curru regali vehitur præcone clamante: Chriſtus poteſtatem & autoritatem à patre accepit, quæ poteſtas annuli ſymbolo ſignificabatur, accepit ſplendorem gloriæ ex ſuis diuinis miraculis, & ex voce patris ad illum prolata: Hic eſt filius meus dilectus. Hic ſane ſplẽdor omni veſte byſsina & torquibus aureis multo clarior eſt. Currus quo Chriſtus circumuehitur miniſterium Euangelij eſt. Præconium eſt vox prædicantium Euangelium quo præconio omnes admonentur, vt filium Dei adorantes genua cordis flectant. Ioſeph ſomniat Solem & Lunam & vndecim ſtellas, hoc eſt, patrem & matrem & fratres vndecim ſe adorare, Chriſtus poſt reſurrectionem à Ioſeph, Maria, & vndecim diſcipulis adoratur, quo reſpexiſſe videtur Pſalmus teſte Auguſtino qui canit: laudate eum Sol & Luna, laudate eum omnes ſtellæ.

Iehoſua antea dictus Oſee, vt eſt Numero. 13. Sed Moſes intuens typum nomen

men mutauit, vt qui antea diceretur O-ſee, iam dicatur Iehoſua. Iehoſua autem iuxta ἔτυμον idem quod DEVS Saluator eſt. Hic varijs modis Chriſti typus fuit. Nomen ipſum innuit quod Chriſtus ſui populi verus Saluator, futurus eſſet Deus & homo, vt mediator eſſe poſſet. Sed paucos modos huius typi referam. Iehoſua ſuccedit Moſi mortuo, dux & rector populi DEI: Chriſtus ſuccedit legi Dei mortuæ, vt fideles ſuo ſpiritu gubernet. Iehoſua per Iordanem traduxit populum Iſraëliticum, quod Moſes præſtare non potuit: Chriſtus à morte traducit ſuos ad vitam, quod lex præſtare non valebat. Iehoſua eligit viros fortes & ſtrenuos ad debellandos reges impios: Chriſtus eligit Apoſtolos, & alios ſinceros Euangelij præcones ad debellãdos principes & poteſtates tenebrarum. Iehoſua pugnat contra hoſtes Dei, eoſq; in fugam conuertit & vincit: Chriſtus cum ſuis pugnat aduerſus peccata eaq; abolet. Iehoſua lapidibus de cœlo miſsis in hoſtes euaſit ſuperior: Chriſtus Dominus diuinis miraculis ſe victorem Sathanæ declarat. Iehoſua Iſraëlitas carnales in hæreditatem terrenam introduxit: Chriſtus Iſraëlitas ſpirituales hæreditate donat cœleſti. Ie-

hoſua carnalibus Iudæis diſtribuit terram Canaan: Chriſtus ſpiritualibus Iſraëlitis cœleſtes manſiones partitur, vt ita demum ſuperatis omnibus laboribus & difficultatib. requie fruantur æterna, & perpetuum ſabbathiſmum celebrent beati. In hunc modum & epiſtola ad Hebræos præſentem typum interpretatur, & euangelica hiſtoria eundem pulcre confirmat.

De Gedeone etſi multa refert Auguſtinus: nos tamen eius victoria & vellere cõtenti erimus. Vt Gedeon deſtructa ara Baal, Oreb, & Seb, principes Madianitarum cũ ipſis Madianitis trucidauit, atque ea victoria populum à turpiſsima ſeruitute liberauit: ita Chriſtus idolis ſubmotis diabolum & infernum ſuperat, ac ſuos in priſtinam libertatem vendicat. Vellus Gedeonis magnum arcanum continet. Primum ros fuit in ſolo vellere ad petitionẽ Gedeonis, reliqua terra ſicca in circuitu, Deinde vellere ſicco ros fuit in tota terra. Quid hoc ſibi velit, præter confirmationẽ qua roboratus eſt aduerſus ſuos hoſtes Gedeon, aperit Chryſoſtomus cum ait: Quod ros primum in ſolo vellere, reliqua terra ſicca fuerit, adumbrat populum Iudaicum, ſolum fuiſſe cultorem Dei, reliquo mundo relicto in ſuis vanitatibus.

Quod

Quod autem poſtea vellere ſicco ros fuerit in tota terra, populum Iudaicum abiecturum eſſe cultum Dei toto terrarũ orbe per Euangelij prædicationẽ ad Chriſtũ conuerſo adumbrat. Vellus enim ſymbolum ſacrificiorum fuit, atq; adeo cultus Dei. Ros autem efficaciam Spiritus ſancti notat, qui ad prædicationem Euangelij eſt efficax in ijs qui conuertuntur. Vt enim ros agros diurno æſtu pene exhauſtos recreat, vt nouam vim obtineant ad fructificandum: Ita Spiritus ſanctus agrũ cordis arentem, humore quaſi dulciſsimo reficit, vt vim nouam accipiat ad fructum ſuauiſsimum Spiritus proferendum.

Samſon in multis quoq; typum Chriſti geſsit: ſed pauca referemus, quæ magis ſunt illuſtria. Samſon naſciturus, nunciatur ab angelo, iubetur eſſe Nazareus Dei, id eſt, Deo ſanctificatus, à Deo benedicitur, Spiritu ſancto donatur: Chriſtus ſimiliter ab angelo naſciturus nunciatur, Sanctus prædicatur ab angelo, dicente: quod ex te naſcetur vocabitur filius Dei, à Deo benedicitur, & Spiritu ſancto donatur, nõ ad menſuram vt Samſon, ſed ſupra omnẽ menſuram vt filius Dei. Samſon à Sole nomen habet, vt qui ſub tenebris ſeruitutis nonnihil Solis ſuis Iſraëlitis attulit:

Chriſtus verus ſol iuſticiæ omnes tenebras diſcutit, & lucem affert æternam. Samſon datur vt liberet populum ſuum à Madianitis: Chriſtus natus eſt & datus vt redimat populum ſuum à ſeruitute peccati, & donet æterna libertate. Samſon leonem interficit, & paucos poſt dies reuerſus, ex mortui leonis faucibus, fauos mellis deſumtos comedit in ſignum ſuauis, id eſt, proſperi ſucceſſus, qui ſubſecuturus erat victoriã ipſius ſuper Madianitis: Chriſti victoriam ſuper diabolo & morte excepit ſuauiſsimus gloriæ cœleſtis ſuauitas. Hoc typo etiam Eccleſiæ certamen & gloria poſt victoriam pingitur. Samſon maxilla aſini proſternit Philiſteos mille viros hoſtiũ populi Dei: Chriſtus voce piſcatorum rudium iuxta mundum, diaboli regnum inuadit ac hoſtes Dei profligat. Sãſonis ænigma ſola vxor ipſius aperire & interpretari nouit: myſteriũ Chriſti, hoc eſt, Euangelij arcanum non aliunde diſci poteſt, quam à Chriſti ſponſa Eccleſia, quæ propterea columna veritatis dicitur. Samſon moriens inimicos ſuos concuſsis ædificijs ruina cõprimit: Dominus tunc cum mori dignatus eſt, non vna domo, ſed toto mundo concuſſo, diabolum cum ſuis angelis vniuerſis oppreſsit. Samſon obſera-

obſeratis portis clauditur in ciuitate, Dominus obſignato clauditur monumento. Samſon fractis ſeris ſubtractiſq; portis ſecurus euadit: Chriſtus ruptis infernæ ſedis obicibus apertoq; ſepulcro, recepto corpore è morte liber egreditur.

Dauid, vt ex Pſalmis ipſius, & aliunde apparet, nunc Chriſti, nunc Eccleſiæ typum gerit, alias in cruce, alias in gloria. Vnde Auguſtinus, vix eſt vt in Pſalmis inueniamus vocem niſi Chriſti & Eccleſiæ, aut Chriſti tantum, aut Eccleſiæ tantum, quod vtiq; ex parte & nos ſumus ac per hoc quando voces noſtras agnoſcimus, ſine affectu agnoſcere non poſſumus, & tanto magis delectamur, quanto in idem nos eſſe ſentimus. Et Gregorius Nyſſenus in hanc admirationem, cogitans de Pſalmis Dauidis, erumpit. Quam ſuauis & iucundus eſt humanæ vitæ comes Propheta Dauid, in omnibus itineribus vitæ ſeſe offerens, & omnibus ætatibus ſpiritualibus commode ſeſe adiungens, & omnem ordinem progredientium ſubleuat, cum ijs qui iuxta D E V M infantes ſunt colludit, cum viris vna certat, iuuentutem moderatur, ſenectutem ſubleuat, atq; ſuſtentat, omnibus omnia fit, militum telum, athletarum inſtitutor, exercẽtium ſe paleſtra,

vincentiū corona, in mensa oblectatio, in luctu, & funere consolatio. Nihil est in vita nostra quod huius officij expers est. His breuiter admoniti modos quosdā recitemus, quib. typus Christi fuit Dauid & Ecclesiæ. Dauid ex nominis ratione charus seu dilectus dicitur: Christus re ipsa non solum intime charus & dilectus patri, verumetiam in quo solo pater alios habet charos & dilectos iuxta patris proprium testimonium, videlicet, hic est filius meus dilectus, in quo mihi cōplacitum est, hoc est, in quo alios dilectos habeo, vt Paulus interpretatur, nos sumus dilecti in dilecto, Ephes. 1. Dauid inter fratres suos in familia Iesse præ cæteris contemtibilis habebatur: Christus à suis Iudæis & à familia Israëlis Samaritanus per contemtum est appellatus. Dauid solus adolescēs paruus inermis vno lapidis ictu Goliad, gigantem magnum, robustum, armisqꝫ terribilem mirabili & corā mundo ridiculo stratagemate, prostrauit, ipsaque hostis castra turbauit & in fugam conuertit: Christus gigantē illum magnum diabolum mirabili stratagemate, mundoqꝫ ridiculo, videlicet morte superauit. Quid autem aliud petra contra Goliad (inquit Augustinus) manu Dauid missa quā Christum ex

ſemine Dauid naſciturum ſignificat? Dauid vna pugna qua proſtrauit Goliad gloriam ſecuritatemque regno, regi & populo comparauit: Chriſtus proſtrato diabolo, gloriam regi cœlorum & ſecuritatem ſuo populo æternam acquiſiuit. Dauid perſecutionem à Saule & eius miniſtris patitur: Chriſtus à diabolo & eius miniſtris, regibus, principibus, pontificibus, qui contra ipſum conſilia inierunt illuditur, & tandem cruci affigitur. Dauid à Doëg proditur: CHRISTVS à Iuda proprio diſcipulo traditur in manus hoſtium. Dauid orat pro inimicis ſuis: Chriſtus dominus orat pro crucifigentib. ſe Iudæis: Dauid, mortuo Saule, rex agnoſcitur: Chriſtus victo tenebrarũ principe diabolo, & ſuperata morte rex regum, & Dominus dominantiũ prædicatur. Dauid ſtabilito regno regionem Moab, Palæſtinam, & vniuerſam Idumæam ſubiecit, & in ſeruitutem redegit: Chriſtus, poſt annunciatum per totam Iudæam Euangelium, acceptumque ſpirituale regnum tranſijt ad gentes per Apoſtolos ſuos, illaſque ſibi ſubiugauit, non vt ſeruos faceret ſed liberos. Dauid lachrymis vberrimis parricidam filium deplorauit: Chriſtus Iudæorum parricidarum cœcitatem, & in-

& interitum ex intimo corde defleuit.

Fuit & Dauid typus corporis Christi, hoc est Ecclesiæ, idque varijs modis. Dauid varijs erat discriminibus in hac vita expositus: Ecclesia Christi nunquam tuta est à tentationum & persecutionum procellis, donec in hac peregrinatur vita. Dauid clypeo nominis diuini, in omnibus difficultatibus euasit superior, interdum etiam omnibus medijs repugnantibus: Ecclesia armis spiritualibus freta, triumphat, etiamsi humanis præsidijs destituatur. Dauid sæpe imbecillitate lapsus est, atque iterum agens pœnitentiam in gratiam est receptus. Vnde Ambrosius, non fuit Dauid exemtus à culpa, vt esset electus ad gratiam. Singuli in Ecclesia sæpissime labuntur, sed rursus manu Dei eriguntur, dum peccatorum pœnitentiam agunt, & serio ad Christi gratiam confugiunt. Dauid inuenit gratiam tantam apud Deum, vt Deus de eo diceret: inueni virum secundum cor meum, Singuli in Ecclesia agendo pœnitentiam gratiam inueniunt tantam, vt ipsos tanquam filios in dilecto caros habeat pater cœlestis. licet enim secundum cor Dei non fuit, quod Dauid peccauit: tamen secundum cor Dei fuit, quod à peccato per veram pœnitentiam resipuerit,

confugiens ad propitiatorium. Hinc regulam extruamus. Ille misericordiam Dei inueniet, qui se miserum confessus, ad gratiam in fiducia Christi confugit.

Salomon filius Dauidis multis modis typum Domini gessit, ex quibus recensere conabimur eos, qui sunt magis illustres, & lucem afferunt historiæ vtrique, id est, Salomonis & Christi, hoc est, vmbræ & veritatis.

Primum hîc obseruetur promissio facta Dauidi: de fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Hic vterque, Salomon & Christus promittitur. Salomon vt typus, Christus vt veritas. In Psalmo 72. qui incipit. Deus iudicium tuum regi da, multa tribuuntur typo videlicet Salomoni, quæ non nisi antitypo, id est veritati, nempe ipsi Christo congruunt.

Dictus est hic filius Dauidis Salomon, vt ipso vel nomine Christũ repræsentaret. Est enim Salomon idem quod pacificus. Hunc typum cum pulcerrime exponit Augustinus, ipsius verba asscribam ex argumento Psalmi 72. Ipsum vocabulum Salomonis ad figuratam significationem adhibitum est, vt in eo Christus accipiatur. Salomon quippe interpretatur pacificus, ac per hoc tale vocabulum illi verissi-

me

me atq; optime congruit, per quem mediatorem ex inimicis accepta remissione peccatorũ reconciliamur Deo. Etenim, cum inimici eius essemus, reconciliati sumus Deo per mortem filij eius. Idem ipse est ille pacificus qui fecit vtraque vnum, & medium parietem maceriæ soluens, ini micitias in carne sua lege mandatorum decretis euacuans, vt duos conderet in se in vnum nouum hominem faciens pacem: & veniens euangelizauit illis pacem, qui longe, & pacem ijs, qui prope. Ipse in Euangelio dicit: pacem meam relinquo vobis, pacem meam do vobis. Et multis alijs testimonijs Dominus Christus pacificus esse monstratur non secundum pacem quam nouit & quærit hic mundus: sed illam pacem de qua dicitur apud Prophetam: dabo eis solatium meũ pacem super pacem cui scilicet paci reconciliationis additur pax immortalitatis. Nam post omnia reddita quæ promisit Deus nouissimã pacem nos expectare debere, qua cũ Deo viuamus in æternum, idem propheta ostẽdit cum ait: Domine Deus noster pacẽ da nobis, omnia enim dedisti nobis, pax erit plane illa perfecta, quando nouissima inimica destruetur mors: & in quo erit hoc nisi in pacifico illo redemtore nostro. Ha-

ctenus

ctenus Auguſtinus pulcherrime diſcernit inter Salomonem typicum & Salomonẽ verũ, qui eſt IESVS CHRISTVS, de quo idem Pſalmus: florebit in diebus eius iuſtus & abundantia pacis donec auferatur Luna.

Regnũ Salomonis regni CHRISTI typus, fuit pertenuis: In regno vtriuſque Salomonis ſpectentur amplitudo imperij, diuitiæ, potentia, iuſticia, ſapientia, maieſtas.

Latitudo imperij Salomonis extendit ſe ad terminos carnalis Iſraëlis: latitudo regni CHRISTI extendit ſe ad terminos ſpiritualis Iſraëlis, id eſt, in omnes fines terræ, vnde Pſalm. 72. typum explicans: Dominabitur à mari vſq; ad mare, & à flumine vſque ad terminos orbis terrarum.

Diues prædicatur Salomon præ omnibus regibus terræ, quod re ipſa Chriſto ſoli congruit. Is enim cum ſit rex regum & Dominus dominantium diuitijs veris præeminet omnibus, nõ quidem caducis, ſed veris ſpiritualibus & nunquam interituris.

Potentia typici Salomonis vmbra perexigua eſt potentiæ veri Salomonis Chriſti. Ille enim mundanum regnum anguſtis

limi-

limitibus conclusum potenter rexit, & ad tempus: hic autem potenter dominabitur in cœlo & in terra, donec erit Sol & Luna à fraude & violentia Sathanæ redimet animas suorum, id est, eorum qui se eius fidei committunt.

Iusticia Salomonis in tota regni ipsius administratione, & præcipuè in iudicio meretricum de liberis suis litigantium, cernitur: sed iusticia veri nostri Salomonis in gubernatione Ecclesiæ conspicitur, quam administrat iudicio & misericordia. Huc Psalmus, DEVS iudicium tuum regi da, & iusticiam tuam filio regis, vt iudicet populum in iusticia, & pauperes tuos in iudicio.

Sapientia Salomonis typici prædicatur adeo, quod excelluerit sapientia præ omnibus alijs hominibus: sed noster verus Salomon est nobis natus sapientia à Deo. Vt sapientiam suam typicus Salomon reuelauit reginæ Austri, & omnia quæ proposuerat exposuit, nec quicquam fuit quod non perspicuum ei fecerit: ita verus Salomon noster reginæ, hoc est, Ecclesiæ collectæ ex gentibus, quæ ad ipsum venit, exponit veram sapientiam, quæ ipse est, & eadem ipsam ducit ad omnes thesauros scientiæ & cognitionis salutaris.

Maie-

Maieſtas typici Salomonis pendebat ex amplitudine imperij, diuitijs,potentia, iuſticia, ſapientia, beneficentia alijſq; virtutibus,& conſpiciebatur in ſubditorũ erga ipſum cultu & reuerentia: At maieſtas Ieſu Chriſti veri Salomonis noſtri tantum excedit maieſtatẽ Salomonis typici,quantum hæc quæ enarrauimus perfectiora, diuturniora & veriora in Chriſto quam in Salomone ſunt. De hac veri Salomonis maieſtate loquitur Pſalmus: Benedictus Dominus Deus Iſraël, qui fecit mirabilia ſolus, & benedictum nomẽ maieſtatis eius in æternum, & replebitur maieſtate eius omnis terra, hoc eſt, omnes in cœlo & in terra creaturæ agnoſcent amplitudinem regni, potẽtiam & beneficia Chriſti regis, & ꝓpterea celebrabũt ipſum in æternum. Sic enim ait Pſal. Adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes ſeruient ei. Itẽ Adorabunt ipſum ſemper, & tota benedicent ei die. Eſt autem hæc adoratio duplex: Vna ſubiectionis tantum,vt hoſtium Chriſti: vnde ad Philip.dicitur donauit illi nomen,quod eſt ſupra omne nomen, vt in nomine Ieſu omne genu ſe flectat, cœleſtium,terreſtrium & inferorũ,& omnis lingua confiteatur quod Dominus Ieſus ſit Chriſtus ad gloriam Dei patris. Et ad E-

 pheſ.

Collocauit illum ad dexteram ſuam in cœleſtibus, longe ſupra omne imperium ac poteſtatem, & potentiam, & dominium, & omne nomen quod nominatur, non ſolum in ſeculo hoc, verumetiam in futuro: & omnia ſubiecit ſub pedibus eius, eumque cõſtituit caput ſuper omnia ipſi Eccleſiæ, quæ eſt corpus ipſius. Altera ſubiectionis & cultus ſimul, quæ adoratio eſt eorũ, qui ex vera fide Chriſtũ colunt, cũ ſanctis Dei angelis. Hæc ſint breuiter de regno Salomonis dicta, & de regno Chriſti, ex quib. facile eſt videre, quantum excedat vmbrã corpus, & typum veritas.

In templi quoque extructione Salomõ typus Chriſti fuit: ſed & hic vt par eſt multis modis veritas figuram ſuperat. Salomon extruxit templum ex lapidibus per opera manuum hominum, quod rurſus manib. hominum deſtructũ eſt: Chriſtus autẽ extruit templũ ex viuis lapidib. per prædicationẽ ſuorum ſeruorum, quod manib. hominum deſtrui non poteſt. Eſt autẽ hoc tẽplũ Eccleſia ipſa, & ſinguli qui in eccleſia viui lapides ſumus, ſup Chriſto angulari lapide ædificati: iuxta illud Petri: Ipſi tanquam lapides viui ſuperædificamini domus ſpiritualis. 1. Pet. 2. Auguſtinus de hoc templo lib. 10. cap. 4. de ciuitate Dei ſic ait:

aít: Dei templum ſimul omnes,& ſinguli templa ſumus: quia & omnium concordiam & ſingulos inhabitare dignatur, non in omnib. q̃ in ſingulis maior, quoniã nec mole diſtenditur,nec partitiõe minuitur: totus ſiquidẽ adeſſe omnibus reb. poteſt, & ſingulis totus. De hac gloria eccleſiæ loquitur Pſalmus: Lætentur omnes qui ſperant in te,in æternum exultabunt & habitabis in eis. Salomon in ſuo templo orat, & intercedit pro populo: Chriſtus interceſſor eſt multo meliori iure,quia dedit ſe ipſum preciũ pro omnib. Salomon multa millia boum, agnorũ & vitulorum offert in holocautomata, quib. tamẽ peccatum expiari non potuit: Chriſtus noſter verus Salomon ſeipſum per ſpiritum æternum offert, & vna oblatione ſanctificat in æternum ſanctificandos.

Cæterum quod Salomõ in ſenectute decipitur à mulieribus, adeo vt ex vero Dei cultore fiat Idololatra impius, videtur ſignificare quod hodie præ oculis habemus, eccleſiã ſeneſcentẽ paulatim ſegneſcere,& in errores incidere: ita vt pauciſsimos vere pios filius hominis venturus ad iudiciũ inueniat. Lapſus ergo Salomonis admoneat nos regulæ: Qui ſtat videat ne cadat. Proinde Salomon nõ fuit typus Chriſti in

lapſu, in meretricio amore, & idololatrico cultu: ſed ſolummodo in laudabilibus. An reſipuerit aliquando Salomon nec ne, quia ſcriptura eius non meminit, ſolicite non inquiramus, ſed potius moniti, ipſius horrendo lapſu, cauti ſimus in via ne cadamus aut aberremus à ſalutis portu.

Quomodo Ionas fuerit Chriſti typus omitto, quia Chriſtus ipſe Ionæ typũ interpretatur cum ait: non dabitur illis ſignum niſi Ionæ Prophetæ. Quemadmodũ enim fuit Ionas in vẽtre ceti tribus diebus & tribus noctibus: ſic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus.

De ſerpente æneo erecto in deſerto vide Iohan. 3.

DE TYPIS FIXIS ET ORDINATIS.

Diximus de typis perpetuis & hiſtoricis, reſtant typi fixi & ordinati, durãtes cũ republica Moſis. Verum quia de hoc genere multa diximus in enarratione epiſtolæ ad Hebræ. huc pauca eaq; maxime perſpicua adijciam. Cõſideremus itaq; hic Sacerdotium Aaronicum cum ſuis ceremonijs, duo altaria videlicet θυμιατήριον & θυσιαστήριον, tabernaculum templi exterius & interius,

terius, cum ſuis ornamentis & vaſis.

Aaronicum ſacerdotium typum fuiſſe ſacerdotij Chriſti docet autor Epiſtolæ ad Hebræos, vt taceam Apoſtolorum teſtimonia quæ paſsim offeruntur.

In ſacerdotio Aaronico etſi multa ſunt, quæ Chriſtum & eius ſacerdotium adumbrāt: quatuor tamē ſolūmodo deligā hoc loco quæ Chriſto & eius ſacerdotio accōmodabimus. Horum primum eſt, conſecrandus ſacerdos ex Leuitico ordine primū omnium aqua ablui debebat, non tam ꝓpter externas ſordes abluēdas, quā propter ſignificationem internæ maculæ abolendæ nēpe animæ, quam Chriſtus re ipſa in ſe non aſſumſit cum humana natura: ſed ſolummodo quo ad imputationē & reatū attinet. Hanc ſolus eluere poteſt in omnibus ijs, qui ſibi applicantur per Eccleſiam, in cuius rei teſtimonium efficax ſymbolum in nouo Teſtamēto videlicet ipſum baptiſmum inſtituit. Cū ergo externa aqua, Aaronicus ſacerdos corpus ſuum ablueret, fide Chriſtum purgatorē intuebatur. Loto corpore induebat Aaronicus ſacerdos veſtes mundas non vulgares, ſed ſacerdotales iuxta Dei inſtitutum, quib. adumbrabatur innocentia & obœdientia Chriſti, qua mundati ipſius ſanguine iuſti, inno

centes & pulcri in Dei conſpectu apparent. Tertio, loti & veſtiti vngebantur peculiari oleo, qua re ſignificabatur dignitas Chriſtianorum, nimirum, quod credentes ſpiritualiter vngãtur in Prophetas, reges, & ſpirituales Sacerdotes, hoc eſt, ſpiritus gratia donati, efficaciter de veritate beneficiorum Chriſti erudiuntur: ſicuti hunc typum exponit Iohannes, 1. Iohan. 2. Vos vnctionem habetis à ſancto & noſtis omnia. Item, Nõ neceſſe habetis vt aliquis doceat vos, ſed ſicut vnctio ipſa docet vos de omnibus. Poſtremo Aaronicus Sacerdos lotus, veſtitutus & vnctus implebat manus, id eſt, ſacrificabat in figuram Chriſti, qui non animalia ſed ſeipſum obtulit Deo in odorem ſuauitatis. Sed de hac collatione vmbræ & veritatis lege Epiſtolam ad Hebræ. cap. 9.

Altaria duo videlicet θυμιατήριον & θυσιαστήριον erant, vtrumque vnum adumbrabat CHRISTVM ſed diuerſimode. Nam vt altare quod dicebatur θυσιαστήριον, id eſt, victimarum ſeu holocauſtorũ & hoſtiarum adumbrabat Chriſtum expiatorem peccati, oblatum per ſuum ſacrificium in ara crucis: ita altare quod à thymiamate, id eſt, ſuffitu nomen habuit, figurabat eundem Chriſtum precatorem & interceſſorem.

rem. Vnde Christiani norunt nullas preces cœlũ penetrare, nisi super altari quod est Christus, offerantur.

Tabernaculum templi exterius & interius sequitur. partes enim templi extructi ad formam tabernaculi Mosaici retinent appellationes ab exemplari, vt prior pars templi, tabernaculum exterius dicatur, secunda interius, quæ velo diuidebantur. Prius tabernaculum manifestationem Christi in humana natura notabat, vt testatur epistola ad Hæbreos cap: 9. Interius ecclesiam, & cœlum beatorum sedem adumbrabat. In priori tabernaculo quod dicebatur sanctum, fuere candelabrum, mensa, panis, quæ administrationem Ecclesiæ Christi figurabant.

Candelabrum enim cum suis lucernis Christum & apostolos adumbrabat. Vt enim Christus lux vera est illuminans omnem hominem: ita gestat lucernas, hoc est apostolos, prophetas & doctores Ecclesiæ, sine quibus mundus in densissimis palpitat tenebris.

Mensa similiter Christum adumbrabat, & prædicationem Euangelij, qua tanquã cibo aluntur animæ hominum.

Panis vt Christum significabat placationis sacrificium: ita eundem significa-

bat esse panem illum, quo animi fideles ad vitam æternam aluntur.

In interiori tabernaculo (hoc est, in ea parte quæ erat post velum intermedium) quod dicebatur sancta sanctorũ, fuere aureum thuribulum, arca testamenti, vrna cum manna, virga Aaronis, tabulæ fœderis, & super arcam Cherubim. Quomodo hæc Christo applicentur breuiter videamus. Interius tabernaculum, hoc est, intimum sacrarium seu adytum, in ꝙ semel in anno summus sacerdos ingrediebatur, spirituale Christi templum, clausum prophanis hominibus, hoc est, Ecclesiã & cœlum adumbrat. In hoc sacrarium cum pij viderent pontificem summum semel tantum in anno ingredi, admonebantur de promisso Messia, qui semel oblatus in ara crucis, ingressurus erat in sancta sanctorum æternam redemtionem nactus.

Aureum thuribulum, inuocationis cultum eumq; purissimum figurat, quo & Christus intercedit pro Ecclesia, & ipsa Ecclesia Deum patrem in nomine Christi inuocat, dum igni spiritus sancti accenditur.

Arca testamẽti circumtecta auro ipsum Christum purum ab omni peccato adumbrat. vt autem huius arcæ vestes, annuli & instru-

ſtrumenta reliqua,auro corruſcabant: ſic iuſti in Chriſto, & eius ſanguine à peccato purgati gloria Chriſti nitent. Deinde vt arca cuſtos erat tabularum, mannæ, & virgæ Aaronis: ita Eccleſia cuſtos eſt legis & Euangelij adeoq; veri cultus Dei. Quod autem hæc arca tegebatur aurea lamina, quæ propitiatorium dicebatur, adumbrabat, quod Eccleſia Chriſti tegatur aduerſus iram DEI, merito mediatoris Chriſti, qui vnicus & veriſsimus propitiator eſt. Ita enim hunc typum Chriſto accommodat Paulus ad Roma. 3. cum ait: Iuſtificamur gratis per ipſius gratiam,per redemtionem, quæ eſt in Chriſto Ieſu, quem propoſuit Deus propitiatorium per fidem. Et Iohannes: Ipſe eſt ἱλασμὸς pro peccatis noſtris. Hoc quoq; Dauid in ſpiritu vidit cum dicit: Beati quorum tecta ſunt peccata.

Vrna aurea cõtinens Manna, eſt prædicatio Euangelij cõtinens Chriſtum,qui eſt verum Manna,de quo ſi quis ederit habebit perpetuã vitam. Sic enim hunc typum veritas ipſa interpretatur Iohan. 6. cum ait: Patres veſtri manducauerunt manna in deſerto & mortui ſunt: hic eſt panis de cœlo deſcendens, vt qui eo veſcatur non moriatur. Ego ſum panis viuificus

qui è cœlo descendi. Si quis ederit ex hoc pane viuit in æternum. Panis autem quem ego dabo caro mea est, quã ego dabo pro mundi vita. Hic pulchre dominus typum & veritatem, symbolũ & rem inter se comparat, & ostendit multos symbolorũ participes fieri posse, qui sunt veritatis & rei expertes, non culpa Dei, veritatẽ & rem vna cum typis offerentis, sed culpa hominum hærentium carnaliter in rebus, quæ in sensus solumodo incurrunt.

Virga Aaron quæ germinauit, primum adumbrat resurrectionẽ Christi. Vt enim illa virga plane mortua fuit & arida, sed postea diuina virtute vitam recepit & floruit: ita Christus virga de radice Iesse mortuus tertio die reuixit, cuius virtute & beneficio omnes qui in Domino moriuntur viui prodibunt de sepulcris in vitam æternam. Vt enim Amygdalina virga ad caput dormientis posita, somnum eripit ac vigilantiam conciliat: ita Christus in quo requiescunt fideles sua virtute, eripit à morte, vt è sepulchris prodeant ad vitam æternam. Deinde arida virga denuo virescens & flores producens, significat credentes in Christum, virtute Christi è veteribus nouos fieri. Præterea eadem virga Aaronis adumbrabat efficaciã ministerij

Euan-

Euangelij. Vt enim virga Aaron arida,tumultuantibus, ſeditioſis flores emiſit,contra omnium expectationem, & naturæ legem: ita miniſterium Euangelij ſpretum, & ſine honore iacens, tum maxime florere incipit & efficax eſſe, cum acerrime ab hæreticis & tyrannis oppugnatur.

Cherubin qui ſupra arcam poſiti erãt, adumbrabant, Deum nuſquam habitare verius quam in Eccleſia,hoc eſt, in mentibus humanis, quæ poſita peccati mole,& ſumptis alis ſpiritus in cœlis verſantur. Significant præterea Cherubin angelos bonos Eccleſiæ cuſtodes eſſe, item miniſtros Euangelij, qui ad arcã præſto ſunt, & ideo dicuntur adumbrare propitiatorium,quia ad nutum Chriſti ſe componunt, & veluti alati, hoc eſt velociſsimi & promtiſsimi,arcæ,id eſt,eccleſiæ cuſtodes ſunt. Hæc ſint breuiter indicata potius quam declarata de typis veteribus,& quomodo illis veritas ipſa perſpicue & clare reſpondeat, vt ex vtrorumque collatione fides noſtra confirmetur.

DE MIRACVLIS.

Miraculis tribui quartum inter ſigna locũ, quæ vt teſtimonia patris, Chriſtum,

eius regnũ, ſacerdotium & Eccclesiã figurabant, de quibus ideo breuius dicã, quia generalem doctrinam de miraculis aliquoties repetiuimus: referamus tamen huc pauca ex miraculis, vt oſtẽdamus quomodo & illa Chriſto & Eccleſiæ eius ſeruiant.

Supra diximus, cum ageremus de typis Chriſti & Eccleſiæ ꝑpetuis, de hoc magno mundi opificio, quod ſit typus admirãdæ gubernationis Eccleſiæ Chriſti. Hic cogitemus miraculoſam conditionem rerum ex nihilo, qua DEVS per filium creauit mundum, & ſuo ſpiritu iam condita conſeruet, eſſe ſymbolum miraculoſæ ædificationis Eccleſiæ, quam Deus per filium ædificat & exornat, atq; ædificatam ſuo ſancto ſpiritu tuetur, fouet, conſeruat.

Miraculum ſeruatæ arcæ Noæ in medijs fluctibus, miraculoſam præfigurabat ſeruationem Eccleſiæ Chriſti in medijs fluctibus perſecutionum, quæ Eccleſia ab omni parte à diabolis, & ipſorum organis, malis hominibus, Sophiſtis, tyrannis, hypocritis, & flagitioſis circumuallatur. Ita hoc miraculum Petrus 1. Pet. 3. miraculoſæ ſaluationi Eccleſiæ accommodat, cum ait: in arca paucæ, hoc eſt, octo animæ ſeruatæ ſunt in aqua, cui nunc correſpondẽs exemplar baptiſmi nos quoq; ſeruat.

Mira-

Miraculoſa deſtructio & cõfuſio lingua rum extruentium turrim Babel,figurabat miraculoſam confuſionem linguarum, hæ reticorum & prophanorũ hominum , qui ſuperbe ſe Chriſto & eius regno opponen tes,ſophiſtica ſua turrim Antichriſti,in cœ lum vſq; extollere moliuntur , ſed opinio-ne ſua citius in infernum potentia Chri-ſti proijcientur confuſi.

Miracula Aegyptiaca per Moſen edita, miraculoſam victoriam Chriſti & Eccleſiæ ſuper Sathana & eius regno figurabant.

Tranſitus miraculoſus Moſis & populi per mare rubrum , cedens tranſeuntibus Iſraëlitis , & obruens hoſtes fluctibus ma-ris,figurabat tranſitum miraculoſum Chri ſti & eccleſiæ,per medium afflictionũ,qui-bus tamen non impeditur piorum tranſi-tus,qua recta pergunt in requiem promiſ-ſam : ſed Sathanas , eius angeli, & qui ip-ſius afflatu ſe regi ſinunt,mari malorum in perpetuum obruentur.

Miraculoſa deductio populi per colum nam nubis in die , & per columnam ignis in nocte, figurabat miraculoſam deducti-onem Eccleſiæ in hac vita per baptiſmum & Spiritum ſanctum , vt hoc miraculum Paulus 1.Corinth. 10. interpretatur.

Miraculoſa mutatio amaritudinis aquæ

in

in dulcedinem, per immissum lignum figurabat miraculosam mutationem miseriæ nostræ in summam fœlicitatem per Christum in lignum suspensum, cuius virtute omnia amara in dulcia cõuertuntur.

Miraculosa pluuia Mannæ de cœlo, & abundantia aquæ fluentis de petra durissima, quibus miraculose populus sustentabatur 40. annis in deserto, figurabat miraculosam alimoniam ecclesiæ in hac vita, videlicet, quod pascatur carne Christi, & potetur eiusdem sanguine in vitam æternam, sicuti Paulus hoc miraculum interpretatur 1. Cor. 10.

Miraculosa illa & horrenda oppresio ducentorum quinquaginta virorum, impulsu Choræ Datan, Abyron, & Hon, murmurantes aduersus Mosen & se illi opponentes per seditionem: Recusarunt enim obœdire Mosi, stulte ἀναρχίαν legitimo imperio præferentes, prætextu communis æqualisq; conditionis coram Deo, qui terra viui absorpti sunt, figurabat miraculosam oppresionem omnium diabolorum, & impiorum hominum in extremo die, qui se duci Christo, & legitimo eius imperio opposuerint in hoc Ecclesiæ exilio.

Miraculosa sanatio percussorum à serpentibus per aspectum suspensi serpentis

ænei, figurabat miraculoſam ſanationem credentium per Chriſtum in crucem ſuſpenſum. Iohan.3.

Miraculoſa veſtimentorum & calciamẽtorum populi Iſraël conſeruatio, adeo quod nec veſtimenta attrita ſint, nec calciamenta vetuſtate ſint conſumta, integris annis 40. myſtice docet, eã eſſe Chriſto duci noſtro pro Eccleſia curam, quod etiam renitentem rerum naturam cogat ipſis ſeruire, priuſquam ſinat eam perire aut funditus aboleri. Ideo additur in Deũterono. finis huius miraculi, vt ipſi ſciretis quod ipſe eſt Dominus Deus noſter. Deinde vt hoc miraculũ veluti quædã ſignificatio eſt incorruptionis Adam, ſi per obœdientiam ſtetiſſet, & non peccaſſet: Si enim Deus, vt ait Auguſtinus Iſraëlitarum veſtimentis & calciamentis præſtitit, quod per tot annos non ſunt obtrita, quid mirũ ſi obœdiẽti homini eiuſdem potentia præſtaretur, vt animale ac mortale habens corpus, haberet in eo quendam ſtatum quo ſine defectu viueret: ita ſymbolice ſignificat, immortalitatis gloriam poſt hanc vitam fore fœliciſſimã abſq; omni defectu.

Miraculoſus tranſitus Iſraëlitici populi per Iordanem duce Ioſua in terram promiſſam, poſt multos labores exhauſtos in

deſer-

deſerto, adumbrabat tranſitum Eccleſiæ per mortem duce Chriſto in ſempiternam requiem, poſt multas in hac vita afflictiones & miſerias, id quod etiam baptiſmo noſtro, teſte Auguſti. ſignificatur.

Miraculoſa ſubuerſio murorum Hiericho, ſolo circuitu ſeptenario & buccinarũ ſonitu, adumbrabat ſpirituale robur Apoſtolorum, quo validi ſunt ad deſtruendum regnum tenebrarum, & captiuandas mentes hominum in obſequium Dei. Huc reſpexit Paulus cum ſcriberet Corinthijs 1. Cor. 10. ſecundum carnem, inquit, bella non gerimus (arma enim militiæ noſtræ non carnalia ſunt ſed Dei, poteſtate vallida ad ſubuerſionem munitionum) dũ ratiocinationes euertimus omnemq; ſublimitatem, quæ extollitur aduerſus cognitionem Dei, & captiuam ducimus omnem cogitationem ad obœdiendum Chriſto. Vt ergo buccinæ Leuitarum ex verbo mandantis Dei & ſpiritu Chriſti vim demoliendi muros Hiericho habuere: ita hodie vox miniſtrorum DEI mandato Chriſti & eiuſdem ſpiritus virtute efficax eſt, id quod miraculoſa Eccleſiæ conſeruatio hodie teſtatur. Præterea vt Hiericho non volens ſe ſubijcere duci Iehoſua funditus deleta eſt: ita mundus qui ad clangorem

gorem tubæ, id eſt, ad vocem prædicantium ſe non ſubijciunt Chriſto, tandem funditus peribunt.

Miraculoſa ſtatio Solis & Lunæ in cœlo integro diei ſpacio ad imperium Iehoſuæ donec hoſtes Dei proſternerentur, adumbrabat miraculoſam potentiã Chriſti ducis Eccleſiæ, qua creaturis omnibus imperare quando neceſſe eſt, poteſt, vt ſe accõmodent neceſsitatibus Eccleſiæ, donec hoſtes ipſius pereant. Neque tamen Ioſue ſuopte imperio imperare Soli & Lunæ potuit, ſed ſpiritus CHRISTI virtute hoc fecit. Nihil enim propter iubentis hominis verbum (vt ait Auguſtinus) Dei creaturæ faciunt, ſed quod Dominus ſerui ſui orationi obœdiens præcipit hoc faciunt. Ex quo intelligitur Chriſtum ſeruorum ſuorum precibus obœdire & ad eorum neceſsitatem creaturas oportune gubernare.

Quid referã de Elia Propheta per quẽ plurima & ſtupenda edita ſunt miracula? Orat Elias & non pluit ſuper terram tribus annis: rurſus ad ipſius preces copioſa pluuia dimittitur de cœlo. Orat Elias & ignis de cœlo deſcendit, & bis quinquaginta viros deuorat. Orat Elias & ignis de cœlo deſcendens abſumit holocauſtum

aqua perfuſum. Orat Elias & vita mortuo redditur. Quid hæc Eliæ oratio miraculoſe docet? certe, omnia poſsibilia eſſe ex fide inuocanti, iuxta illud, quicquid petieritis credentes accipietis. Quid dicam de eodem Elia miraculoſe diuidente pallio ſuo aquas Iordanis, & igneo curru recepto in cœlum? an non hæc perſpicua ſunt ſymbola mortis reſurrectionis & aſcenſionis Chriſti in cœlum?

Quid referam de Elizeo, qui etiam mortuo vitam reſtituit? Quid de ſanatione miraculoſa Naamã Syri à lepra ſua per lotionem in Iordane ad iuſſum Prophetæ? An nõ manifeſte miraculoſa opera Chriſti figurat? videlicet, purgationem à ſpirituali lepra, hoc eſt, peccato per Spiritum ſanctum, cuius rei ſymbolum efficax eſt baptiſmus noſter diuinitus inſtitutus.

Multa ſunt alia veteris teſtamenti & in Moſe & in Prophetis miracula, quæ omnia Chriſti potentiam & virtutem ipſius in gubernatione Eccleſiæ adumbrant, quæ prætereo. Quod autem omnia iſta miracula in Moſe & in Prophetis recitata ad Chriſtum referenda ſint, miraculoſum colloquium Moſis & Eliæ cũ Chriſto in monte indicat. Nã illa viſio & transfiguratio monet omnia cum quæ ſunt in Moſe, tum quæ ſunt in

Pro-

Prophetis ad gloriã Chriſti referenda eſſe.

DE SECVNDO CAPITE.

SVPRA diximus duo eſſe capita, quibus continentur omnia, quæ ſcripturæ ſacræ de communi mediatore noſtro, Ieſu Chriſto habent, quorũ prius ſignorũ, poſterius verborum voce expreſsimus. De priori, hoc eſt, de ſignis hactenus egimus, & oſtẽdimus quomodo illa tanꝙ pædagogica quædã ſymbola nos ad Chriſtũ, quem figurabãt, veluti manu ducunt. Reliquum eſt poſterius, quod, verba, id eſt, perſpicua & clara dicta ex Moſe, Pſalmis & Prophetis de Chriſto continebit, cum quibus hiſtoria noui Teſtamenti, de Chriſto ꝑ omnia cõgruit. Quemadmodũ Dominus ipſe teſtatur apud Luc. cap. 24. cum ait: neceſſe eſt impleri omnia quæ ſcripta ſunt in lege Moſis, Prophetis & Pſalmis de me. In hoc ergo poſitũ eſt fundamentũ & robur fidei Chriſtianorum, ꝙ dicta veteris teſtamenti, id eſt, Moſis & Prophetarũ, & noui teſtamenti, id eſt, Euangeliſtarum & Apoſtolorũ de Chriſto per omnia conueniãt. Siqdem Chriſtus ſolus cõmune fundamentum eſt doctrinæ Prophetarũ & Apoſtolorum.

rum. Ad hunc enim ſolum reſpiciunt, Ad hunc omnia referuntur. Proinde Paulus rectè dicit ad Epheſ. 2. Superædificati eſtis ſuper fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum, Hoc fundamentũ idem Paulus monſtrat, 1. Cor. 3. cum ait, fundamẽtum aliud nemo poteſt ponere præter id ꝙ poſitũ eſt Chriſtus Ieſus. Vt ergo hoc fundamentum fidei Iudæis cõmendet Chriſtus, mittit eos ad Moſen & Prophetas, quos de ſe ſcripſiſſe & ſibi teſtimonium perhibere affirmat. Similiter Petrus, 2. Pet. 1. diſperſos Iudæos mittit ad Propheticum ſermonem vtpote firmiorẽ donec dies illuceſcat, & Lucifer oriatur in cordibus eorum. Stephanus Act. 7. contendit Moſen & Prophetas omnia ea prædixiſſe quæ facta ſunt in Chriſto, vt iſto fundamento mõſtrato, & ſeipſum in fide confirmet, & errãtes Iudæos ab errore reuocet. Idem facit Act. 2. Et Paulus cum Act. 17. de Chriſto ex Moſe & Prophetis diſcerneret audiẽtes Theſſalonicenſes, cum auiditate ſuſceperunt verbum Dei quotidie ſcrutantes ſcripturas num hæc ita ſe haberent. Eandem rationem perducendi homines ad fidẽ fuiſſe reliquorum Apoſtolorum & Euangeliſtarũ manifeſtum eſt, quorum exemplũ & nos, quib. pietas cordi eſt imitari par fuerit.

rit. Hinc apparet quam neceſſaria ſit diligens collatio ſcriptorum veteris & noui Teſtamenti quæ non ſolum lucem ſcripturis mirabilem affert, verumetiam fidem piorum mirabiliter confirmat.

Vt autem rectius ducamur & certius feramur in cognitionem ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti, duo oportet inprimis in Deo conſiderare, ſine quib. maieſtatis ſuæ gloriam integram tueri nequit. Hæc autẽ duo ſunt, PERFECTA IVSTICIA, & PERFECTA MISERICORDIA, quarum illa ſumme odit & ſeueriſsime vlciſcitur omnem iniuſticiam, hac ſumme amat, & intime cõplectitur hominem, quẽ ad ſuam formauit imaginem, & ideo ad perpetuam vitam & felicitatem.

Verũ cum aſtu Sathanæ homo in peccatum ꝑtractus, & ꝓpter peccatum in mortem, & ſempiternam miſeriam ex perfecta dei iuſticia præcipitatus eſſet, nullus locus (modo perfecta maneret iuſticia Dei) videbatur reliquus eſſe perfectæ miſericordiæ. Quid ergo reliquum erat? debuit profecto homo ex regula ꝑfectæ iuſticiæ dei ob ſuum peccatum, quo infinitũ bonũ offenſum erat, æternum perire. Ex quo ſequebatur, Deum laude perfectæ miſericordiæ etiam priuari. Atq; ita & de gloria

maiestatis Dei & de salute hominis actum esset. Etsi autem potuisset Deus sua poten tia vsus (quid enim non potest omnipotens) ex hoc malo hominem liberare, vt ita locum misericordiæ faceret: tamen ex altera parte fuisset derogatum ipsius perfectæ iusticiæ, & diminuta fuisset ex parte gloria maiestatis ipsius: proinde necesse fuit, vt eam saluandi hominis viam inueniret, qua ipsius perfecta iusticia & perfecta misericordia simul consisterent, simulq; consentirent in summis gradib. Sapientia itaq; Dei hic succurrit ac remedium promit tale, quo ita exerit potentiam suam Deus in saluando homine, vt & perfectæ iusticiæ Dei satisfiat, & perfectæ misericor diæ Dei sit locus. Lapso siquidem Adamo parente nostro, in quo nos & rei & corrupti sumus, Deus iuste quidem arguit peccatum, & pœnas meritas minatur, & ex parte infligit: Sed simul ex summa mise ricordia, vt clementissimus pater promittit filium conciliatorem perfectæ iusticiæ, & perfectæ misericordiæ Dei: & tandem eundē in mortem pro homine tradit, vt omnis qui credit in illum non pereat, sed habeat vitā æternā. Etsi autē innocēs pla ne erat filius Dei nobis datus conciliator perfectæ iusticiæ & perfectæ misericordiæ

Dei

Dei, si ipsum consideras: tamen quia volés sustinuit personam veluti totius humani generis, iuste in eo punitum est alienum peccatum, vt sicut vnius Adami contumacia omnes facti sumus rei: ita filij Dei obœdientia iusti constituantur multi, id est, liberentur à reatu, & donati iusticia Christi vitam possideant æternam. Eum ergo vt Paulus ait, Qui non nouit peccatum fecit peccatum, vt nos fieremus iusticia Dei in eo, hoc est, pater dedit filium, vt morte sua satisfaceret pro peccato: & iusticia sua nos coram Deo iustos statueret: Atq; ita manent saluæ perfecta iusticia, & perfecta misericordia Dei, λύτρῳ peccati soluto, & merito iusticiæ comparato per vnũ Christum. Vides ergo quomodo Deus seuerissimus scelerum est vltor, quæ tamen ex mera misericordia cõdonat, hoc est, quod Paulus ait: Concludit omnia sub peccatũ vt omnium misereatur. Iam habemus, ad quem scopum referenda sint omnia quæ passim in Mose, Prophetis & Psalmis commemorantur de Christo. De quo quia salus nostra in eius noticia & fiducia cõsistit recensebimus scripturæ testimonia, non quidẽ omnia, quod immensi laboris esset & requireret longissimũ tẽpus: sed præcipua solũodo eaq; in certa mẽbra digesta,
 ad

ad quæ alia, quæ in lectione ſcripturarum occurrunt facile reduci poterunt. Sint ergo hæc membra.

1. Promiſsio.
2. Perſona.
3. Qualitas perſonæ.
4 Officium.
5. Aduentus.
6. Acta
7. Euenta.
8. Vſus & fructus.

In horum membrorum explanatione concurrunt multa alia, quæ ad huius myſterij explicationem facere videbuntur, quæ nolebam membratim proponere, ne nimis perplexa & obſcura partitio noſtra redderetur.

DE PRIMO.

Omnium primum conſiderentur promiſsiones de Meſsia, quæ comparatæ ad perfectam iuſticiam & perfectam miſericordiam Dei, & clarius intelligentur & dulcius accipientur.

Priuſquam autem promiſsiones proponamus, admonendi ſunt auditores de regula vtiliſsima in ſcripturarum lectione, ac potiſsimum in promiſsionibus diuinis obſeruan-

ſeruanda. Regula autem hæc eſt. In omni promiſsione diuina,&ea quæ cum re promiſſa ſtare non poſſunt,& ea quæ cum eadem neceſſario coniunguntur, ſimul ſub promiſsionem cadunt: ita vt illorum quidem ablatio,horum vero donatio & poſſeſsio promittatur. Hac regula ſtabilita promiſsiones videamus.

Gen. 3. Dominus, lapſis in peccatum primis noſtris parentib. aſtu ſathanæ, alloquitur ſerpentem hiſce verbis. Inimicitias ponam inter te & ipſam mulierem, & inter ſemen tuum & ſemen eius, ipſum conteret tibi caput,& tu conteres ei calcaneum. Hæc verba continent primam promiſsionem de Meſsia conciliatore perfectæ iuſticiæ,& perfectæ miſericordiæ Dei, & extenditur hæc promiſsio ad perpetuum eccleſiæ curſum in hac vita & eiuſdem futuram gloriam in æterna vita.

Primum enim prædicitur hic certamen inter ſerpentem & mulierem,inter ſemen ſerpentis, id eſt, omnes impios, angelos & homines, & ſemẽ mulieris, id eſt, Chriſtum cum ſua Eccleſia. Cum diabolus hic ſerpentis nomine deſignatur (quẽadmodum prophetæ & Chriſtus interpretãtur, vt q in diabolum reijciant interitus noſtri cauſſam) cogitanda eſt verſutia Sathanæ,

& calliditas in decipiendis hominibus. Sicut enim tum ad decipiendos primos homines abuſus eſt Sathan ſolertia ſerpentis, qua ſerpens diuinitus ornatus erat: ita hodie quoque creaturis Dei, & donis præclaris abutitur idem impoſtor, in potentibus & ſapientibus mundi hominibus ad inſidias Eccleſiæ Dei ſtruendas. Monemur ergo damno primorum parẽtum, vt cautiores ſimus, ac non ſinamus nos vel ſplendore & potentia tyrannorum, vel πιθανολογίαις & verborum illecebris Sophiſtarum pertrahi in laqueos Sathanæ, qui per Sophiſtas corrumpit ſcripturæ ſimplicitatem in multorum perniciem. Memores ergo antiquæ artis Sathanæ, à puritate & ſimplicitate promiſsionum diuinarum non deflectamus neque ad dextram neq; ad ſiniſtram.

Secundo promittitur Chriſto & Eccleſiæ in Chriſto victoria. Ipſum inquit ſcilicet ſemen, conteret caput tuum, hoc eſt, Chriſtus filius virginis vt princeps deſtruet opera tua, id eſt, peccatum & mortem (hæc enim ſunt quæ diabolo caput erigũt & eius regnum ſtabiliunt) pro peccato ſatisfaciens, vt perfecta ſtet Dei iuſticia, ſumto de peccatore ſupplicio, & perfecta inueniatur miſericordia Dei, recepto homine in

ne in gratiam, intercesſione Filij. Atque ita liberabit Chriſtus ſemen ſuum (id eſt, quotquot per fidem & Spiritum ſanctum naſcuntur filij Dei) à diaboli poteſtate, vt ſint beati, immortales, perfecto bono & felicitate abundantes, liberique ab omni miſeria, ira & maledictione. Sic Iohannes hāc promiſsionem interpretatur cum ait: Chriſtus apparuit vt diſſoluat opera diaboli, id eſt, peccatum & mortem, quibus deſtructis, neceſſe eſt reſtitui iuſticiam & vitam. Quoniam autem Eccleſia Chriſti eſt per ſpiritum ſeminis mulieris nata, ſemē quoq; ſuo modo mulieris dicitur, quia veri ſeminis mulieris membra ſunt omnes fideles, qui Eccleſiam conſtituunt. Huic ſemini ſimul promittitur victoria ſuper ſerpente id eſt diabolo. Hinc depromſit Apoſtolus promiſsionē illam ad Rom. 16. Deus pacis conteret Sathanam ſub pedes veſtros cito. Huc etiam pertinet illud Iohannis: Hæc eſt victoria quæ vicit mundum, fides veſtra. Per mundum intelligit diabolum & ſemen eius, per fidem victricem intelligit Chriſtum, quem fide apprehendimus, poſsidemus & retinemus. Hic enim ſolus victor & condemnator eſt principis huius mundi, vt ipſe teſtatur cum ait: princeps huius mundi iam iudicatus eſt.

Tertio

Tertio rabies diaboli & ſeminis eius ſignificatur, cum additur. Et tu conteres ſeu mordebis ei calcaneum, id eſt, inſidiaberis ſemini mulieris, id eſt, Chriſto & eius Eccleſiæ. Chriſtum quidem perſequeris vſq; ad mortem crucis, ſed ex morte reſurgens cõteret tibi caput & regnum tuum deſtruet. Eccleſiam verò Chriſti ſemen, ex inſidijs petes, vt eam mendacio & homicidio deformes, ſed nihilominus in Chriſto victrix tandem euadet. Nam vt capitis contritione ſignificatur oppreſsio Sathanæ & regni eius: ita calcanei morſu, victoria Eccleſiæ ſignificatur, ſed non ſine afflictione. Hinc colligamus definitionem crucis Eccleſiæ, quæ eius nota recte dici poteſt. Ineptum eſt enim quamlibet crucem dicere Eccleſiæ Chriſti notam eſſe. Siquidem crux Eccleſiæ hic ſignificatur eſſe perſecutio Eccleſiæ à ſerpente & eius ſemine, propter inimicitias quæ ſunt inter ſerpentem eiuſq; ſemen, & ſemen mulieris, id eſt, Chriſtum caput, & eius membra Eccleſiam. Nunquam enim inter hos conueniet. Mulieris enim ſemen iuſtum, & ſerpens iniuſtus cum ſuo ſemine in contraria ſtudia feruntur, & durabit hoc certamen donec hic mundus ſteterit: ſicut ipſe Chriſtus etiam prædixit, Apoſtoli teſtantur

ſtantur, & euentus ipſe comprobat. Vnde monemur non ſperandam eſſe ſecuritatem firmam in hac vita, ſed aſpirandum eſſe ad beatã illam immortalitatẽ, quæ in ſemine mulieris nobis eſt ꝓpoſita. Vides ergo quam pulcre perfecta iuſticia & perfecta miſericordia Dei in hoc mulieris ſemine conciliantur. Nam in hoc ſemine ita punit Deus peccatum, vt ſatisfiat ſuæ iuſticiæ, & ita placatur interceſsione Chriſti, vt eius perfecta miſericordia conſpiciatur cum iuſticia conuenire. Hæc ſint breuiter potius indicata quam ſcripta de prima promiſsione Meſsiæ ad cuius declarationem vniuerſa ſcriptura referenda eſt.

Hic nobis non eſt prætereundum quod B. Macharius ſcribit in quadã homilia, in qua primam ſeductionem primorũ parentum noſtrorum in Paradiſo, fuiſſe imaginẽ perpetuarum inſidiarum ſingulorum qui ſunt in Eccleſia, teſtatur. Eſt ſiquidem omnis homo pius vt Paradiſus quidam amœnus pulcerrimis arboribus & floribus conſitus, id eſt, donis Spiritus ſancti ornatus, iuſtificatus & ſanctificatus in Chriſto. In hoc Paradyſo, id eſt, quolibet pio homine, eſt arbor vitæ, qui eſt Chriſtus Ieſus. Senſus hominis externus, eſt veluti fœmina, hoc eſt, Eua ipſa. Ratio hominis illuſtra-

illuſtrata luce cœleſti, inſtar Adami ipſius eſt. Voluptas carnis ſerpentem repræſentat. Hæc voluptas afflata à diabolo ſenſum pertentat, vt ſenſus victus illecebris alliceat rationem virum ſuum. Hæc ergo voluptas ceu ſerpens, ſingulos hominis ſenſus ſuis veneficijs ſibi ſubijcere conatur. Auditum, vocum ſonitu & honoribus aggreditur. Viſum, ſplendore & diuitijs ſolicitat. Tactum, philtris venerijs circumuallat. Olfactum, odorum fragrantia detinet. Guſtum, delicijs ciborum & potuum ineſcat. Senſus in hunc modum victus & deceptus, vt Eua altera, à voluptate ſerpente, rationem, id eſt, virum ſuum cui ſubiectus eſſe deberet, aggreditur, eum alliciens ſuauitate fructus, quem ex rebus carnalibus pollicetur. Huic ſi ratio obtemperat, fit ex regina ſubdita, ex domina ſerua. Atque ita homo rurſus ex arbore vitæ excluditur, & excluſus peribit, niſi rurſus per pœnitentiam guſtauerit de fructu arboris vitæ. At ſi ratio ſenſui non obtemperat, viriliter agit, fructu arboris vitæ roboratur, & creſcit ad vitam æternam. Hæc imago nos noſtri officij admoneat, vt caute ambulemus, ne voluptatibus carnis, & concupiſcentijs huius mundi vincamur.

Hæc

Hæc ipſa promiſsio iterum proponitur Gen. 12 hiſce verbis: Benedicentur in te (loquitur enim ad Abrahamum) omnes familiæ terræ, hoc eſt, vt ipſe Dominus ca. 22. ſe exponit, cum ait: benedicentur in ſemine tuo omnes gentes terræ. Hoc ſemen Paulus Gal. 3. interpretatur eſſe Chriſtum cum ait: Abrahæ dictæ ſunt promiſsiones & ſemini eius. Non dicit & ſeminib. ſed tanquam de vno, & in ſemine tuo qui eſt Chriſtus, quē Pſal. 53. dicit eſſe poſitū nobis in benedictionē ſempiternam. Huius promiſsionis hæc eſt ſimpliciſsima ſententia. Gentes, id eſt, homines quicunq;, liberati à maledictione legis, & miſeria ſempiterna, horumque cauſis peccato & ira Dei, & donati benedictione & beatitudine æterna per Ieſum Chriſtum, quem fide apprehendūt, in quo & iuſtificantur & ſanctificantur, beabunt ſe & fœlices pronunciabunt: quoniam per ſemen hoc benedictum, & ſatisfactū eſt perfectæ iuſticiæ Dei, & perfectæ miſericordiæ Dei factus eſt locus. De hac benedictione loquitur Paulus ad Epheſ. 1. Benedictus Deus & pater domini noſtri Ieſu Chriſti, qui benedixit nos benedictione ſpirituali in cœleſtib. in Chriſto, in quo habemus redētionē per ſanguinem eius & remiſsionē peccato

rum

rum: Atque ita videmus quod hæc repetita promiſsio effectum victoriæ ſuper ſerpente clarius exprimit, ac veluti definit ipſam victoriam benedictionis voce. Nam pleniſsima beatitudo hic voce benedictionis ſignificatur: Quemadmodum ex Paulo oſtendi. Deinde in hac promiſsione obſeruetur particula vniuerſalis. OMNES inquit, GENTES. Deteſtemur igitur tanquam ſerpentis venenum eorum dogma, qui hanc vniuerſalitatem Sophiſtica conantur eludere, ac gratias agamus Deo, pro ſua immenſa gratia quam promiſcue omnibus offert, & nos includamus in hanc vniuerſalem promiſsionem gratiæ per fidem. Neq; enim omittit Moſes modum applicationis beneficiorum huius benedicti ſeminis. Nam Geneſ. 15. ait: Credidit Abraham Deo & reputatum eſt ei ad iuſticiam, id eſt, fides, vt Paul. ad Roma. 4. hoc dictum interpretatur, credenti Abrahamo imputata eſt ad iuſticiam. Eſt autem hæc iuſticia præcipua benedictionis in Chriſto promiſſæ portio. Nam vt iuſticia peccato opponitur: ita eadem iuſticia via eſt ad vitam benedictionis finem. Dicitur autem fides imputari ad iuſticiam, non dignitate ſua, non merito: ſed quoniam organum eſt quo apprehen-

prehenditur iuſticia Chriſti, cuius imputatione iuſti ſumus. Ideo Paulus alibi clarius loquitur, vbi dicit nos fide iuſtificari, quatenus nimirum fides Chriſti obœdientiam apprehendit, qua nobis imputata iuſti cenſemur. Non ergo pugnant, fides imputatur Abrahamo ad iuſticiam, & nos obœdientia Chriſti iuſti ſumus: ſiquidem illud huic ſubordinatur. Quæ aũt ſubordinata ſunt, minime repugnant. Huius applicationis meminit etiam Ieremias cap. 17. Benedictus vir ille qui confidit in Iehoua, id eſt, merito benedicti ſeminis, quod fide apprehẽdit: beatus eſt quiſquis crediderit. In eo enim liberatur à peccato & donatur iuſticia & vita. Vt ergo fide accommodamus nobis gratiam vniuerſalem in benedicto ſemine propoſitam: ita infidelitas hanc gratiam reijcit. Ex quo fit vt gratia quæ ex conſilio Dei omnibus offertur vtpote vniuerſalis, fiat culpa hominis particularis, vt ſtet firmum dictum illud Daniel: perditio tua ex te Iſraël in me tantummodo auxilium tuum. Hic rurſus videre eſt, quam concinne perfecta iuſticia & perfecta miſericordia Dei in hoc ſemine Abrahæ conueniant, & mutuo auxilio ſe ſuſtineant. Id quod D. Paulus clariſsime ad Gala. 3. docet, cum ait Chriſtus

redemit nos de maledicto legis factus pro nobis maledictum (id eſt maledictionis pœnam noſtro nomine ſuſtinens, vnde ſatisfactum eſt perfectæ Dei iuſticiæ) vt in gentib. benedictio Abrahæ fieret in Chriſto, id eſt, vt perfectæ miſericordiæ Dei fieret locus, qua in gratiam recipit peccatorem. Cum his duab. promiſsionib. congruũt omnes aliæ de Chriſto, vbicunq; leguntur apud Prophetas. Nam Prophetæ ſuas prædictiones de Chriſto mutuati ſunt à Moſe, quas ſuis accommodarunt auditoribus, prout tempus & ratio poſtulabant. Ex quibus multas cogemur adducere in ſequentium mẽbrorũ noſtræ partitionis explicatione. Hic ſolum̃odo teneamus, q̃ apte hiſtoria Euangelica, & ſcripta apoſtolica cum his duabus promiſsionibus quas declarauimus, congruant.

DE SECVNDO.

Cum Meſsias promiſſus in ſcripturis dicatur Iehoua, Semen Abrahæ, & Emanuel, docemur quod Meſsias ſit Deus, ꝙ ſit homo, quod ſit vna perſona θεάνθρωπος. Etſi autẽ perſona eſt æterna: tamen nunc dicitur conſtare ex duab. naturis, quia iuxta tẽpus diuinitus ordinatũ, filius Dei aſſum-

ſit

ſit humanam naturam in vnionem hypoſtaticam, vt Meſsias eſſet Deus & homo vna perſona in duabus naturis ſubſiſtens.

Diuinæ naturæ in Chriſto inter alia hæc ſunt teſtimonia.

Pſal. 2. Dauid in perſona Dei Patris alloquitur filiũ hiſce verbis, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Eſt enim filius æternus à patre æterno genitus ineffabili totius eſſentiæ communicatione ab æterno, in qua eſsentia nullum punctum dari poteſt, nec principij, nec medij, nec finis, vt in rebus creatis.

Pſal. 44. Sedes tua Deus in ſeculum ſeculi, virga æquitatis virga regni tui, dilexiſti iuſticiam & odiſti iniquitatem, propterea vnxit te ò Deus Deus tuus oleo exultationis præ conſortibus tuis. Hic Dauid vaticinatur de regno Chriſti quem Iehoua nominat. Eſt enim Iehoua nomen diuinæ naturæ ſeu eſſentiæ proprium, quia ab omni æternitate eſt & ſemper eſt. Hebræi enim ipſi teſtantur hoc nomen Deo impoſitum eſſe, ad ſignificandam nudam diuinam eſſentiam ſecundum ſe, abſque aliquo reſpectu ad creaturas, & propterea ſit incommunicabile creaturis.

Pſal. 68. Iehoua nomen illi, exultate in conſpectu eius.

Esaiæ 9. vocabitur nomen eius admirabilis, consiliarius, Deus, fortis.

Ierem. 23. Ecce dies veniunt dicit Dominus, & suscitabit Dauid germen iustum & regnabit rex, & prosperabitur & faciet iudicium & iusticiam in terra, in diebus eius saluabitur Iuda, & Israël habitabit confidenter. Et hoc est nomen quod vocabunt eum, Iehoua iustificator noster.

Huc accedit cultus diuinus solius Dei proprius, Psal. 72. Adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes seruient ei. Nunc autem Deutero. 6. scriptum est: Dominum Deum tuũ adorabis & illi soli seruies. Prætereo officium & opera, quæ plane diuina sunt. Dicitur enim passim in scripturis creare, saluare, iustificare, beare quæ nulli recte tribuuntur nisi Deo.

Multa dicta noui Testamenti cum his veteris testamenti testimonijs congruunt. Iohannis 1. dicitur filius DEI λόγος, qui erat in principio, qui erat apud Deum, qui erat Deus, per quem omnia facta sunt: Et paulò post disertis verbis vocat & definit λόγον hunc, filium Dei. Vidimus, inquit, gloriam eius, gloriam tanquam vnigeniti à patre. Vox patris sonat de cœlo sup eum huiusmodi. Hic est filius meus dilectus in quo mihi complacitum est, hunc audite.

Paulus

Paulus ad Rom. 1. vocat Chriſtum, filium Dei: Qui, inquit, declaratus eſt filius Dei per potentiam. Ad Rom. 9. loquens de Chriſto ſic ait: Qui eſt Deus laudandus in ſecula. 1. Ioh. 5. Scimus quod filius Dei venit, & dedit nobis mentem, vt cognoſcamus illum, qui verax eſt,& ſumus in veraci illo,id eſt, in filio eius Ieſu Chriſto, hic eſt verus Deus & vita æterna. Habemus igitur conſentientia teſtimonia veteris & noui Teſtamenti de vera deitate ſeu diuina natura filij.

Verum quo plenius iuuẽtus de hoc myſterio erudiatur, & firmis rationibus armetur aduerſus eos, qui ex inferis Ariana dogmata reuocare conantur: huc duo breuiter adijciam. Vnum quomodo non tres dij ſint, etſi & pater ſeorſim eſt & dicitur Deus, ſimiliter & filius, item ſpiritus ſanctus. Deinde quantum interfuerit noſtræ ſalutis, vt mediator noſter verus æternus & omnipotens Deus eſſet.

Quantum autẽ ad primum attinet, hæc demonſtratio inprimis teneatur, videlicet, quod nihil re & actu infinitum poſsit vel partitione vel defluxione, vel propagatione, vel alio quouis modo multiplicari. Hoc enim infiniti natura ita repugnat, vt fieri non poſsit, vt ſimul ſtent na-

tura infinita,& eiusdẽ quouis modo multi plicatio. Nunc aũt verbum Dei nobis diui nam naturã prædicat infinitam & immensam, vt quæ omnia impleat, & à nullo excludatur. Ierem. 23. Nonne deus de ꝓpin quo ego sum, dicit dominus, & nõ deus de longinquo. An non cœlum & terram ego impleo dicit Dominus. Et Psal. 138. Quo ibo à spiritu tuo & quo à facie tua fugiam. Si ascendero in cœlum tu illic es, si descendero in infernum, ades. Si sumsero pennas meas diluculo, & habitaueris in extremis maris, etiam illic manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua. Hinc concluditur infinitas & immensitas essentiæ seu naturæ diuinæ. Hoc autem cum ita sit, quid quæso ineptius? quid absurdius? imo quid magis impium esse potest? quam simplicissimam infinitatẽ diuinæ naturæ discerpere & numero multiplicare? Iam si & ineptum & absurdũ & impium hoc est, q̃d dicemus de illis qui plures esse Deos quam vnũ fingunt? Huc accedit Mosis vox Deuter. 6. Audi Israël Iehoua Deus noster Iehoua vnus est. Etsi ergo tres sunt iuxta verbum & patefactionem, non separatæ quidem à se inuicẽ, sed suis proprietatibus & numero distinctæ personæ: tamẽ ex eo nõ sequitur tres esse Deos. Sunt enim hæ tres singulæ

per-

personæ, vnus & idē perfectus Deus, quia in qualibet persona non est aliqua Dei essentiæ pars sed tota essentia, eaque insecabilis quia infinita. Non ergo essentia diuina in qua subsistūt hæ tres personæ multiplicatur. Pugnat enim sectio seu partitio cum simplicissima infinitate, sicuti iam demonstrabimus. Si enim multiplicaretur infinitas, finita fieret: Si finita, creatura. Si creatura, nullo pacto diuiuina essentia dici posset. Proinde essentia diuina infinita est natura, tribus personis communis, etsi vna sit numero. personæ vero sunt tres quæ in hac communi natura subsistunt, non quidem separatæ vt antea diximus vna ab alia. Nam se mutuo continent κατὰ περιχώρησιν vt Damascenus loquitur. Est autem περιχώρησις mutua continentia, qua tres personæ trinitatis, vna in alia vicissim continentur, vt cum filius dicit: Pater in me est, & ego in patre. Et Paulus: Erat Deus in Christo mundum sibi reconcilians. Sed hoc mysterium περιχωρήσεως cineri & pulueri plane est inscrutabile: Sed distinctæ duntaxat, vt monuimus, proprietatibus & numero. Si quidem pater est persona gignēs, filius est persona ab omni æternitate ineffabiliter genita. Spiritus sanctus est persona pro-

cedens à patre & filio ab omni æternitate. Tres ergo illæ diuinæ personæ non sunt tres dij: sed vnus idemq; Deus propter simplicissimam trium personarũ in vnam eandemq; naturam vnionem. Cum ergo Deũ nominamus, intelligimus essentiam diuinam in qua tres personæ subsistunt. Cũ patrem filium & Spiritum sanctum nominamus, intelligimus personas subsistentes in illa communi natura diuina, distinctas ꝓprietatibus & numero. Quod autẽ exempla nulla in natura creata huc per omnia quadrant, ratio est. Quia natura creata est finita, & multiplicabilis, cum increata sit infinita & minime multiplicabilis. Sumamus exempli caussa naturam humanã. In hac natura humana finita & multiplicabili, subsistunt plures personæ vt Petrus, Paulus, Iohañes. Est enim humana natura illis communis: sed Petrus, Paulus, Iohannes non sunt vnus homo numero sed tres. Quia & multiplicata est essentia humana, & separati sunt Petrus, Paulus, Iohannes à se inuicem, & distinguuntur personalibus proprietatibus. Est siquidem similis essentia humana in Petro, Paulo, Iohanne, non vna eademq; numero. Si enim vna eadẽq; numero essentia humana esset in Petro, Paulo, Iohanne, non dicerẽtur nec essent

sent

ſent tres homines ſed vnus homo, nec ſeparati eſſent à ſe inuicem, vt vnus poſsit eſſe hic & alius alibi. Videmus ergo cur ſcriptura, etſi tres perſonas ſuis proprietatibus & numero diſtinctas agnoſcit, non tamen tres Deos adorat. Quia non eſt niſi vna numero diuina eſſentia, in qua ſingulæ tres illæ perſonæ perfectè communicant. Hinc eſt quod omnia quæ Deo attribuuntur abſolute, hoc eſt, ſine perſonarum inter ſe comparatione ſeu relatione, ſint ſingularia, vt eſſe increatum, immenſum, æternum, omnipotentem, ἀπερίγραπτον. Etſi ergo pater eſt increatus, filius eſt increatus, Spiritus ſanctus eſt increatus, & ſic de alijs communib. attributis: tamen non ſunt tres increati ſed vnus increatus. Eſt enim increatum eſſe proprietas ſeu idioma diuinæ eſſentiæ, quæ ſingularis eſt. Contra vero cum dicitur, pater filio æqualis eſt, filius eſt æqualis patri, Et Spiritus ſanctus eſt æqualis patri & filio, recte dicuntur tres coæquales, vt coæterni, coeſſentiales, immenſi, ἀπερίγραπτοι, quia hæc ad mutuam perſonarum, quæ plures ſunt, comparationem dicuntur.

Iam quare Meſsias noſter Deus eſſe debuerit videamus. Quod neceſſe fuerit mediatorem eſſe Deum duæ grauiſsimæ ſunt

causæ, videlicet magnitudo mali, quo premebatur natura humana: Et impotentia seu infirmitas creaturæ ad restituenda bona, quæ per peccatum amissa erant.

Magnitudo mali cernitur in quatuor potissimum, videlicet, in peccati nostri grauitate, in iræ diuinæ iusticia, in potentia mortis, & in diaboli tyrannide crudelissima.

Peccati grauitas maior fuit quã vt eius onus sustinere posset finita potentia, qualis est angelorum & hominum. Nam cum infinitus reatus sit, propter bonum infinitum offensum, videlicet Deum, cuius maiestas læsa erat per peccatũ primorum parentum, necesse fuit vt hoc peccatum, aut infinitis pœnis puniretur, iuxta normam diuinæ iusticiæ, aut pro eo satisfieret diuinæ iusticiæ. Verum quia hæc satisfactio debuit esse precium infinitæ bonitatis & æquiualens, non potuit ab vlla imo ne omnibus creaturis simul fieri. Quare necesse fuit expiatorem peccati esse Deum. Solus enim Deus vt est infinitus, ita solus infinitum malum superare abolereque potuit.

Iræ diuinæ iusticia proportionem vindictæ ad offensam postulabat. Cum ergo offensa erat infinita, fuit & ira infinita, quam

quam pura creatura ſuſtinere placareque non potuit. Quare neceſſe fuit vt mediator, qui iram Dei placaret Deus eſſet. De hac ira loquitur Paulus Roma. 1. Reuelatur ira Dei de cœlo ſuper impietatem omnium hominum. Quod aũt hæc tolli non poſsit ſine mediatore docet hoc dictum baptiſtæ apud Iohannem: Qui non credit in filium ira Dei manet ſuper eum. Quod aũt hæc ira Dei ſit immenſa & infinita propter peccatum, (in quo concurrunt hæc mala, contemtus maieſtatis diuinæ, ſuperba contumacia aduerſus legem Dei, indigna imagine Dei, ad quam conditus erat homo, cõſpurcatio, imitatio Sathanæ hoſtis Dei, fœda defectio à caſtris Dei ad diabolum, & intollerabilis ingratitudo &c.) cognoſcitur ex pœna primorum parentũ, ex pœna ſecuta in omnibus poſteris Adæ, ex comminationibus diuinis, ex calamitatibus, quibus premitur humanum genus, ex tyrannide diaboli in homines, ex ſignis iræ Dei in cœlo, in terra, in mari, ex magnitudine æternarum pœnarum, quas luent qui non conuertuntur, deniq; ex precio infinito ſoluto, pro redemtione pœnæ peccati. Quis hic non videt, impoſsibile fuiſſe iram Dei tolli, niſi per mediatorem cuius eſſet infinita potentia?

Poten-

Potentia mortis maior fuit, quam vt ab vlla creatura ſuperari potuerit, adeo quod Plinius dixerit, ſed falſo, ne Deo quidem poſsibile eſſe mortuum excitare. Nunc autem cum munus præcipuum eſt mediatoris deſtruere mortẽ, neceſſe fuit, vt potentia diuina polleret, qua vt vitam conferre: ita mortem abolere poteſt. Non eſt enim apud illum impoſsibile vllum verbum.

Tyrannis diaboli crudeliſsima, ſub qua captiuum tenebatur genus humanum propter peccatum, etiam erat opprimenda à mediatore. Quam autem hoc fuerit impoſſibile humanæ naturæ, hiſtoria mundi cum omnium hominum experientia teſtatur. Quare neceſſe fuit mediatorem eſſe Deum, qui tyrannidem diaboli ſua opprimeret potentia. Hinc perſpicuum eſt, quod ad magnitudinem mali quo premebatur genus humanum tollendam requirebatur, vt mediator eſſet Deus.

Hic iuxta cogitetur magnitudo amoris in æterno patre, & filio, & Spiritu ſancto erga genus humanũ. Pater filio ſuo non pepercit, ſed voluit eum ſubijci pœnis, vt nos ab æternis pœnis liberaret. Filius volens & obœdiens patri factus eſt victima, reatum peccati in ſe deriuans. Spiritus

ſan-

ſanctus ipſe vult in cordibus reconciliatorum habitare, & motus diuinæ voluntati congruentes in nobis accendere. Hæc in nobis excitabunt fidem, inuocationem & gratitudinem erga Deum, & munient animos noſtros aduerſus terrores mortis, aduerſus diaboli tyrannidem, &c.

Secunda cauſſa cur oportuerit mediatorem Deum eſſe, eſt impotentia & infirmitas creaturæ ad reſtituenda bona, quæ per peccatum amiſimus. Etſi autem vna voce imaginis Dei hæc bona comprehenduntur: tamen plura ad eius reparationẽ neceſſario requiruntur, quæ Paulus enumerat 1. Cor. 1. cum ait: Chriſtus natus eſt nobis à Deo ſapientia, iuſticia, ſanctificatio & redemtio, vt qui gloriatur in Domino glorietur. Hæc quatuor bonorum genera creatura nulla, aut finita potentia reſtituere hominibus potuit, Quemadmodum de ſingulis ordine videbimus.

Primum itaq; SAPIENTIAM debuit mediator reſtituere, non qualis eſt mundi, quæ certis terminis clauditur, ſed quæ abſcondita eſt à principibus ſeculi huius. Quæ ſane ſapiẽtia à Zacharia definitur eſſe ſcientia ſalutis in remiſsionem peccatorum per viſcera miſericordiæ DEI noſtri. De hac ſapientia loquitur Euange-

angelista Iohannes primo capite cum ait: Deum nemo vidit vnquam, sed filius qui est in sinu patris ipse enarrabit nobis. An non Iohannes Baptista missus est, Zacharia patre teste, ad dandam hanc sapientiam? An non per angelos & Prophetas potuisset Deus hominib. hanc reuelare sapientiã? Aliud est dare sapientiam seu docere vt ministri. Aliud est esse sapientiam, hoc est, efficaciter præstare vt corda hominum percipiant salutarem sapientiã. Vox quidem hominis ferit aures corporis: At filius Dei qui est ipsa Dei sapientia, animũ hominis sapientia replet salutari. Nam tum demum verbum Prophetarum fructum affert, quando verbũ Deus cor aperit, & instillat vere sapientiæ semina, quod sane non est creaturæ vllius sed creatoris solius. Ex quo sequitur oportuisse mediatorem esse Deum.

Secundo loco oportuit mediatorẽ IVSTICIAM restituere. Nam sine perfecta iusticia nemo potest in conspectũ Dei prodire. verum perfectam iusticiam, quæ sufficiat omnibus, nemo potest conferre nisi Deus. Siquidẽ duo requiruntur, vt homo sit perfecte iustus corã Deo: quorũ primũ est liberari ab iniusticia & peccato, quæ mala in mundum homines secum afferunt

& augent poſtea. Alterum donari & ornari plena legis diuinæ (quæ eſt menſura iuſticiæ quæ corã Deo valet) obœdientia, neutrũ horũ præſtitiſſet mediator niſi Deus eſſet. De priori ſupra diximus vbi oſtendimus enormitatẽ peccati, & iuſticiã iræ diuinæ. De altero quod eſt donari & ornari iuſticia, qua ſatisfiat legi Dei, manifeſtum eſt, quod nullius creaturæ iuſticia cum finita ſit, poſsit ſufficere infinitis hominibus in ſalutem, quod ſane in mediatore requiritur. Siquidem vt ſufficienti expiationis victima pro peccatis ſatisfacere, atque adeo omnem reatum tollere: ita obœdientia ſua erga legem omnes iuſtos coram Deo ſiſtere, qui in ipſum credunt, debuit. Ita enim Paulus ait: Eum qui non nouit peccatum fecit peccatum, vt nos fieremus iuſticia Dei in ipſo. Talem proinde mediatoris iuſticiam, hoc eſt infinitam eſſe oportuit, vt infinitis hominibus ſufficeret. Quare neceſſe eſt vt mediator noſter ſit verus Deus.

SANCTIFICATIO tertio loco ſequitur, quam mediator afferre debuit. Quod ſane cũ nulla creatura præſtare potuit, Deum eſſe mediatorẽ oportuit. Siquidem ſolius Dei eſt dare ſpiritũ ſanctificatorẽ, ſine quo ne inchoari quidem, nedum cõſum-

mari sanctificatio nostri potuit. Porrò cum sanctificatio opponitur peccato, & in peccato sunt duo, videlicet formale, vt reatus: & materiale, vt viciosæ qualitates & actiones: duplex erit sanctificatio. Vna quæ opponitur reatui, quæ est expiatio peccati per Christi sanguinem. Altera quæ opponitur viciosis qualitatibus & actionibus, quæ est segregatio hominis à prophanitate gentium per mortificationem carnis, & coniunctio eiusdem hominis cum Deo per viuificationem spiritus. Hæc sanctificatio vocatur etiam à Paulo Philip. 3. Circumcisio spiritualis. Nos, inquit, circumcisio sumus, qui spiritu Deum colimus, in Christo gloriamur, & non in carne confidimus. Proinde circumcisio spiritualis est amputatio fiduciæ carnis, cui succedit gloriatio in Christo, & purus colendi Deum affectus. Atque hæc reuera est sanctificatio illa, quam Deus & homo mediator noster affert.

REDEMTIO quam postremo loco col locat Paulus, primum requirit perpetuam præsentiam mediatoris in Ecclesia late per mundum sparsa. Sed quis potest simul & semper in tot locis præsens esse nisi sit Deus? Secundo, requirit custodiam Ecclesiæ, videlicet vt mediator sit custos non solum

ſolum Eccleſiæ totius: verumetiam ſingulorum membrorum aduerſus infinitas technas diabolorum & hominum, quod ſane diuinæ potentiæ eſſe manifeſtum eſt. Tertio requirit vt mediator inſpiciat corda, ne fallatur externa hypocritarum larua. Iam autem cum ſolius Dei ſit intueri corda hominũ, & intimos affectuum receſſus contemplari: Et hoc mediatoris eſt officium, certe oportuit mediatorem eſſe Deum. Quarto requirit vt vbiq; audiat gemitus ſe inuocantium, & in ſpiritu & veritate precantes exaudiat, quod ſane ſolius diuinæ virtutis eſt. Quinto requirit vt in extremo die exuſcitet mortuos, vt prodeant ex terræ puluere omnes homines inde vſque ab Adam ad vltimum. Sed quid ad tantum opus valent omnium creaturarum vires? Sane omnes angeli & omnes homines ſuis viribus ne vnum excitarent mortuum, nedum omnes, idq; in ictu oculi. Sexto & vltimo requirit vt mediator conferat reſuſcitatis, qui in vera fide obierant, æternam vitam, perpetuam gloriam, & conformitatem cum Deo. Sed quantum hoc ſuperat opus creaturarũ vires, nemo non videt, niſi qui & mente & ſenſu caret. Cum igitur mediatoris ſit tantis bonis Eccleſiam ſuam ornare, quæ cõ-

ferre nemo poteſt niſi ſit Deus: Profectò neceſſe fuit mediatorem eſſe Deum. Hoc cum pie cogitaret Euangeliſta Iohannes, voluit hoc fundamentum iacere de vera diuinitate mediatoris in principio Euangelij ſui, vt certo ſtatuamus, mediatorem verum Deum eſſe, perſonam à patre diſtinctam: ſed eiuſdem eſſentiæ & potentiæ, vt & mala tolleret, quibus premitur humanum genus, & bona cõferret, quibus per peccatum excidimus. Breuiter vt omnia vno verbo concludam. Si mediator Deus non eſſet, ſaluator non eſſet, ſed potius Saluatore indigeret. Et Iohannes Caſsianus: Audi loquentẽ ad paſtores de Dei ortu angelum Dei: Natus, inquit, eſt vobis hodie Saluator, qui eſt Chriſtus Dominus in ciuitate Dauid. Ne ſolum vtiq; in Chriſto hominem intelligeres, & Domini & Saluatoris nomen adiecit, ſcilicet vt quem Saluatorem eſſe cognoſceres, Deum nequaquam eſſe dubitares: Et cum ſaluãdi virtus non niſi diuinæ competeret poteſtati, diuinæ eum eſſe potentiæ non ambigeres, in quo ſaluandi potentiam eſſe didiciſſes. Atque hæc breuiter ſint dicta de veritate diuinæ naturæ in Chriſto, & cur oportuerit mediatorem eſſe Deum. Nunc breuiter adijciemus teſtimonia

de

de humana natura Christi, & ostendemus cur necesse fuerit Mesiam fieri hominem.

Testimonia igitur humanæ naturæ in Christo ex multis hæc pauca libuit ascribere.

Gen. 3. promittitur mediator sub nomine Seminis mulieris. Semen, inquit, mulieris conteret caput serpentis. Seminis mulieris nomine procul omni dubio humana natura significatur, quam mediator tempore à patre constituto assumere debuit, quod & fecit: iuxta illud Pauli: Postquam venit plenitudo temporis misit Deus filium suum natum ex muliere.

Gen. 49. promittitur idem mediator sub nomine Silo. Non, inquit, auferetur sceptrum de Iuda donec veniat Silo, id est filius mulieris, qui erit expectatio gentium, id est, promissus Mesias.

Iere. 31. Creabit Iehoua nouũ in terra, fœmina circumdabit virum, idest, fœmina sine virili semine grauida, mater erit prolis masculæ. Siquidem cum hoc nouũ vocat, indicat fœminam concepturam & parituram contra cõmunem naturæ cursum. Nam cum nouum non sit fœminã parere ex virili semine conceptũ: sequitur quod hic sit intelligenda fœmina, quæ conceptura & paritura est cõtra naturæ cursum cõsuetũ.

 Esai.

Esai. 7. Ecce virgo pregnans pariet filium & vocabitur nomen eius Emanuel, id est, qui erit Deus & homo. Cum his vaticinijs congruit vox Euangelistarum & Apostolorum. Iohan. 1. Verbum caro factũ est. Hæc propositio tria docet de Messia, videlicet, in illo esse 1. naturã diuinam 2. naturam humanam. 3. Vnionem harũ naturarum factam esse. Luc. 2. Nascitur Messias Bethlehem ex virgine de Dauidis prosapia iuxta vaticinia. Et Paulus vocat ipsum filium Abrahæ secundum carnem. Quid multis? Tota Euangelica historia testimonium est de vera humanitate Christi, quam assumsit integram, hoc est, constantem anima rationali, & corpore, obnoxiam tamen communibus humani generis calamitatibus, sed sine peccato. Oportuit enim ipsum, qui sacerdos esset futurus, esse segregatum à peccatoribus, non quidem societate naturæ sed culpæ.

Cur autem oportuerit mediatorem nostrum esse hominem, etsi Prophetæ & Apostoli id multis in locis docent: tamen Paulus omnium clarissime hoc mysteriũ explicat, idq́ multis in locis: Et summa sententiæ Paulinæ de hac re huc redit. Vt vnus homo Adã peccauit, & in damnationem alios omnes secum coniecit: ita congrue-

gruebat iusticiæ diuinæ, vt vnus homo satisfaceret pro peccato, & autor esset salutis æternæ. Hæc ratio hisce verbis ad Ro. 5. proponitur. Sicut per vnum hominem Adamum, peccatum in mundum intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransijt, quia omnes peccauerunt: ita scilicet per vnum, videlicet Christum, iusticia in mundum intrauit, & per iusticiam vita. Et paulo post, Sicut per vnius hominis delictum (reatus venit) in omnes homines in condemnationem: sic & per vnius hominis iusticiam (absolutio à reatu venit) in omnes homines in iustificationem vitæ, hoc est, Sicut Adæ peccatum caussa est condemnationis ad æter nam mortem: ita Christi iusticia caussa est iustificationis ad vitam ærernam. Et rursus sicut per inobœdientiã vnius hominis (Adæ) peccatores constituti sunt multi: ita & per vnius hominis (Christi) obœdientiam iusti constituẽtur multi, id est, omnes credentes. Ad hanc congruentiam diuinæ iusticiæ in saluatione hominis respicit etiam idem Apostolus 1. Cor. 15. Vbi ait: Sicut in Adam omnes moriuntur: ita & in Christo omnes viuificabuntur, scilicet nati filij Dei per fidem. Breuiter, Quemadmodum in vno homine Ada-

mo facti ſumus inſipientes, iniuſti, polluti, & ſub æterna morte captiui: ita vnus homo Chriſtus Ieſus, natus eſt nobis à Deo ſapientia, iuſticia, ſanctificatio & redemtio, vt qui gloriatur in Domino glorietur. Hæc congruentia iuſticiæ in Deo præcipua cauſſa fuit, cur mediatorem noſtrum oportuerit eſſe hominem, de qua re autor Epiſtolæ ad Heb. cap. 5. 7 9. copioſius agit. Sed nobis hoc loco ſatis ſit ſummam rei indicaſſe, Aliæ cauſſæ quæ afferuntur, ex hac de qua nunc egimus fluunt, & ad eam referuntur.

Tertium, quod in Meſsia ſpectandum eſſe dixi, eſt vnitas perſonæ. Etſi autem duæ ſunt naturæ mediatoris: tamen non ſunt duæ perſonæ, ſed vna duntaxat eaq; æterna, quæ dicitur: & VERBVM ſeu λόγος, tum quia eſt χαρακτὴρ οὐσιώδης τῆς ὑποστάσεως τοῦ πατρὸς, tum quia de eo & per eum factum eſt verbum promiſsionis, & ad eum omnia, quæ in Prophetis & Apoſtolis ſunt, referuntur: & FILIVS DEI, quia ab æterno à patre natus, eiuſdem naturæ eſt cum patre. Quicquid enim ab alio naſcitur, & eſt eiuſdem naturæ cum illo à quo naſcitur, dicitur eius filius. Aſſumſit autem hic filius humanam naturam abſque eius perſonalitate propria in vnionem

nionem perſonalem, vt DEVS & homo vnus ſit Chriſtus ſeu vna perſona. Non eſt ergo Chriſtus ratione humanitatis perſona. Nam perſona Chriſti eſt ab æterno perfecta, quæ ſibi copulauit humanam naturam, vt vna eademque perſona eſſet Deus & homo. Si quis obiecerit. Perſona eſt indiuidua rationalis & intelligentis naturæ ſubſtantia: CHRISTVS quatenus homo, eſt indiuidua rationalis, ſeu intelligentis naturæ ſubſtantia: Igitur CHRISTVS videtur etiam ratione humanitatis eſſe perſona. Reſpondeo. Maior eſt falſa. Etſi enim anima Petri eſt indiuidua rationalis & intelligentis naturæ ſubſtantia: tamen vt eſt in Petro non eſt perſona. Requiruntur ergo plura ad alicuius vt ita dicam perſonalitatem, videlicet, per ſe ſubſiſtere, vt perſona ſit indiuidua rationalis & intelligentis naturæ ſubſtantia per ſe ſubſiſtens. Nũc autem humanitas Chriſti per ſe non ſubſiſtit, ſed ſubſiſtit in diuina perſona, à qua aſſumta eſt vt ſit eius propria. Non eſt ergo Chriſtus perſona ratione naturæ humanæ: ſed diuinæ ſolũmodo. Non enim vt omnis perſona ſimul naturam complectitur: ita omnis natura ſimul perſonam comprehendit, quia perſona eſt quiddam ὑφιστάμενον per ſe.

Porrò quatuor videntur in hoc mysterio digna diligenti consideratione.

PRIMVM, Qualis sit vnio personalis, qua humana natura copulata est diuinæ.

SECVNDVM, Quænam sint naturarum idiomata.

TERTIVM, Quæ qualisque ἰδιωμάτων κοινωνία.

QVARTVM, quid illa κοινωνία efficiat.

Vnio personalis in Christo, vt alia vnionis genera prætercam, est duarum naturarum, videlicet verbi & carnis, id est, diuinæ & humanæ naturæ copulatio in vnā ὕπαρξιν seu subsistentiam, inconfusa & impermixta, in qua copulatione natura assumens, id est, diuina ita sibi copulat προσωπικῶς assumtam, id est, humanam naturam, vt eam suam propriam faciat, adeo vt vnum constituatur ὑφιστάμενον saluis naturis vtrisque, & earum naturalibus proprietatibus, & operationibus inconfusis. Etsi ergo Christus natura est Deus, & idem Christus natura est homo: tamen non est nisi vna persona. Siquidem diuina persona, humanam naturam ita suam propriam fecit, cum eam sibi vniuit personaliter, vt hæc humana natura assumta, iam non sit aut vnquam esse possit, post vnionem

nem factã alicuius alterius, nisi Dei verbi hominis facti. Hæc res vtcunq; potest similitudine hac declarari. Vt corpus Petri est corpus animæ Petri, ita vt sit vnus Petrus: Sic corpus & anima Christi, sunt corpus & anima vnigeniti filij Dei, vt vnus sit Christus essentialiter Deus & homo. Hoc tamen discrimen est. In Petro fit vna natura tertia cõposita ex duabus copulatis seu vnitis videlicet corpore & anima: in Christo autem non fit vna tertia natura, vt voluit Eutyches. Manent .n. Christi naturæ saluæ cum suis proprietatibus & actionibus, sed vna persona, quæ & Deus & homo essentialiter existit, propter naturarũ incolumitatem saluatam in vno subiecto. Hoc August. etiam testatur Ser. 58. de verbis Domini cum ait: Licet vnam personã in Christo credamus: duas tamen substantias, id est, naturas esse fatemur, diuinitatis scilicet & humanitatis, assumtricis & assumtæ creatricis & creatæ, quæ tamen substantiæ non sunt confusæ, sed vnitæ, atq; in vna eademq; persona inseparabiles, & in sua semper proprietate manentes. Quapropter vnicuique substantiæ propria vtique aptanda sunt, id est, infirmitates humanitati, quæ creata est. Signa vero vel mirabilia diuinitati, quæ creauit.

Idiomata in Christi persona sunt proprietates, quibus naturæ, videlicet diuina & humana, & integræ saluæque manent, & distinguuntur vna ab altera. Est enim Idioma quod vni naturæ ita proprium est vt non sit alterius re ipsa. Diuersæ igitur cum sint naturæ, diuersa habeant idiomata essentialia necesse est. Neq; ex personæ vnitate confundenda, sed ex naturarum diuersitate distinguenda sunt in vno Christo idiomata. Saluis igitur naturis diuersis, maneant idiomata distincta & idiomatis confusis, confundantur etiam naturæ necesse sit. Cum ergo hæc Enunciatio, Deitas est humanitas, sit absurda & falsa, diuersissimæ enim sunt naturæ: fieri non potest, vt ea quæ sunt huius propria, illi attribuantur sine errore & confusione naturarum. His ita positis, distinctius idiomata naturarum Christi explicemus.

Idiomata ergo diuinæ naturæ sunt duplicia. Quædam enim sunt ἀκοινώνητα, id est incommunicabilia, quæ re ipsa non communicantur, hoc est, neque induntur creaturis, neque creaturæ aliquas proprietates inde mutuantur. qualia sunt hæc: Esse æternum, esse immensum, esse infinitum, esse incircumscriptum, per se existere.

Nihil

Nihil enim præter ſolum Deum eſt æternum, eſt immenſum, eſt infinitum, eſt ἀπερίγραπτον, eſt per ſe exiſtens. Quædam ſunt κοινωνητὰ, id eſt communicabilia, quæ tametſi vt ſunt, ita manent quoque vnius Deitatis propria, alioqui communia effecta non amplius idiomata dici poſſent. Nam τὸ κοινὸν & ἰδίωμα ita opponuntur, vt nec alterum alteri, nec ambo tertio alicui proprie & re ipſa tribui poſsint. Huius generis ſunt, exiſtere, ſapientem eſſe, bonum eſſe, purum eſſe, ſanctum eſſe, potentem eſſe &c. Hæc enim etſi re ipſa ſunt Dei propria: tamen vſus & virtutis reſpectu, item qualitatis ac ſimilitudinis cuiuſdam tenuis ratione, communicari dicuntur, quam ob rem etiam κοινωνητὰ appellantur. Vt cum dicitur, homo exiſtit, homo eſt beatus, virgo eſt pura, qui credit eſt Sanctus, rex eſt potens. Hæc attributa etſi Dei re ipſa ſunt idiomata: tamen Deus bonus, & amans ſuæ creaturæ, radios quoſdam harum ſuarum proprietatum communicat creaturis.

Idiomata humanæ naturæ Chriſti ſunt in triplici diſcrimine: quædam enim ſunt temporarea: quædam perpetua: quædã poſt reſurrectionem & triumphum Chriſti acceſſere.

Tempo

Temporarea idiomata humanæ naturæ Christi fuerunt infirmitatis, atq; ideo durarunt solummodo vsque ad mortem, vt fatigari, esurire, dormire, tristari, lacerari, angi & multa huius generis. Hæc omnia cum morte deposuit, ea enim ad tēpus assumserat, vt nobis similis per omnia excepto peccato inueniretur. Pertinebant igitur ista ad tempus exinanitionis, qua filius exinaniuit seipsum vsque ad mortem crucis, non quod diuinitas sui ipsius respectu & seorsim sit exinanita, sed quatenus carni sese vniuit. Non enim vt in naturam humanam participatio gloriæ, ita diminutionis ignominia in diuinam cadit naturam.

Perpetua idiomata naturæ humanæ sunt quibus sublatis, naturam humanam simul tolli necesse est. Fieri enim non potest vt vlla res sine suis proprietatibus consistat. Sunt enim essentiales, vt quæ essentiam ipsam seu naturam constituant. Huius generis sunt capi certo loco, secundum Petrum Apostolum Acto. 3. περίγραπτον esse, secundum Nazianzenū & Iustinum. loco teneri secundum veri corporis modum vt August. loquitur. in certo spacio esse, & finitum esse secundum Vigilium. Breuiter tota pia antiquitas cum vniuersæ scripturæ

ræ conſenſu, veritatem humanæ naturæ in Chriſto agnoſcit & confitetur.

Idiomata humanæ naturæ poſt reſurrectionem, præter illa, quæ perpetua eſſe cum tota ſcriptura & puriori antiquitate diximus, ſunt omnia, quæ coniuncta ſunt cum conſeſſu eius ad dexteram patris, videlicet, quod Chriſtus depoſita omni infirmitate, in eum gloriæ gradum ſit euectus, quo ſupra omne nomen, vt Paulus loquitur, id eſt, dignitatem & eminentiam, emineat, carne ipſius iam plene, à Deitate σωματικῶς in ea inhabitante, glorificata, non in ſua eſſentia, neque in proprietatibus eſſentialibus abſorpta, quod ſane non eſſet glorificari, ſed aboleri potius humanam naturam. Atque hoc eſt, quod Iuſtinus ait: corpus Chriſti particeps factum eſt, non naturæ deitatis, ſed diuinæ dignitatis.

Quod autem quidam humanam naturã Chriſti poſt reſurrectionem ita maieſtate Deificatam eſſe contendunt, quod ſuas proprietates eſſentiales non retineat, manifeſta refutantur ſcriptura. Scriptura enim vtriuſque meminit, videlicet maieſtatis & loci, ſeu ſitus carnis CHRISTI poſt aſcenſionem. Ita enim autor Epiſtolæ ad Hebræ. ait: Sedet ad dextrã maieſtatis

ieſtatis in excelſis. Si ergo quæris, quid acciderit Chriſto poſt aſcenſionem, reſpondet, ſedet ad dexteram Maieſtatis. Si vlterius quæris, vbi nam ſedet, reſpondet, in excelſis, hoc eſt vt Paulus ad Epheſ. 4. interpretatur ſupra omnes cœlos. Verum ſi obieceris, omnia eſſe plena Maieſtate gloriæ Chriſti. Reſpondeo. Sit anathema, qui vel aliud ſentit vel dicit. Diſcernendum interea eſt inter maieſtatem ſimpliciter, & thronum Maieſtatis, quem in cœlo eſſe ſcriptura pronunciat. Hebræo. 8. Qui conſedit ad dexteram throni Maieſtatis in cœlis. Huc facit illud Auguſtini tractatu 50. in Iohannem. Quoniam verum eſt quod ait: Ecce ego vobiſcum ſum vſq; ad conſummationem ſeculi, & abijt & hic eſt & redijt & nos non deſeruit. Corpus enim ſuum intulit cœlo, maieſtatem non abſtulit mundo. Et Cyprianus lib. 6. cap. 14. Hic animaduertendum eſt, quod etſi corporis ſui præſentiā hinc ſubduxerit: maieſtate tamen diuinitatis ſemper adeſt, ſicut ipſe à diſcipulis abiturus pollicetur: Ecce vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi. Hoc ipſum de veritate humanæ naturæ Chriſti docet modus aduentus Chriſti ad iudicium.

Veniet (ait ipſe filius hominis) in gloria ſua, & omnes ſancti angeli eius cum eo, & ſedebit ſuper thronum gloriæ ſuæ. Item, videbitis filium hominis ſedentem ad dexteram potentiæ Dei & venientem in nubibus cœli. In hac maieſtatis gloria ſedens ſtatuet oues quidem à dextris ſuis, hœdos vero à ſiniſtris. Non ergo gloria maieſtatis tollit localitatem aut circumſcriptionem carnis Chriſti, ſicut impurus Eutyches docuit.

Qui localitatem & circumſcriptionem carnis Chriſti exiſtimant non poſſe ſtare cum vnione perſonali, ſed ſeparari diuinitatem à carne, craſsiſsime impingunt, ſomniantes infinitatem finitam eſſe. Neque neceſſe eſt ea quæ vnita ſunt æque omnibus partibus patere. Teneatur ergo hoc antiquitatis teſtimonium, quod eſt apud Damaſcenum lib. 3. de fide cap. 7. Deitas eſt incircumſcripta non coëxtenſa carne eius cum incircumſcripta eius diuinitate. Quamuis itaquè non ſecundum vtramque naturam: tamen ſecundum inſeparabilem perſonæ vnitatem totus præſens eſt. Retineamus ergo conſtanter articulos fidei noſtræ, de vero Chriſti aſcenſu in cœlum & de reditu eiuſdem ad iudicium, iuxta teſtimonium

ange-

angelorum Act. 1. Hic Iesus qui assumtus est à vobis in cœlum, Sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum.

Qui hæc, quæ hactenus diximus ex scriptura & patribus de veritate humanæ naturæ Christi, putant aduersari præsentiæ corporis & sanguinis Christi in cœna, falluntur à sensu carnis decepti. Fides enim Christiana non fallacibus conclusiunculis sinit se abduci à manifesto verbo Dei: sed veritate promissionis Christi fulcitur, etsi sensus & ratio hic deficiunt. Non ergo scrutatur modum præsentiæ, sed veritatem ipsius sentire potius laborat, proinde sicut lutum cedit figulo: ita nos verbo Dei cedamus, etiamsi tota rerum natura contrarium statueret.

Iam videamus κοινωνίαν ἰδιωμάτον, id est, communicationem proprietatum. Verum priusquam eam definiemus, nominum quorundam, quorum noticia ad huius mysterij declarationem necessaria videtur, discrimen tenendum est, quod est quintuplex.

Primum, Quædam sunt naturarum propria, vt Deitas, humanitas, caro, diuinitas, diuina natura, humana natura.

Hæc enim solũmodo naturas declarãt, nisi quod carnis nomen interdum concre-

tè accipiatur per Synecdochen, vt in illo dicto Iohannis: Verbum caro factum eſt. De his tenenda eſt regula. Quæ natura diſtincta ſunt, eorum quoq; idiomata & actiones diſtingui oportet. Cum ergo deitas ſeu natura diuina ita diſtincta ſit ab humana natura, vt nunquam poſsit eſſe aut fieri humanitas ſeu humana natura: ſequitur, idiomata & actiones harum diſtinctarum naturarum minimè confundi aut alternari poſſe, niſi ſimul confundantur naturæ, quæ tamen inconfuſæ vnitæ ſunt.

Secundum. Quædam ſunt propria perſonæ in natura diuina ab omni æternitate, quibus filius à patre & Spiritu ſancto diſtinguitur, vt filius Dei, imago Dei, Deus de Deo, Lumen de Lumine. Item λόγος, οὐ ῥητὸς, ἀλλ' οὐσιώδης.

Tertium. Quædam ſunt communia perſonæ Chriſti, cum patre & Spiritu ſancto ab æterno, vt eſſe omnipotentem, æternum, increatum, infinitum, immenſum, incircumſcriptũ, quæ æqualitatem, coæternitatem, & identitatem naturæ docent.

Quartum. Quædam ſunt officij perſonæ Chriſti, in duabus naturis ſubſiſtentis. Etſi enim hîc perſona tota agens eſt, tamen media actionum ſunt naturæ ipſæ,

quæ ſuis proprietatibus agunt & perficiunt opus redemtionis, quod eſt totius perſonæ Chriſti Dei & hominis.

Quintum. Quædam ſunt communia naturis Chriſti & perſonæ ab incarnationis tempore, videlicet, & ea quæ ſunt ſecundi & tertij ordinis, quæ diximus ab æterno Chriſto conuenire, & ea quæ homini facto, ex tempore attribuuntur, vt Deus, λόγος, filius Dei, Dominus gloriæ, homo, filius hominis, filius Dauidis, ſemen mulieris. Hæc quia concreta ſunt, naturas cum ſubiecto ſignificant. In his ſolis concretis locũ habet κοινωνία ἰδιωμάτων. Obtinent enim concreta compoſitum ſignificandi modum, vt abſtracta ſimplicem. Et ſi aliâs denominationem capit perſona à diuina natura, aliâs ab humana: tamen ſemper perſona vna ſignificatur. Hoc diſcrimine nominum quæ tribuuntur Chriſto obſeruato, facilius erit iudicare de cõmunicatione idiomatum, quæ locum habet, vt diximus ſolumodo in concretis, quibus perſona ſignificatur vt abſtractis naturæ.

Communicatio igitur idiomatum non ſic dicitur reſpectu idiomatum inter ſeſe, vt nonnulli putant, quaſi hæc communicatio aut eſſet effuſio proprietatum vnius naturæ in aliam, aut mutua idiomatum

con-

confusio. Nam si ita esset, & illa quæ effunderet suas proprietates aboleretur, & ea quæ reciperet, alia fieret quam erat antea. Atq; ita Christus nec Deus nec homo esset, conflatis scilicet duabus naturis in vnam tertiam compositam. Sed hæc communicatio idiomatum dicitur respectu personæ, de qua promiscue prædicantur idiomata, vndecunque persona denominationem accipiat, hoc est, siue à diuina siue ab humana natura. Proinde communicatio idiomatum est talis prædicatio, in qua proprietates vnius naturæ, tribuuntur non alteri naturæ, sed personæ denominatæ ab altera natura, propter vnionem duarum naturarum in vna eademque persona. Seu vt clarius forte dicatur. Communicatio idiomatum est communis prædicatio idiomatum de persona, vndecunque denominatur siue à deitate, siue ab humanitate. Hinc rectè dicitur. Deus est homo. Deus est crucifixus. Deus acquisiuit sibi ecclesiam suo sanguine. Deus est mortuus. Deus resurrexit. Et contrà, Hic homo est Deus. Hic homo condidit cœlum & terram. Hic homo est vbique. Hic homo saluat, suscitat mortuos, dat vitam æternam. Hic enim hominis nomine intelligitur persona quæ est

Deus & homo, etſi denominationem capit à natura humana. Hæ ergo prædicationes veriſsimæ ſunt, quia ſubiecta in his propoſitionibus ſunt concreta, quibus duo ſignificantur, videlicet perſona & naturæ. Proinde perſonæ reſpectu, veræ ſunt iſtæ enunciationes: ſiquidem perſona illa vna & eadem eſt & Deus & homo.

Si quæris, qualiſnam ſit hæc prædicatio, rectè reſponderi poteſt, quòd ſit realis. Nam ſi ea prædicatio eſt realis, cum id ineſt verè in ſubiecto & re ipſa quod de eo prædicatur, non video cur hæc prædicatio idiomatum de perſona, realis dici non poſsit. Eſt enim reuera in perſona & diuina & humana natura cum ſuis eſſentialibus proprietatibus. Verum ſi hanc prædicationem verbalem dixeris, in multa abſurdiſsima incurres. Negabis perſonæ in duabus naturis ſubſiſtentis vnitatem. Negabis manere ſaluas duas naturas in vna perſona. Negabis concreta habere compoſitum ſignificandi modum, hoc eſt, ſua ſignificatione complecti & rem, & ſubiectum in quo res illa eſt, quæ principaliter nomine concreti ſignificatur.

Cum ergo Patres, inter quos ſunt Iuſtinus, Damaſcenus, & Gregorius Nyſſenus, dicunt carnem Chriſti deificatam

eſſe,

esse, accipiendum est dextrè, iuxta piorum doctorum in ecclesia interpretationem. Non enim dicitur caro Christi deificata eò, quod sit conuersa natura humana in diuinam, aut quod sit facta ipsa diuinitas, sed quia coniuncta est humana natura ad diuinam in vnionem personalem, & quod sit facta Dei caro. Vt enim natura diuina non potest in aliud conuerti, quoniam est incorruptibilis: ita nec aliud in eam conuerti potest, eò quod sit ingenerabilis. Ad hanc quæstionẽ Iustinus respondens ait: *μένει μὲν τὸ σῶμα σῶμα, εἴπερ οὐ σῶμα θεὸς, μετείληφε δὲ θείας ἀξίας οὐ φύσεως.* Neq; tamen existimandum est quod hæc deificatio pertineat ad communicationem idiomatum duarum naturarum, quæ est alternata, vt declarauimus, proprietatum vtriusque naturæ de persona, prædicatio: Sed ad excellentiam vnius naturæ, nempe humanæ, in persona Christi, qua humana natura antecellit omnibus creaturis sapientia, bonitate, puritate, sanctitate, potentia, maiestate & gloria. Et tametsi hæc excellentia manat à natura diuina in humanam ꝓpter vnionem personalem, quemadmodum Nazianzenus indicat hisce verbis, *τὸ μὲν ἐθέωσε τὸ δὲ ἐθεώθη*: tamen ab vnione illa omnino

diſtinguenda eſt, ne vel cum Neſtorio faciamus Chriſtum diuinum hominem, atq; ita imprudentes cõſtituamus duos filios, vnum Dei, alterum virginis, hoc eſt, duas perſonas vt ſunt duæ naturæ, vel cum Eutychete ſomniemus vnam naturam ex duabus compoſitam, vt eſt vna perſona. Hæc omnia incommoda facile cauebimus, ſi accuratè, quemadmodum iam oſtenſum eſt, diſtinguamus inter hæc tria, videlicet vnionem perſonalem, communicationem idiomatum, & donorum, quibus eſt ornata humana Chriſti natura, collationẽ, quam à patribus deificationem dici oſtendimus.

Iam reliquum eſt vt quid efficiat illa κοινωνία ἰδιωμάτων videamus. Primum contra Neſtorium vnitatem perſonæ in duabus naturis ſubſiſtentis confirmat. Nam niſi vna eademq; perſona eſſet Deus & homo, abſurdiſsima eſſet alternata illa idiomatũ prædicatio. Cum igitur Chriſtus dicit: Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit de cœlo, filius hominis qui eſt in cœlo, manifeſtè ex communicatione idiomatis diuinæ naturæ, quod tribuit filio hominis, ſignificat eundem eſſe deum & hominem, vnam videlicet perſonam in duabus naturis ſubſiſtentem. Deinde hæc com-

municatio idiomatum docet, precium actionum mediatoris in humana natura infinitum esse, quia persona vna eademque, quæ est Deus & homo, est agens, adeo vt omnes actiones siue mediante humana natura siue diuina, sint & dicantur personæ actiones. Hinc est illud dictum Lyrani, Luc. 11. A Christo prouenit gratia & gloria principaliter ratione deitatis, & instrumentaliter ratione humanitatis quæ est organum coniunctum ipsius deitati. Caro igitur Christi viuifica est, quia est caro eius personæ quæ est Deus. Obœdientia hominis Christi est nostra iusticia, quia est obœdientia eius personæ quæ est Deus. Passio Christi in æternum est efficax ad sanctificandum credentes, quia est passio personæ quæ est Deus. Oratio Christi omnibus prodest, quia est oratio personæ quæ est Deus. Ad hunc modum iudicandum est de omnibus alijs actionibus mediatoris. Tametsi enim quædam actiones à diuina natura propriè proficiscuntur, & quædam ab humana natura fiunt: tamen omnes æqualiter dignitatem accipiunt à persona, quæ cum Deus & homo sit, alia agit diuina alia humana natura.

Qualitas personæ Meſsiæ nunc ſancti-tatis nunc iuſticiæ nomine in ſcripturis indicatur. Eſa. 54. Dominus exercituum nomen eius, & redemtor tuus ſanctus ô Iſraël. Daniel. 9. Vngatur ſanctus ſanctorum. Item Pſal. 16. Non dabis ſanctum tuum videre corruptionem. Hæc autem ſanctitas Chriſti conſideratur tripliciter. Primùm reſpectu deitatis, quæ eſt ſumma & perfectiſsima puritas & eſſentialis quædam iuſticia in diuina Chriſti natura, quæ eſt illi communis cum patre & Spiritu ſancto. Secundò, reſpectu humanitatis ſanctitas ſeu iuſticia Chriſti dicitur, qua ab ipſo conceptionis momento ſupra omnes creaturas ſanctitate eminuit humana Chriſti natura. Vnde angelus ad virginem, quod ex te naſcetur, ſanctum Domini vocabitur. Tertiò, reſpectu officij ſanctus & iuſtus dicitur Chriſtus: Iuxta illud Pſal. 144. Sanctus Dominus in omnibus operibus ſuis. Huc congruit dictum autoris Epiſtolæ ad Hæbr. Talis, inquit, decebat vt noſter eſſet ſummus ſacerdos, ſanctus, innocens, impollutus, ſegregatus à peccatoribus, & excelſior cœlis factus, qui non habuit neceſsitatem

quotidie pro ſuis delictis hoſtias offerre, deinde pro populi.

Porro huius ſanctitatis ſeu iuſticiæ Meſsiæ, quod ad officium attinet, triplex videtur neceſsitas. Prima Dei reſpectu, ſecunda Adami, tertia noſtri. Nam ſi Deum reſpicis, ſanctus eſſe debuit, qui ipſius iram placaret. Nihil enim placere poteſt Deo, qui ſanctus eſt, niſi ſit & ipſum ſanctum. Huc pertinet illud in Leuitico: Sancti eſtote, quia ego ſanctus ſum. Pater ſimiliter de filio ait Eſa. 53. In ſcientia ſua iuſtificabit iuſtus ſeruus meus multos. Debuit enim neceſſario ſanctus & iuſtus eſſe, cuius obœdientia Deo ita placeret, non ſolum vt ipſi ſoli, verumetiam vt aliis ſalutaris eſſet, quibus vel imputaretur tantum. Si Adamum reſpicis, debuit Meſsias ſanctus & iuſtus eſſe. Opponi enim Chriſtus Adamo debuit in merito contrariorum. Adam meruit mortem & damnationem pollutione & peccato: ergo Meſsias debuit ſanctitate & iuſticia mereri vitam & ſalutem. Adam ſua inobœdientia adduxit in ſuos poſteros ſententiam maledictionis ſuo reatu: igitur Meſsias ſua obœdientia, quæ eſt iuſticia legis, & obœdientia in cruce, adducere debuit benedictionem iuxta promiſsionis verbum: Benedi-

centur in ſemine tuo omnes gentes. Si nos homines reſpicis, debuit Meſſias noſter ſanctus & iuſtus eſſe, vt ex ipſius ſanctitatis & iuſticiæ fonte nos etiam iuſticiam & ſanctitatem hauriamus. Iuxta illud Pauli: Natus eſt nobis à Deo iuſticia & ſanctificatio. Atq; ita ſanctus & iuſtus eſſe Meſſias debuit & in ſe, & vt Deo placeret, & vt nos ſanctos & iuſtos efficeret, vt ipſi ſeruiamus in ſanctitate & iuſticia omnib. diebus vitæ noſtræ, ac poſt hanc vitam in omnem æternitatem ſancti & iuſti ſimus vbi exuerimus mortalitatem, & donati fuerimus conformitate Chriſti ſecundi Adami, qui cum ſit & iuſtior & ſanctior quam primus fuit Adã, abſq; omni dubio & nos iuſtiores & ſanctiores primo Adamo erimus in æterna vita, vt qui Spiritus imperio totos nos committamus, nõ obnoxij vel tentationib. Sathanæ vel inſtigationibus carnis.

DE QVARTO.

Finem promiſsi & exhibiti Meſsiæ vidimus in primo membro, qui eſt abolere peccatum & mortem & reſtituere iuſticiam & vitam, opprimere æternis pœnis diabolum & impios, atq; donare æterna felicitate omnes credentes in eum. Hîc autem de

tem de officio agendum eſt. Vt enim finis eſt propter quem agitur: ita officium eſt quod agitur, vt finem aſſequaris. Hoc Meſſiæ officium etſi in Moſe & Propheticis ſcriptis multis indicatur nominibus, & declaratur deſcriptionibus: tamen duobus potiſsimum titulis, ad quos omnes aliæ appellationes referendæ ſunt, proprijſsimè notatur. Tituli autem hi ſunt Rex & Sacerdos, qui vno Meſſiæ, hoc eſt Chriſti nomine comprehenduntur, & pertinent ad finem dati Meſſiæ, qui finis nomine IESVS, quod illi in circumcisione impoſitum eſt ex mandato Dei, intelligitur.

De hiſce titulis pauca adijciemus ac primum de Regio titulo. Pſalm. 2. Ego conſtitui Regem meum ſuper Sion montem ſanctum meum. Pſal. 110. Sceptrum regni tui emittet Dominus de Sion. Hoc ſceptrum definit Eſai. cum ait: De Sion exibit lex & verbum Domini de Ieruſalem. Meſſiæ proinde regnum propagandum eſt voce Euangelij initio ſumto à Ieruſalem. Hoc ipſum docet Pſal. 145. Gloriam regni tui dicent, & potentiam tuam loquentur, vt notam faciat filijs hominũ potentiam tuam, & gloriam magnificentiæ tuæ. Huc reſpexit Paulus ad Roma. 1.

cum

cum ait: Euangelium eſt potentia Dei in ſalutem omni credenti. Dicitur autē Euangelium potentia Dei triplici reſpectu. Primò, Armorum, quibus regnum Chriſti acquiritur, poſsidetur, propagatur. Eſa. 11. Sceptro oris ſui percutiet terram, & ſpiritu labiorum ſuorum interficiet impium. Propter hunc vſum verbi Paulus verbum Euangelij gladium nominat, cum ait: Accipite gladium ſpiritus, quod eſt verbum Dei. Dicitur autem verbum gladius per metaphoram, hoc eſt, propter ſimilitudinem ſeu comparationem effectuum. Heb. 4. Viuus eſt ſermo Dei & efficax, & penetrantior quouis gladio bicipiti, pertingens vſque ad diuiſionem animæ hominis. Huc illud Pauli 2. Cor. 10. Arma militiæ noſtræ non ſunt carnalia, ſed Dei poteſtate valida ad ſubuerſionem munitionum, dum ratiocinationes euertimus, omnemq; ſublimitatem, quæ extollitur aduerſus cognitionem Dei, & captiuam ducimus omnem cogitationem ad obœdiendum Chriſto. Secundò, hoſtium, qui ſuperantur & proſternuntur, vt ſunt peccatum, mors, diabolus, infernus: iuxta illud, Semen mulieris conteret caput ſerpentis. Tertiò, Bonorum, quæ conſequuntur ſubditi regis Chriſti,

quæ

quæ nomine iuſticiæ συνεκδοχικῶς comprehenduntur à Paulo, cùm ait: Iuſticia enim Dei in eo reuelatur ex fide in fidem. Cum iuſticia autem cohærent remiſsio peccatorum, reconciliatio cum Deo, pax conſcientiæ, ſalus, & vita æterna. De his bonis & beneficijs mediatoris Pſalmus idem canit hiſce verbis: Alleuat Dominus omnes qui corruunt, & erigit omnes eliſos. Cum hoc Pſalmi dicto congruit & vox & facta Chriſti. Vox eius eſt, Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati eſtis, & ego refocillabo vos. Facta ſunt innumera, quæ hanc vocem confirmant: vt multæ ſanationes corporum, quæ ſanationum animarum ſymbola fuerunt. De hoc ſequitur in eodem Pſalmo: Bonus Dominus vniuerſis, & miſerationes eius ſuper omnia opera eius. Item: Miſericors & miſerator Dominus, tardus ad iram & multum miſericors. Item: Prope eſt Dominus omnibus inuocantibus eum, inuocantibus eum in veritate. Voluntatem timentium ſe faciet, & deprecationem eorum exaudiet, & ſaluos faciet eos. Quam latè pateat regnum Meſsiæ oſtenditur in eodem Pſalmo. Regnum tuum regnum omnium populorum, & dominatio tua in omnem generationem & generationem.

Huic

Huic congruit mandatum CHRISTI: Mihi eſt data omnis poteſtas in cœlo & in terra, Euntes ergo docete Euangelium.

Cultus huius regis indicatur Pſalm. 72. Timebunt te, quam diu Sol & Luna erunt. Item, Adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes ſeruient ei. Item, Omnes gentes benedicentur in ipſo & magnificabunt eum.

Maieſtas quoque huius regis deſcribitur in eodem Pſal: Benedictus Dominus Deus Iſraël, qui facit mirabilia ſolus, & benedictum nomen maieſtatis eius in æternum, & replebitur maieſtate eius omnis terra. Huic prædictioni reſpondit euentus in Chriſto, qui victa morte aſcendit in altum, iuxta vaticinium Dauidis, & ſedet ad dexteram patris in throno maieſtatis, & ſua maieſtate omnia implet ac gubernat. His propheticis vaticinijs cum pulchrè congruere videmus euentum in nouo teſtamento, quid pijs conſcientijs iucundius eſſe poteſt? Ex hac enim congruentia firmitas fidei noſtræ, ſicuti antea docuimus, pendet.

Deinde Chriſtus Sacerdos in ſcripturis dicitur, vt Pſal. 110. Tu es ſacerdos in æter-

æternum, ſecundum ordinem Melchiſedech. Hæc ſententia tria habet, videlicet quòd Chriſtus ſit ſacerdos, quòd ſit non Leuitico more ſed iuxta ordinem Melchiſedech conſtitutus, quòd ſit æternus, vt cuius vnius victima æternùm ſit efficax. Paul. 1. Timot. 2. definit Ieſum Chriſtum Deum & hominem ſacerdotem, eſſe mediatorem Dei & hominum, qui dedit ſeipſum ἀντίλυτρον pro omnibus, hoc eſt vt Epiſtola ad Hebre. interpretatur: Obtulit ſemetipſum patri per ſpiritum æternum, & ſua illa vna oblatione perfecit in æternum ſanctificandos. Vocatur autem hæc Chriſti oblatio, qua ſe obtulit patri in ara crucis ἀντίλυτρον, idque pro omnibus. Eſt ergo paſsio Domini victima ſufficiens, cuius merito omnes homines non ſolum liberantur à poteſtate diaboli, qui illos captiuos tenebat, verumetiam conciliantur Deo, iuxta fœdus: Ero illis in Deum & propitiabor peccatis eorum. Hæc congruunt cum multis dictis veteris teſtamenti. Pſal. 130. Si iniquitates obſeruaueris Domine quis ſubſiſtet? Sed apud te propitiatio eſt. Pſal. 103. Benedic anima mea domino, qui propitiatur omnib. iniquitatibus tuis. In his dictis Dauid ſpiritu intuens Chriſtum pendentem in cruce

oppo-

opponit vnius victimæ Christi efficaciam & meritum, omnibus iniquitatibus omnium hominum. Sicuti Paulus rectissimè Dauidis dictum interpretatur Roman. 3. cùm ait: Iustificamur gratis gratia ipsius, (id est, iusti facti expiatis peccatis gratia ipsius saluamur) per redemtionem quæ est in Christo Iesu, quem proposuit Deus propiciatorem in sanguine suo. Et Iohannes 1. Iohan. 2. Habemus apud patrem Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi. Est enim hæc propitiatio effectus proprius passionis Domini seu victimæ Christi, quæ propitiatio in hunc modum recte definitur. Propitiatio per victimam Christi facta, est irati Dei placatio & hominis agnoscentis sua peccata, & fide confugientis ad mediatorem, reconciliatio cum Deo, per victimam sacerdotis Christi, & preces quibus intercedit pro peccatoribus. Ex his promtum est intelligere nomine Sacerdotis, mediatoris, propitiatoris, redemtoris idem significari, etiamsi hæc quadā ratione distinguuntur. Idem enim Christus sacerdos, mediator, propitiator & redemtor est. Sacerdos, quia in ijs, quæ coram Deo agenda sunt,

pro

pro hominibus constitutus est. Mediator, quia se interponit inter Deum offensum, & homines qui offenderunt, vt fiat reconciliatio. Propitiator, quia sua victima & precibus placat patrem, ac ipsum propitium reddit peccatoribus. Redemtor denique ob finem & fructum dicitur. Per Christi enim sacrificium placato patre donamur salute æterna & felicitate. Hic consensus prædictionis Dauidis & euentus in Iesu Christo confirmet fidem nostram. Sed de hac re plura vide quæ annotauimus cap. 1. Iohannis in hæc verba, Ecce agnus Dei qui tollit peccatum mundi.

DE QVINTO.

De tempore aduentus Mesiæ in carnem, duo sunt testimoniorum genera. Quædam enim nunciant venturum, & non determinant tempus. Huiusmodi sunt promisiones pleræque de Mesia, vt, Semen mulieris conteret caput serpentis. Item: Benedicentur in semine tuo omnes cognationes terræ. Item: De fructu ventris tui ponam super sedem tuam, &c. Quædam non solum nunciant venturum, verumetiam signant tempus, vt omnis dubitatio de exhibito Mesia tollatur,

ac refutentur perfidi Iudæi, qui ſua cœcitate dementati, fruſtra adhuc expectant Meſsiam. Sed huius poſterioris generis teſtimonia ſunt etiam duplicia. Quædam enim prædixerunt Meſsiam venturum in carnem, antequam prorſus collaberetur & aboleretur in perpetuum politia Moſaica. Quædam articulum temporis notarunt. Iacob cùm ait: Non auferetur ſceptrũ de Iuda donec veniat Silo, ſignificat Chriſtũ venturum antequam prorſus œconomia Moſaicæ Reipub. fuerit abolita, ita vt nunquam iterum inſtauretur, quo vaticinio refutat peruerſos Iudæos, qui tametſi vident Moſaicam politiã iam mille quingentos annos iacuiſſe: tamen expectant adhuc Meſsiam, palàm accuſantes mendacij patriarcham Iacob, imò ſpiritum ſanctum in eo loquentem. Si enim non venit Meſsias iam prorſus oppreſſo Iudaico populo, & confuſis tribubus, profectò mendax eſt ſpiritus ſanctus in ore patriarchæ, quod vel cogitare extremæ blaſphemiæ eſt. Ex hoc Iacobi vaticinio, extruit Eſaias etiam ſuum vaticinium de partu virginis, Cap. 7. Ecce virgo imprægnata pariet filium, vocabitur nomen eius Emanuel. Achab impius rex exiſtimabat iam penitus deletum iri popu-

populum Iuda, vt nunquam amplius haberet ciuitatem, & templum in quo fierent oblationes, & preces, & ſcripturarum enarrationes: ſed Eſaias ſpiritu intuens vaticinium Iacob, regis incredulitatem reprehendit, ac ſi diceret: Videtur tibi ô rex iam prorſus actum eſſe cum populo Dei, quaſi iam penitus periturus ſit imminente hoſte: ſed falleris. Non enim peribit populus prorſus, ſiquidem nondum completum eſt quod præcedere oportet abiectionem & oppreſsionem finalem huius populi. Quandoquidem nondum natus eſt promiſſus Silo filius virginis. Certo igitur ſtatue hunc populum non prorſus & finaliter exterminandum eſſe priuſquam virgo fœcunda pepererit filium cuius nomen erit Emanuel, id eſt, qui erit Deus & homo. Quædam articulos temporis regni Meſsiæ notarunt vt Petrus. 1. Petri 1. teſtatur. Huc pertinent Danielis Hebdomades, qui in hunc modum de Meſsia ſcribit, Cap. 9. Septuaginta Hebdomades abbreuiatæ ſunt ſuper populum tuum, & ſuper vrbem ſanctam tuam, vt conſummatur præuaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iuſticia ſempiterna,

 & im-

&impleatur visio & prophetia, & vngatur sanctus sanctorum. Et pauló post: Et post hebdomadas sexaginta duas, occidetur Christus, & non erit populus, qui eum negaturus est, & populus ducis veniet, ciuitatemq; & sanctuarium dissipabit, & finis eius vastitas, & post finem belli statuta desolatio. Euentum huius vaticinij, quod ad postremam eius attinet, nec inficiari possunt Iudæi ipsi in perpetuo exilio exulantes, confusis tribubus, si qui tamen sunt reliqui Iudæi non adulterini, Priorem vaticinij partem completam esse nouit, & credit Ecclesia Christi, quæ statuit Spiritum sanctum in Daniele locutum esse. Computationem hebdomadarum Danielis vide in Chronicis Lutheri, Philippi, Funcij & Mercatoris. Huic vaticinio Danielis respondere euentum, ostendit Paulus cum ait: Postquam venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum, natum ex muliere, & factum sub lege, vt eos qui sub lege erant, redimeret, scilicet à peccato, morte & damnatione. Hic ergo consensus prædictionis & euentus confirmet fidem nostram de exhibito Messia, qui est IESVS CHRISTVS, qui verè peccato finem imposuit, quantum quidem ad virtutem sui

ſui ſacrificij attinet, & adduxit ſempiternam iuſticiam, hoc eſt, perfectiſsimam obœdientiam erga Deum, quam omnibus in ſe credentibus in ſalutem imputat.

DE SEXTO.

Acta ſequuntur prout prædicta ſunt à prophetis, & completa à Chriſto humana natura aſſumta. Sunt autem hæc acta præcipua. Miracula, doctrina, benefacta, vitæ ratio, mors, reſurrectio, triumphus. De miraculis ſupra diximus, de reliquis breuiter dicemus.

Doctrina & benefacta Chriſti prædicantur paſsim in Moſe & prophetis, ſed nos paucis teſtimonijs contenti erimus. Pſal. 40. in perſona Chriſti Dauid in hunc modum loquitur: Euangelizaui iuſticiam in Eccleſia magna, & labia mea non prohibebo, Domine tu ſciſti, iuſticiam tuã nõ abſcondi in corde meo, veritatẽ tuã & ſalutem tuam dixi, non abſcondi miſericordiam tuam & veritatem tuam in Eccleſia magna. Hîc breuiter Dauid in perſona Chriſti capita doctrinæ Meſsiæ complectitur, quæ ſunt veritas promiſsionum diuinarum, miſericordia, iuſticia, qua iuſticiæ Dei ſatisfit, & ſalus quæ contin-

git iustificatis ex misericordia. An non his pulcherrime respondet euentus in nouo testamento. Esai. 61. Spiritus Domini super me, eo quod vnxerit me, ad euangelizandum humilibus misit me, vt mederer contritis corde, & prædicarem indulgentiam & claudis apertionem, & prædicarem annum placabilem Domini, & diem vltionis Dei nostri, vt consolarer omnes lugentes & ponerem fortitudinem lugentibus in Sion, vt darem eis coronam pro cinere, oleum gaudij pro luctu, pallium laudis pro spiritu mœroris, & vocabuntur in ea fortes iusticiæ plantatio Domini ad glorificandum. Esa. 42. Alloquitur Pater Filium per os prophetæ in hunc modum. Ego Dominus vocaui te in iusticia, & apprehendi manum tuam, & saluaui te, & dedi te in fœdus populi in lucem gentium, vt aperires oculos cœcorum & educeres de conclusione vinctum, de domo carceris sedentis in tenebris. Esa. 49. Parum est vt sis mihi seruus ad suscitandas tribus Iacob, & reliquias Israël conuertendas, sed dedi te in lucem gentium, vt sit salus mea vsque ad extremum terræ. Hæc testimonia, vt alia omittam, quæ cum his congruunt (nam summus est Mosis & omnium prophetarum

tarum

tarum de doctrina & benefactis Christi consensus) summam doctrinæ Christi continent, & clarissimam Euangelij definitionem. Testantur enim gratiam vniuersalem esse, remissionem peccatorum, iusticiam, vitam, & salutem allaturum esse Messiam prænunciant, hoc est, verè Euangelium Christi proponunt. Euangelij enim nomine hæc beneficia Christi significari Paulus docet ad Rom. 1.

Vitæ ratio Dei manifestati in carne, hoc est Christi, qualis esset futura, similiter prædictum erat à prophetis. Esa. 42. Pater in hanc sententiam de filio manifestando in carne loquitur. Ecce seruus meus, suscipiam eum, electus meus, complacuit sibi in illo anima mea, dedi spiritum meum super eum, iudicium gentibus proferet, non clamabit, neque accipiet personam, neque audietur vox foris, calamum quassatum non conteret, & linum fumigans non extinguet, in veritate educet iudicium, non erit tristis neq; turbulentus, donec ponit in terra iudicium, & legē eius insulæ expectabunt. An non huic prophetiæ respondet dulcissima illa Christi vox Matth. 11. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, ego reficiā vos.

Item: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. An non tota Euangelica historia testatur, Christum Dominum humanissimè omnes excepisse, & neminem, qui suam implorauit opem, spreuisse, nec vllum territasse minis, nisi eos, qui sua contumacia se veritati Dei opposuerunt. His enim protulit iuxta vaticinium patris iudicium.

Vaticinia clara de passione & morte Messiæ, præter sacrificia, figuras & typos, de quibus supra diximus, duplicia sunt. Quædam enim in genere tantum Messiam affligendum & moriturum prædixerunt, inter quæ alia figurate dicuntur, vt cum in Psal. 110. de passione domini dicitur: De torrente in via bibet. Alia disertè sine omni figura idem continent, vt cum Daniel dicit, Christus occidetur. Esai. 53. prolixè passio domini prædicitur, sed in genere solumodo, quorum omnium summa hac propositione continetur: abscissus est de terra viuentiũ, propter scelus populi mei percussi eum. Quædam particulatim passionis partes, & mortis genus signarunt, inter quæ omnium maximè illustris est Psalmus 22. qui orditur à querela Christi in cruce: Deus meus deus meus quare dereliquisti me. Et infra

infra, mortis genus mox indicat, cum ait: Ego vermis ſum & non homo, opprobrium hominũ & contemtio plebis, omnes videntes me derident me. An non hiſtoria Chriſti huic prophetiæ clariſsimè reſpondet? Pependit in cruce contemtiſsimus cruore & ſputis quodammodo obrutus, adeo vt vix appareret in ipſo hominis forma. Quemadmodum Eſaias prædixit: nõ erat forma ei neq; decor, & non erat aſpectus, derident ſuſpenſum, mouent capita & flectunt genua, & cum magno ſarcaſmo dicunt: Aue rex Iudeorũ. Item verba pſalmi neſcientes proferunt in ipſius contemtum: Confidit in Dominum, liberet eum, eripiet eum quoniã complacet ſibi in eo. Et infra, Aperuerunt aduerſus eum os ſuũ ſicut leo rapiens & rugiens. An non clariſsimè cum his congruit euentus, cum in domibus pontificum & Herodis, tum in cruce? De perforandis Meſsiæ manib. & pedib. nonne clarè vaticinatur idem Pſal? Perfoderunt manus meas & pedes meos. Nec diuiſionem veſtimentorũ domini tacuit idem Pſal. ita enim ait. Diuiſerunt veſtimenta mea ſibi, & ſuper tunicam meam miſerunt ſortes. Pſal. *69*. præter alia meminit fellis & aceti, quod illi ſitienti milites porrexerunt bibendũ in cruce. Pſal. 30.

meminit verborum Domini, quæ edidit in cruce dum expirauit: In manus tuas Domine commendo ſpiritum meum.

Reſurrectionis Meſsiæ præceſſere triplicia teſtimonia. Quædam enim non ſignato reſurrectionis tempore poſt mortẽ vitam illi promiſerunt longæuam, vt Eſai. 53. Si poſuerit pro iniquitatibus animam ſuam, videbit ſemen longæuũ. Quædam prænunciarunt reſurrectionem futuram, antequam caro eius in ſepulchro putreſceret, vt in Pſal. 16. Poſui Dominum in conſpectu meo ſemper, quoniam à dextris meis eſt, non mouebor, Ideo lætatum eſt cor meũ & exultauit gloria mea, quia & caro mea requieſcit in ſpe, quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec permittes ſanctum tuum videre corruptionẽ, notas mihi feciſti vias vitæ, implens læticia vultum tuũ, & delectationes in dextera tua in æternum. Quædam de ipſo reſurrectionis die prædixerunt, vt cum Oſeas Propheta ait: Tertio die ſuſcitabit nos. Nam in ipſius reſurrectione quæ contigit tertia die, noſtra reſurrectio poſita eſt. Cũ his vaticinijs quia pulcherrimè euentus congruit, vt eſt expoſitus in Euangeliſtarum libris, mirum eſt quantum robur fidelis anima concipiat ex illa conformi-

formitate prædictionum & historiæ.

Triumphi Christi meminit Psalm. 68. hisce verbis: Ascendisti in altū, captiuasti captiuitatem, accepisti dona pro hominibus. Hoc Psalmi dictum Paulus ad Ephes. 4. ascensioni Domini accommodat, donaq; quæ accepit pro hominibus interpretatur Euangelistas, Doctores, Pastores, &c. Sed quid multis, Psalmi plurimi clarissima vaticinia de passione, morte & resurrectione Domini quibus historia per omnia congruit, continent, vt sunt 16. 17. 22. 40. 118. & multi alij. Vide quæ annotauimus in enarratione Psalmi 84. vbi instituimus integram collationem prædictionum cum historia Messiæ.

DE SEPTIMO.

Quid euenturum erat post mortem, resurrectionem, & triumphum Messiæ non tacuere vaticinia Prophetarum cum quibus euentus clarissime congruit. Sunt autem hæc à Prophetis prædicta euenta post triumphum Christi præcipua.

1. Donatio Spiritus sancti.
2. Efficacia Euangelij.
3. Reiectio Iudæorum.
4. Assumtio gentium.

5. Regnum Antichristi.
6. Regnum Mahometicum.
7. Conseruatio Ecclesiæ in medio hostium.
8. Inuasio regni Antichristi.

Hæc omnia vt prædicta sunt à sanctis Dei prophetis euenere. Sed nos pauca de singulis confirmandi nostri gratia adijciemus.

DE DONATIONE SPIRITVS SANCTI.

Ioël Propheta de effusione Spiritus sancti in Apostolos prophetauit hisce verbis: Et erit posthac, effundam spiritum meum super omnem carnem & prophetabunt filij vestri & filiæ vestræ, senes vestri somnia somniabunt, iuuenes vestri visiones videbunt. Hanc prophetiam Petrus Acto. 2. affirmat impletam fuisse, cum missus est spiritus sanctus die à resurrectione domini 50. visibiliter in Apostolos, quem dominus ipse se missurum promiserat. Quare & præcepit discipulis vt manerent in ciuitate Ierusalem, donec promissum patris acciperent. Ita enim eodem die quo apparuit viuus post mortem ait discipulis: Et ecce ego mittam promissum patris mei super

per vos, vos autem manete in vrbe Ierusalem, vsquequò induamini virtute ex alto, id est, vsquequò spiritus sanctus è cœlo in vos illabatur. Et Acto.1. Et cõuescens præcepit eis ab Ierusalem ne discederent, sed expectarent promissionem patris, quam audistis per os meum. Nam Iohannes quidem baptizauit aqua, vos autem baptizabimini (scilicet à patre & me) spiritu sancto post non multos hos dies. Non dubium esse potest, Christum cum hæc diceret, respexisse ad prophetiam Ioëlis, quæ completa est die pentecostes, sed prophetæ verba breuiter expendamus. Primum itaq; cum dicit: Effundam spiritum meum, significat vberiorem spiritus gratiam contingere Ecclesiæ Dei post Christi aduentum, quàm contigit sub lege. Ideo non dicitur, Stillabo spiritum meum: sed effundam, vt plena copia voce effusionis significetur. Item cum dicit, effundam, respicit ad typum. Nam spiritus sancti hæc effusio, aqua manante de petra in deserto significabatur. Deinde dicit super omnem carnem, quod comparatè accipiendũ est. Sub lege enim pauci admodum spiritu prophetiæ donabantur. Verum in nouo testamento, hoc donum spiritus, non est alligatum paucis aut certo hominum ordini,

dini, ſed promiſcue datur omnibus audientibus Euangelium & credentibus, etſi non hodie viſibiliter, vt die pentecoſtes à reſurrectione Domini accidit. Tertio, cum dicit filios & filias eorum prophetaturos, item ſenes ſomniaturos & iuuenes viſuros viſiones, ſignificat fore vulgo pleniorem lucem cognitionis Dei in nouo teſtamento quam fuit in veteri. In nouo enim vident clarè completa, quæ olim obſcurius prophetæ prædixerunt.

Vt hæc viſibilis effuſio Spiritus ſancti in apoſtolos, iuxta prædictionem prophetæ fuit veluti authenticum quoddam maieſtatis diuinæ ſigillum, quo ipſe Euangelium Chriſti mundo vniuerſo confirmari voluit: ita inuiſibilis eiuſdem ſpiritus effuſio in credentes, eſt teſtimonium firmũ veritatis Euangelij in cordibus fidelium, & arrhabo quidam promiſſorum bonorum, iuxta dictum Pauli 2. Corinth. 1. Qui confirmat nos vobiſcum in Chriſto, & qui vnxit nos Deus eſt, & qui ſignauit nos & dedit pignus ſpiritus in cordibus. Quid effecturus eſſet ſpiritus ſanctus promiſſus & datus copioſe docet ipſe Dominus infra Iohannis 14, 15, 16.

De efficacia Euangelij in nouo teſtamento prædixit Ierem. cap. 141. Dabo

eis cor

eis cor vt ſciant me, quòd ego ſim Dominus, & erunt mihi in populum, & ego ero illis in Deum, quia reuertentur ad me in toto corde ſuo. Idem cap.31. Ecce dies venient dicit Dominus, & feriam domui Iſraël & domui Iuda fœdus nouũ, nõ ſecundum pactum quod pepigi cum patribus veſtris, in die qua apprehendi manum eorum, vt educerem eos de terra Aegypti, pactum quod irritum fecerunt, & ego dominatus ſum eorum, dicit Dominus: ſed hoc erit pactum quod feriam cũ domo Iſraël: poſt dies illos dicit Dominus, dabo legem meam in viſceribus eorum, & in corde eorum inſcribam eam, & ero eis in Deum, & ipſi mihi erunt in populum, & non docebit vltra vir proximum ſuum, & vir fratrem ſuum, dicens, cognoſce Dominũ. Omnes enim cognoſcent me à minimo eorum vſq; ad maximũ ait Dominus, quia propitiabor iniquitati illorũ, & peccati eorum non ero memor amplius. Hoc prophetæ teſtimoniũ manifeſtè docet de fœdere nouo & efficacia Euangelij in nouo teſtamento, quemadmodũ autor Epiſtolæ ad Heb. cap. 8. hanc prophetiam interpretatur. Pſal. 68. Dominus dabit verbũ Euangelizantib. virtute multa. Et Pſal. 19. efficaciam Euangelij multiplicem proponit.

ponit. Eſai. 11. Percutiet (ſcilicet Chriſtus per ſuos apoſtolos alioſque verbi miniſtros) terram virga oris ſui, & ſpiritu labiorum ſuorum interficiet impium. Cum his vaticinijs de efficacia Euangelij congruit euentus. Petrus Actor. 2. virtute huius Euangelij ex hoſtibus Chriſti tria millia hominum ad fidem conuertit. Apoſtoli reliqui cum Petro miſsi prædicatum Euangelium, virtute ſpiritus armati, & miraculis ad inuocationem nominis Domini noſtri Ieſu Chriſti editis (quæ miracula, vt teſtimonia fuere viuentis, regnantis & præſentis filij Dei in Eccleſia: ita ſymbola erant internæ virtutis verbi per ſpiritum ſanctum in cordibus credentiũ) plurimos ad fidem à prophanitate idololatrica iuxta vaticinia pertraxerunt, quod nullis humanis viribus aut ſapientia effeciſſent. Id quod ipſe Paul. teſtatur 1. Corinth. 2. cum ait: Neque ſermo meus & prædicatio mea verſatur in perſuaſorijs humanæ ſapientiæ verbis, ſed in demonſtratione ſpiritualis potentiæ. Vide quæ ſupra annotauimus ex 2. Corinth. 10. de virtute Euangelij, quæ Euangelij virtus quantum ad internam efficaciam attinet, (nam miracula ſolumodo in noua Eccleſia confirmandæ doctri-

doctrinæ destinabantur) in successoribus Apostolorum etiamnum durat, & durabit iuxta vaticinium Prophetæ. Quam pulchrè congruat experientia cum Prophetarum prædictionibus de efficacia verbi, etiam post Apostolorum tempora docent omnes ætates, inde vsque à donatione visibili Spiritus sancti ad nostra tempora. Ita videmus veram esse promissionem Christi: Portæ inferorum non præualebunt aduersus eam. Tametsi enim semper sunt & erunt qui opponunt se verbo donec hic mundus steterit : tamen nunquam vllis viribus diabolorum aut hominum reprimetur eius cursus. Siquidem vt nunquam desinet antiquus serpẽs eiaculari sua venena, sicut habet prima promissio : ita Christus nunquam desinet adesse & tueri Ecclesiolam suam aduersus potestates tenebrarum.

DE REIECTIONE IVDAEORVM.

Tria sunt in reiectione Iudæorum consideranda iuxta Prophetica vaticinia. Primum, paucitas saluandorum ex Iudæis. Secundum, definita & statuta vastitas politiæ Mosaicæ nunquã instaurandæ. Tertium,

tium vtriusque, id est, paucitatis saluandorum & vastitatis perpetuæ caussæ.

De paucitate saluandorum ex Iudæis prædixit Esai. cap. 1. Nisi Dominus Sebaoth reliquisset nobis semen, sicut Sodoma facti essemus, & sicut Gomorra similes fuissemus. Idem cap. 10. Si fuerit numerus filiorum Israël tanquam arena maris, reliquiæ saluæ fient. Psal. 19. fiat mensa eorum coram ipsis in laqueũ & in captionẽ, & in scandalum & in retributionem ipsis.

De abolenda penitus Mosaica Politia Esaias quoque vaticinatur cap. 10. finitionem Dominus Deus exercituum faciet in medio totius terræ. Et Daniel cap. 9. Post sexaginta duas hebdomadas occidetur Christus, & non erit scilicet populus amplius. Nam ciuitatem & sanctuarium dissipabit populus ducis venturi, & finis eius populi vastitas, & post finem belli statuta desolatio.

De causis paucitatis saluandorum ex Israël & abolendæ Politiæ Mosaicæ, ipse Moses prædixit Deutero. 18. Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum, qui verba eius quæ loquetur in nomine meo audire noluerit, ego vltor existam. Item 28. cap. Si audire nolueris vocem Domini Dei tui, mittet Dominus super te male-

maledictionem, perditionem, & perturbationem, donec conteret te, & perdet velociter propter maliciam operum tuorum. Item, remanebitis pauci numero, qui prius eratis ſicut aſtra cœli præ multitudine: Quoniam non audiſti vocem Domini Dei tui: & ſicut antea lætatus eſt Do minus ſuper vos bene vobis faciens voſq; multiplicans: Sic lætabitur diſperdens vos atque ſubuertens, vt auferamini de terra ad quam ingredieris poſsidendam. Hinc eſt quod idem Propheta per Mimeſin dicat: Percuſsimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum, flagellum inundans cum tranſierit, non veniet ſuper nos, quia poſuimus mendacium ſpem noſtram, & mendacio protecti ſumus. Idem cap. 8. Ecce pono in Sion lapidem offenſionis, & petram ſcandali. Idem 65. Tota die expandi manus meas ad populum non credentem ſed contra dicentem mihi. Pſal. 118. Lapidem quem reprobauerunt ædificantes hic factus eſt in caput anguli. Cum his Prophetijs congruit Domini comminatio quæ eſt Math. 23. & 24. Hæc igitur vaticinia ſint nobis in conſpectu de internecione populi Iſraelitici, quẽ ꝓpter ſuã cõtumaciã aduerſus Chriſtũ ꝓphetæ prædixerũt exterminãdũ

esse. Neque hic obstant promissiones factæ Israëlitis. Nam vt Paulus ait, istæ promissiones non pertinent ad eos qui nati sunt ex Israël secundum carnem, sed secundum promissionem, id quod olim adumbratum erat in duobus filijs Abraham, videlicet Ismaël & Isaac. Item in duobus filijs Isaac, Iacob & Esau. Ideo Paulus ait: Non enim omnes qui sunt Israël, ij sunt Israelitæ, neque qui semen sunt Abrahæ, omnes filij Abrahæ. Filios autem Abrahæ Apostolus ipse definit ad Rom. 4. esse omnes qui sectantur vestigia fidei Abrahæ. Non ergo reiectio Iudæorum reijcienda est ad arcanum Dei consilium, quo ab æterno statuit, vt Stoici dicunt, reijcere istum populum: sed ad contumaciam populi offendentis in lapidem ædificij, id est, in Christum. Vult enim DEVS paterna sua beneuolentia totum humanum genus saluum fieri: sed per salutem, id est, per ipsum Christum. Vult quoque omnes contumaces in Christum iusto suo iudicio perire. Stat enim immota sententia Pauli: Deus vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Nos igitur qui ex gentibus vocati sumus, simus grati DEO, fide & obœdientia adhæreamus Christo, in quem quis-

quiſquis crediderit, non pudefiet. Verum ſi nos autori ſalutis oppoſuerimus contumaciter cum Iudæis, futurum eſt, vt etiam à nobis auferatur regnum Dei, & detur genti facienti fructus eius. Si enim non pepercit naturalibus ramis, multo minus parcet inſititijs. Vide Romano. 9. 10. & 11. vbi hoc ipſum argumentum tractatur.

DE ASSVMTIONE GENTIVM.

Plurima extant veteris teſtamenti vaticinia, de vocatione & aſſumtione gentium. Taceo primam promiſsionem gratiæ, quæ eſt vniuerſalis. Prætereo repetitam promiſsionem: In ſemine tuo benedicentur omnes cognationes terræ. Hæ promiſsiones cum ſint vniuerſales, manifeſte includunt gentes. Sed nos illa vaticinia ſolummodo hic attingemus, quæ meminerunt aſſumtionis gentium, reiectis Iudæis contumacibus aduerſus Chriſtum. Pſal. 2. aperte pronunciat, frementibus Iudæis aduerſus Chriſtum, gentes fore ipſius peculium: ita enim ait: Dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ. Oſeæ 2. pro-

poſito ſymbolo docet gentes aſſumendas eſſe: vocabo, inquit, non plebem meam, plebem meam, & non dilectam, dilectam. Huc pertinent exhortationes multæ in Pſalmis, quibus Dauid hortatur gentes ad celebrandum Deum, qui eas aſſumſit in gratiam ex mera ſua miſericordia, vt cum dicit: Laudate Dominum omnes gentes, & laudate eum omnes populi, quoniam cõfirmata eſt miſericordia Dei ſuper nos, & veritas Domini manet in æternum. Cũ igitur videmus euentum reſpondere vaticinijs Prophetarum, ſciamus hanc gentium aſſumtionem, & vocationem, quæ per Apoſtolos facta eſt, vim demonſtrationis, qua veritas Euangelij & firmitas fidei gentium confirmetur, obtinere.

DE REGNO ANTICHRISTI ET MAHOMETICO.

Prædixere Prophetæ Dei, oritura eſſe regna Antichriſtianum & Mahometicum, quorũ illud quidem, fraude acquireretur & mendacijs ſtabiliretur ſub Chriſti nomine, vt hodie in papatu cernitur, hoc vero armis raperetur, Chriſtum ex profeſſo contemnens, & ſanctos Dei conculcans, quod videmus compleri in Turcico

regno.

regno. De hoc Mahometico regno vide quæ annotauimus in enarratione Pſalm. 84. De Antichriſti impietate vide 2. Theſſalon. 2. vbi Paulus ita depingit papam ac ſi ipſe coram ipſius impietatem & ſuperbiam vidiſſet. Lege quoque de vtroq; regno commentarios Philippi in Danielem, Item Chronica eiuſdem.

DE INVASIONE REGNI ANTICHRISTI.

Etſi autem Antichriſti regnum fore magnum, potens, & terribile prædixere Prophetæ: tamen circa finem mundi idem inuadendum & diminutum iri non tacuere. Etſi autem prorſus non abolebitur Antichriſti dominium, ante aduētum Chriſti ad iudicium: tamen ruinas magnas patietur. Nam tonitru cœleſti percutietur. Omitto alia multa teſtimonia, & vnum Pauli quod eſt 2. Theſſal. 2. aſſcribam: Quem (ſcilicet filium iniquitatis & aduerſarium CHRISTI) Dominus deſtruet ſpiritu oris ſui, & abolebit illuſtri aduentu ſuo. Hoc Pauli vaticinium duo continet. Vnum de deſtructione, hoc eſt, inuaſione, qua patefiet fraus Antichriſti, vt multi ab eo deficiant. Alterum, de perpetua aboli-

tione regni Antichriſti, poſt cuius abolitionem regnum ſanctorum perpetuo durabit, iuxta Danielis vaticinium & Chriſti promiſsionem. Primum enim dicit. Quem deſtruet Dominus ſpiritu oris ſui. Eſt aũt ſpiritus oris Chriſti ipſa Euangelij vox, per quam regnũ Antichriſti conquaſſabitur, & paulatim maiores ruinas accipiet. In totũ autem non abrogabitur, antequam Dominus ad iudicium venerit. Etſi autem omnibus ſeculis erant pij quidem & docti viri, qui Papæ Tyrannidi aduerſabantur, nihilominus tamen integrum ſuum regnum obtinuit vſque ad annum Domini 1517. à quo tempore vſque huc 54. annos Chriſtus Dominus Spiritu oris ſui potenter inuadit regnum Antichriſti, per pios Euangelij præcones in multis regnis, qui virtute Spiritus ex alto armati, viriliter oppugnant regnum Papæ. Deinde dicit: & abolebit illuſtri aduentu ſuo, hoc eſt, Etſi inuaditur regnum Antichriſti nũc ex hac nunc ex alia parte: tamen non in totum abolebitur, vt diximus, antequã dominus illud ſuo glorioſo aduentu aboleuerit, quod haud dubie breui futurum eſt, præſertim cum ſigna aduentus Domini ad iudicium, à Prophetis Chriſto & Apoſtolis prædicta, quotidie cumulantur.

De octa-

DE OCTAVO.

Horum omnium vſus & fructus. Primus eſt, vt ex his collationibus Prophetiarum & hiſtoria Chriſti, confirmationem fidei noſtræ de Domino noſtro Ieſu Chriſto petamus. Nam cum videmus vaticinia quatuor millium annorum per omnia cõgruere cum euentu & hiſtoria Chriſti, nullus ſcrupulus pijs mentibus amplius relinquitur, quin contra portas inferorum teneamus certiſsimam & euidentiſsimis demonſtrationibus confirmatã doctrinam Euangelij de Ieſu Chriſto, mortuo & reſuſcitato pro humano genere. His enim firmiſsime fulcitur aſſumtio demonſtrationis, quam in initio propoſuimus de vero Meſsia Ieſu Chriſto, quam demonſtrationem Chriſtus ipſe, vt diximus, & Apoſtoli ipſius nobis commendant. Secundus vſus & fructus coniunctus eſt cum primo, videlicet, vt coniuncti de doctrinæ Euangelicæ certitudine, conuertamur ad Deũ fiducia in mediatorem Ieſum Chriſtum concepta, & ſtatuamus illum vere præſtiturũ nobis quæ in Euangelio promiſerat.

Quoniam autem nulla res homini ſalutem expetenti adeo neceſſaria eſt, vt vera fides, qua conuerſio (quæ græcis μετάνοια

 vulgo

vulgò pœnitentia dicitur) ad DEVM fit, ſtabilitur, & continuatur, placet huc quædam de fide ἀμαθέστερον καὶ σαφέστερον aſcribere, vt & firmiſsime teneatur quæ ſit veræ, firmæ & ſalutaris fidei indoles, & facillime diſtinguatur inter viuam piorum, & mortuam hypocritarum fidem. Siquidem fides hypocritica ſpectrũ ſolum modo eſt veræ fidei, & non fides proprie dicenda, quo tamen ſpectro adeo delectantur hypocritæ, vt ſe ſolos beatos eſſe exiſtiment. Verum his idem vſu venit quod phreneticis. Vt enim phrenetici, ſi ad illorum colla ſuſpenduntur torques cupreæ, & capitibus imponuntur coronæ ſtramineæ, altum ſpirant, incedunt magnifice, alios tanquam ex alto deſpiciunt. ſe reges eſſe putant, & nominari geſtiunt: Sic hypocritæ (quorum conditio multo eſt deterior quam phreneticorum) ſpectro fidei faſcinati, ſuis operibus, ſuis iuſticijs, ſuis meritis, ſe ornatiſsimos exiſtimant, ſe ſolos beatos gloriantur, & alios tanquam ex alto deſpiciunt, vt videre eſt in Phariſæo illo, qui gloriabunde ſe antepoſuit publicano, qui tamen publicanus viua fiducia in DEVM concepta, ad propitiatorium confugiebat, qua fide & iuſtificatus eſt & ſaluatus.

Verum

Verum priusquam viua & salutaris fides (qua fit conuersio) in corde hominis concipiatur & nascatur, quatuor in homine præcedant necesse est.

Primum est peccati cognitio in mente.

Secundum iustæ iræ Dei in peccatores & meritæ damnationis in corde sensus.

Tertium μεταμέλεια, cum qua cruciatus in conscientia propter peccatum commissum, & propter pœnas imminentes ex iusta ira Dei, coniunctus est.

Quartum, Christi vera noticia & firma in mente ex Euangelij prædicatione concepta.

Hæc quatuor sunt veluti quatuor gradus, quibus gradatim conscenditur ad veram & salutarem conuersionem, quæ fit per fidem. De quibus gradibus ordine dicemus.

Primus itaq; gradus est peccati cognitio. Hanc consequitur homo ex lege DEI: per legem ait Paulus est cognitio peccati. Est enim lex Dei regula iusticiæ, quæ monstrat quid iustum quid iniustum sit, quid Deo placeat quidq; displiceat, ex quo fit vt quicquid sit in nobis, vel fiat à nobis non congruens cũ regula, hoc est, cum lege Dei, sit peccatum, quo Deus horribiliter offenditur. Ad hãc ergo regulam,

lam, vitam & actiones ſuas interiores & exteriores explorabit homo, & ex ea iudicabit de factis ſuis, peccata ne ſint, an non. Verum ne quis errore fallatur in accommodatione & vſu huius Regulæ, duo tenebit: Vnum, quod quicquid aduerſetur charitati dei & charitati proximi, prohibeatur lege Dei, & pugnet cum regula iuſticiæ, & contra, Quicquid congruit cum charitate Dei & proximi, præcipiatur, tametſi expreſſe verbis legis non videatur interdictum aut præceptum. Nam lex ex his duobus principijs concluditur, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex totis viribus tuis, & diliges proximum tuum ſicut teipſum. Alterũ, quod lex ſit ſpiritualis, vt quæ poſtulet puram, perpetuam, perfectam & ſpiritualem obœdientiam, ex quo intelligere in promtu eſt, ꝙ nullus homo natus iuxta naturæ legem, valeat legem DEI implere. Nam hominis natura & legis conditio, ita ſibi aduerſantur, vt nunquam in hac vita inter eas conuenire (vt deberet fieri) poſsit. Id quod Paulus conqueritur, cum ait: Lex eſt ſpiritualis, ego autem carnalis, venditus ſub peccatum. Hinc intelligimus omnes homines reos eſſe coram tribunali DEI, vt

vt transgreſſores ipſius ſanctiſsimæ legis, & non poſſe ne incipere quidem, nedum præſtare vllam obœdientiam, iuxta legis mentem, priuſquam regeniti fuerint, & facti noui homines per fidem.

Secundus gradus eſt ſenſus iræ Dei & iuſtæ damnationis, in corde hominis propter peccatum, quo reus eſt homo coram Deo. Quoties enim homo cogitat ſuum peccatum, ſimul debet intueri iram Dei aduerſus ſe, & cogitare de pœna quam meruerat propter peccatum.

Huius iræ Dei ſenſus in corde hominis propter cõmiſſa peccata, creſcit ex harum rerum cogitatione. Primum, cogitandum de lege lata primis noſtris parentibus in Paradiſo videlicet, quando comederis de arbore iſta morte morieris. Hic Dominus toti Adamo minatur mortem ſi legem latam violauerit, hoc eſt, minatur mortem non ſolum perſonæ Adami, verũ etiam naturæ Adami, quam nos omnes habemus, qui nati ſumus ex Adam, iuxta communem naſcendi legem. Atq; ideo eiuſdem cuius & Adam condemnationis rei ſumus, qui ab eo originem traximus. Pſal. 51. Paulus Rom. 5.

Deinde ſenſus iræ Dei & iuſtæ noſtræ damnatiõis, creſcit ex cogitatione ſententiæ,

tiæ, quam DEVS in monte Sina adiecit ſuæ legi, videlicet, maledictus omnis qui non manſerit in omnibus quæ ſcripta ſunt in libro legis vt faciat ea. Hæc maledictio venit ex iuſta ira Dei in omnes, & infert æternas pœnas omnibus ijs, qui non per liberatorem Ieſum Chriſtum ex hac legis ſententia eximuntur.

Tertio, ſenſus iræ Dei & iuſtæ condemnationis hominis propter peccatum, creſcit ex Chirographo Dei in cordibus noſtris, quod Chirographum eſt conſcientia hominis, quæ teſtatur de damnatoria ſententia, primum in Paradiſo, Deinde in lege propoſita. De vtraque ſententia, videlicet, conſcientiæ & legis Dei loquitur Iohannes, 1. Iohan. 3. Si, inquit, condemnet nos cor noſtrum maior eſt Deus corde noſtro qui nouit omnia. Quoties ergo ſentimus cruciatum in conſcientia noſtra propter peccatum, cogitabimus eſſe pœnam diuinam, & præmonitionem quandam æternarum pœnarum propter peccatum, niſi nobis per Chriſtum ſuccurratur.

Quarto, ſenſus iræ Dei, & iuſtæ noſtræ pœnæ, etiã creſcere debet ex ſignis iræ diuinæ, quæ ſunt duplicia. Quædam enim ſimul minantur & puniunt, vnde maxima

ira Dei in peccatores intelligitur. Huius generis ſigna ſunt peſtis, annonæ charitas, fames, bellum, & variæ plagæ, quibus Deus vel integra regna, vel aliquos ſaltem homines alijs in admonitionem punit, in oſtenſionem futuri iudicij. Quædam non ſtatim puniunt, ſed minantur & imminentes pœnas quaſi prædicunt. De huiuſmodi ſignis minantibus multas habemus hiſtorias tum prophanas tũ ſacras.

Egeſippus ſigna cõminantia, quæ præceſſerunt euerſionem Ieruſalem recitat. Chriſtus Dominus Math. 24. enumerat ſigna præceſſura extremum diem, quibus ſubiungit hanc grauiſsimam admonitionem, videte ne quis vos ſeducat. De his tenenda eſt regula. Quicquid non fit vſitate, etiamſi naturales cauſſas habeat, aliquid ſignificat. Etſi ergo cometæ, inundationes aquarum, horrendæ & inuſitatæ tempeſtates habent ſæpe naturales cauſas, quas Mathematici monſtrant: tamen experientia & hiſtoriæ docent, non ἄσημα eſſe quæ ita inuſitate fiunt. Verum huiuſmodi ſigna minantia, annexam conditionem habent duplicem, videlicet iudicij ſeu pœnæ, ſi non reſipiſcimus ſignis admoniti, miſericordiæ, ſi vera pœnitentia confugimus ad Deum, petentes veniam.

Ex

Exemplum in Propheta Iona habemus illuſtre. Per hunc enim Deus minatur exitium Niniuitis, poſt quadrageſimũ diem à tempore concionis Ionæ. Sed quid accidit? Audita hac comminatione, agnouere Niniuitæ ſuum peccatum, & iuſtam iram Dei, & conuerſi ſunt in vera pœnitentia ad Deum, petiuerunt veniam in planctu & ieiunio. Horum ergo pœnitentia motus Deus illis pepercit, & nõ puniuit iuxta comminationem Prophetæ. Horum exemplum ſi hodie multæ gentes imitarentur, Deus etiam miſericordiæ ſuæ memor, parceret ijs, quibus iam varijs & inuſitatis portentis, minatur pœnas.

Tertius gradus, qui veram conuerſionẽ quæ fit per fidem præcedit, eſt μεταμέλεια, dolor ob peccatum in cõſcientia. vt enim ſecundus eſt ſenſus iræ Dei, quo vere ſtatuimus Deum iraſci peccato: ita hic μεταμέλεια & dolor ob peccatum eſt, quo compũgimur ob culpam noſtram, & vellemus nos nunquam peccaſſe & offendiſſe Deũ, vnde concipitur in nobis per Spiritum ſanctum (qui ideo ſpiritus timoris dicitur Rom. 8.) dolor, odium peccati, & fuga peccati.

Quod autẽ huiuſmodi μεταμέλεια & dolor in corde præcedat ſalutarem pœnitentiam

tiam, quæ eſt conuerſio hominis ad Deum per fidem in Ieſum Chriſtum, præter alia multa, ſequentia teſtimonia confirmant. Actor. 2. poſtquam diſplicuiſſet Iudæis factũ ſuum, & compuncti eſſent corde ob peccatum ſuum, quærunt: quid faciemus viri fratres? Reſpondet Petrus, μετανοήσατε, & baptizetur vnuſquiſq; veſtrum in nomine Ieſu Chriſti in remiſsionem peccatorum. Hic aperte vides quod & μεταμέλεια ſeu dolor ob peccatum præcedat μετάνοιαν. & quod prædicatio τῆς μετανοίας ſit propria Euangelij, & ſit conuerſio ad Deum per fidem in Ieſum Chriſtum, id quod verba hæc declarant: Baptizetur vnuſquiſque veſtrum in nomine Ieſu Chriſti in remiſsionem peccatorum, hoc eſt, baptizamini vt habeatis teſtimonium Dei quod vobis conuerſis, id eſt credentibus in Chriſtum ſint remiſſa peccata. Math. 21. vos videntes οὐ μεταμελήθητε vt crederetis ei, id eſt, non μεταμελείᾳ ducti eſtis vt conuerteremini ad Deum per ipſius prædicationem. 2. Corinth. 7. etiam clariſsime docet, quod dolor ob peccatum ſeu contritio, præcedat ſalutarem pœnitentiam, id eſt conuerſionem: Dolor, inquit, ſecundum Deum operatur μετάνοιαν ſalutarem, hoc eſt præparat hominem vt ſe ad

Deum conuertat per fidem, ne in ſuis pec
catis pereat.

Porrò odium & abominatio peccati ex eo venit. Primum, ſi cogites ſummam voluptatem Diaboli eſſe, videre hominem, qui eſt conditus ad imaginem Dei potius ſe velle imitari, quam Deum, potius ſuum ſignum quam Dei geſtare. Deinde ſi cogites, quemadmodum ſupra diximus quã horrendè peccatum Deũ offendat, vt quod expellat Spiritum ſanctum de corde hominis, & faciat ex templo Dei habitaculũ diaboli. Tertio, ſi cogites quan tum damnũ tibi afferat peccatũ, & quantum alijs noceat malo exẽplo. Poſtremo, ſi vt par eſt cogites, quam turpe & abominabile ſit peccatum, quod caſtiſsimos Dei angelos fugat. Hæc quatuor merito cor hominis ad dolorẽ propter peccatum, ad odiũ & fugã peccati cõmouere deberẽt.

Quartus gradus, qui viuam & ſalutarem fidem proxime præcedit, eſt Chriſti vera cognitio, quæ aliunde haberi nequit, quam ex prædicatione Euangelij, ſiquidem Euangelium docet, cur Chriſtus in mundum venerit, quis ſit, quid fecerit, & quomodo ſit affectus erga miſeros peccatores, qui ad ſe veniunt.

Venit in mundum miſſus à patre vt libe

ret miſeros peccatores à triſtiſsimo peccati onere: ita enim Iohannes ait: Ecce agnus Dei qui tollit peccatum mundi, Et ipſe dicit: Veni in mundum vocare peccatores ad pœnitentiam. Item, veni ſaluare quod perierat. Et Paul. ait: Certus eſt ſermo & omniũ approbatione dignus quod Ieſus Chriſtus venit in mundum peccatores ſaluos facere.

Eſt verus Deus, qui poteſt quicquid vult, & vult quicquid ſuo verbo promittit. eſt verus homo aſſumta in vnionem perſonalem noſtra natura, vt eam reddat participem diuinæ naturæ & gloriæ. eſt vna perſona Deus & homo, vt ſciamus omnia opera ipſius eſſe infiniti precij & æſtimationis.

Paſſus & mortuus eſt pro peccatis noſtris, impleuit legem, vt ſua obœdientia nobis imputata, iuſti habeamur coram Deo. Hic orat pro te apud æternum patrem, vt omnis qui venit ad illum & credit in illum non pereat, ſed habeat vitam æternam.

Denique ita affectus eſt erga quẽlibet peccatorem quod velit ipſum in gratiam recipere, quantumuis enormiter peccauerit, modo ad ipſum venire non recuſauerit. Venite, inquit, omnes qui laboratis & onerati eſtis, ego refocillabo

vos. Hunc ſuum affectum in multis magnis peccatoribus conſpiciendum exhibuerat, vt in Magdalena, in latrone & in multis alijs. Breuiter vt venit in mundum propter peccatores: ita reuera vult omnium peccatorum ſalutem ſed per fidem, vt ipſe ait: Qui videt filium (id eſt, agnoſcit filium eſſe ſaluatorem mundi) & credit in illum, habebit vitam æternam & ego ſuſcitabo eum in vltimo die.

Atque ita vidimus, quid veram & ſalutarem fidem præcedat, antequam concipi & naſci poſsit in cordibus noſtris. Ex tribus primis gradibus intelligimus, quæ maneat nos damnatio, niſi liberemur à peccatis noſtris, vnde oritur compunctio cordis. Ex quarto intelligimus, remedium aduerſus peccatum, eſſe propoſitum in Ieſu Chriſto. Nam qui in ipſum credit habet remiſsionem peccatorum & vitam æternam.

In his cogitationibus per Spiritum ſanctum excitatur in corde ingens deſiderium promiſsæ in Chriſto gratiæ, quod deſiderium eſt veluti quidam fidei conceptus, & cum ad hoc deſiderium fiducia cordis in promiſsionem gratiæ accedit, fides in corde naſcitur, Atque ita viua ſalutaris & Chriſtiana fides, eſt ingens deſiderium

um

um gratiæ promiſſæ in Chriſto,& firma fiducia in Chriſtum,quod velit ex gratia remittere peccatum , & vitam æternam donare credenti gratis abſque omnibus operibus & meritis humanis.

Is qui in hunc modum credit,habet remiſsionem peccatorum, ex merito mortis Chriſti,eſt iuſtus iuſticia Chriſti ſibi imputata,eſt filius Dei,eſt reconciliatus cum Deo, eſt nouus homo, habet acceſſum ad Deum , ſtat in gratia & fauore Dei.

Quando fides ita eſt concepta & nata in corde hominis , cum ſit initio tenerrima & perexigua, debet quotidie creſcere & incrementa aſſumere, per ardentem inuocationem Dei, vt cum Dauide ores, ô Domine confirma quod in nobis es operatus,Spiritu tuo ſancto confirma me, dirige me in tua veritate. In huiuſmodi ſeria & ardenti inuocatione ſentitur reſponſum Spiritus ſancti in corde precantis,per læticiam cordis & conſolationem aduerſus peccatum & mortem. Hæc enim læticia & conſolatio in corde,eſt teſtimonium ſpiritus, quod ſimus filij Dei,& iam inchoauerimus vitam æternam.

Huiuſmodi viua & ſalutaris fides non eſt ſterilis ſed fœcunda. Producit enim ſuauiſsimos & pulcherrimos fructus , &

ante omnia se gratam exhibet erga Deum, ipsum prædicat, ipsum laudat mente, corde, lingua, atque adeo tota vita: Quemadmodum videmus in Abrahamo, cuius filij sunt, qui vestigijs fidei ipsius insistunt per fidem & obœdientiam.

Huius fidei fructus vt particulatim dicam sunt quatuor, pietas erga Deum, innocentia in vita, charitas erga homines, sancta cura in officio.

Probatur & hæc fides cruce, vt aurum igni. Nam patientia sub cruce cũ inuocatione dei, expectatione liberationis, est veluti examinatio, fidei, num sit vera nec ne, vt in Iob videre est. Pugnat quoque contra diabolum, mundum & carnem, & fit victrix, cuius finis est salus animæ, & vita æterna, iuxta dictum Domini: Beatus qui perseuerauerit vsque ad finem.

Qui gradus ad fidem à nobis enumeratos recte cogitat, & qui fidei ortum in corde perpendit, & qui fructus fidei vt par est æstimat, is intelligit Euangelium esse prædicationem vniuersalem pœnitentiæ, id est, conuersionis, quæ fit per fidem, & remissionis peccatorum (cum qua coniũcta est iustificatio & donatio vitæ æternæ) intelligit quoque tres esse pœnitentiæ partes, videlicet contritionem (quæ recte

pars

pars antecedens dici poteſt, vt quæ antecedat conuerſionem, vt oſtendimus) fidem, per quam fit conuerſio, atq; ideo pars formalis conuerſionis ſeu pœnitentiæ dici poteſt, & nouã obœdientiam, quæ cum fide connata eſt, tametſi ab ea accurate diſtingui debet, & pars conſequens dici poteſt. Hæc tria, partes dicuntur pœnitentiæ, ſed reſpectu finis ad quam ordinãtur, ordine enim finem præcedunt, qui eſt ſalus conuerſorum. Et ſunt hæ partes, vt dixi, diligenter diſtinguendæ. Prima remouet obſtaculum. Secunda apprehendit beneficium oblatum. Tertia eſt fructus iuſticiæ fidei, qui eſt veluti intermedium ad ſalutis portum: Non enim fieri poteſt vt ſit fides, ſine ſuis naturalibus proprietatibus. Etſi autem hæc noua obœdientia non eſt pars aut cauſſa iuſtificationis: tamen eſt neceſſarius fructus regenerationis, ſine qua nemo ſaluatur.

Tertius vſus & fructus eſt vt DEVM patrem per filium in SPIRITV SANCTO, mente, corde, lingua, totaque vita pro tanto beneficio prædicemus cum in hac vita tum in omni æternitate.

Quartus vſus & fructus collationis inſtitutæ, eſt cõfirmatio noſtri aduerſus ten

tationem grauiſsimam, quam externa Ecclesiæ forma, paucitas credentium, & defectio plurimorum ab Euangelio, animis infirmorum ſubinde quaſi inſtillat. Cum enim infirmi vident multos, qui ſunt extra Eccleſiam pollere ſapientia, autoritate, opibus, potentia, proſperoque rerum ſucceſſu, & contra intuentur fideles paupertate, cruce & contemtu tantum non opprimi, incipiunt dubitare de tota Eccleſiæ doctrina: Ratiocinantes, eos potius placere Deo, quos felices & fortunatos in hoc mundo vident, quam eos qui cum tantis calamitatibus conflictantur. Aduerſus hanc tentationem iuuat aſpicere poſitam à nobis vaticiniorum & euétuum conuenientiam, quæ docet regnum Chriſti eſſe ſpirituale, docet pios ideo grauius affligi in hoc mundo, vt in eis corpus peccati crucifigatur, & vt admoneantur de futura gloria, in quam Chriſtus victor nos ſuo tempore introducet. Neque alia vnquam fuit aut erit Eccleſiæ conditio in hoc mundo, quàm vt cruce veluti igni quodam probetur, vt prophetæ & Apoſtoli teſtantur, & totius doctrinæ Eccleſiæ Dei conſenſus confirmat, & infinita ſanctorum exempla comprobant. Spectro igitur felicitatis impiorum in hoc mũdo, oppo-

opponamus cum Dauide veram felicitatem, eamq́ perpetuo duraturam in Christo Iesu. Cruci Ecclesiæ opponamus gloriam. Contemtui opponamus adoptionem nostri in filios Dei. Cum paucitas credentium & defectio multorum ab Euangelio offendit, cõfirmemus nos verbo, quo hæc paucitas & defectio prædicta fuit per Prophetas, Christum & Apostolos: sustẽtemus nos exemplis piorum, qui omnibus temporibus fuere paucissimi. Semper enim optima quæque paucissimis placuere. Erigamus nos consolatione promissionis, quod non sit prorsus abolenda Ecclesia in hac vita, etsi multi in ea trucidantur à tyrannis, & quod illi ipsi qui etiam trucidantur, in hoc ipso sint beati, quod persecutionem & mortem patiantur propter confessionem nominis Christi: imo gaudeamus nos isto pacto conformes fieri filio Dei, vt olim cum eo regnemus in gloria. Si enim patimur cum illo, teste Apostolo, etiam cum illo regnabimus, & percipiemus fructum nostri laboris cum gaudio, iuxta Dauidis vaticinium. Psal. 126. Qui seminant in lachrymis cum exultatione metent: Euntes eunt & flentes portant preciosum semen: venientes autem venient cum exultatione portantes

manipulos ſuos. Vt ergo Agricolæ non tantum mentem vertunt ad tempus ſationis, quod eſt moleſtius & laborioſius: verumetiam ad lætiſsimum & iucundiſſimum tempus quo laboris gratiſsimus fructus colligetur & percipietur: Ita nos non ad præſentes calamitates quas ſuſtinere cogimur in hoc mundo vertamus oculos, ſed multo magis ad æternam gloriam in Chriſto nobis promiſſam. Nam vt Paulus ait, 2. Cor. 4. Leue momentum afflictionis noſtræ excellenter ſupra modum æternum gloriæ pondus operatur nobis.

ΤΕΛΟΣ.

TYPOGRAPHVS.

Ne obtruderemus emtori vacuas pagellas, placuit locum ex Damasceno subijcere, qui ab argumento libelli non esset plane alienus.

DAMASCENVS LIB. III. CAP. IIII.

De modo antidoseos & alternatione.

QVOD igitur aliud est substantia, et aliud hypostasis, sæpissime solemus dicere, & quod substantia communem & contentiuam earũ quæ eiusdem speciei sunt hypostaseon, designat speciem, vt Deus, homo: hypostasis autem indiuiduum ostendit, ceu patrem, filium, Spiritum sanctum, Petrum, Paulum. Sciendum igitur, quod deitatis & humanitatis nomen substantiarum, id est, naturarum est repræsentatiuum. At Deus & homo & de vna natura ordinatur: quemadmodum cum dicimus, Deus est incomprehensibilis substantia, & vnus est Deus: sumitur etiam & de hypostasibus, vt particulariori suscipiente vniuersalioris nomen, vt cum dicit scriptura: Propterea vnxit de Deus, Deus tuus. Ecce enim, patrem & filium ostendit. Et cum dicitur: Erat homo quidam in terra Ausitide, nam Iob solum ostendit. In Domino igitur nostro Iesu Christo, quia duas naturas agnoscimus, & vnam hypostasin ex vtraq; compositam, quando naturas respicimus, deitatem humanitatemq; vocamus. At verò quando ex naturis coniunctam hypostasin, quandoq; ex vtrisque simul, Christum nominamus & Deũ & hominem secundũ

idem

idem, & Deum incarnatum, quandoq; verò ex vna partium, id est, naturarum, Deum solum, & filium Dei, & hominem solum, & filium hominis. Et quandoq; ex sublimibus solis, quandoq; ex solis humilibus: nā vnus est, & hoc & illud similiter existens: hoc quidem, semper existens caussaliter ex patre, illud verò, posteriùs homo factus, ob miserationem & amorem hominum. Diuinitatem igitur dicentes, non de illa nominamus ea quæ humanitatis sunt propria: nō enim dicimus deitatem, aut passibilem aut creatam. Neq; de carne, id est, humanitate, prædicamus ea quæ deitatis sunt propria: nam neq; dicimus carnem, id est, humanitatem increatam. At verò de hypostasi, siue ex vtraq;, siue ex vna naturarum eam nominamus, vtriusq; naturarum propria illi adijcimus. Nam Christus hoc quidem est, quod vtrunq; simul, & Deus & homo dicatur, & creatus & increatus, & passibilis & impassibilis. Et quando ex vna naturarum filius Dei & Deus nominatur, suscipit consustentatæ naturæ, id est, carnis propria, Deus passibilis nominatus, & Dominus gloriæ crucifixus, non secundum quod Deus, sed secundum quod homo idem est. Et quando dicitur homo & filius hominis, suscipit diuinæ substantiæ propria, & glorificationes, puerulus ante secula, & homo sine principio, non secundum quod puer & homo, sed secundū quod Deus (qui est ante secula) factus est in nouissimis puer paruulus. Et iste modus est alternationis, alternatæq; attributionis vtriusq; naturæ, alterutri propria vicissim reddentis, propter hypostaseos identitatem, & ipsarum in inuicem immanentiam ac insessionem. Secundum hoc possumus dicere de Christo, hic Deus noster in terra visus est, & hominibus conuersatus est, & homo iste increatus est, impassibilis & incircumscriptus.